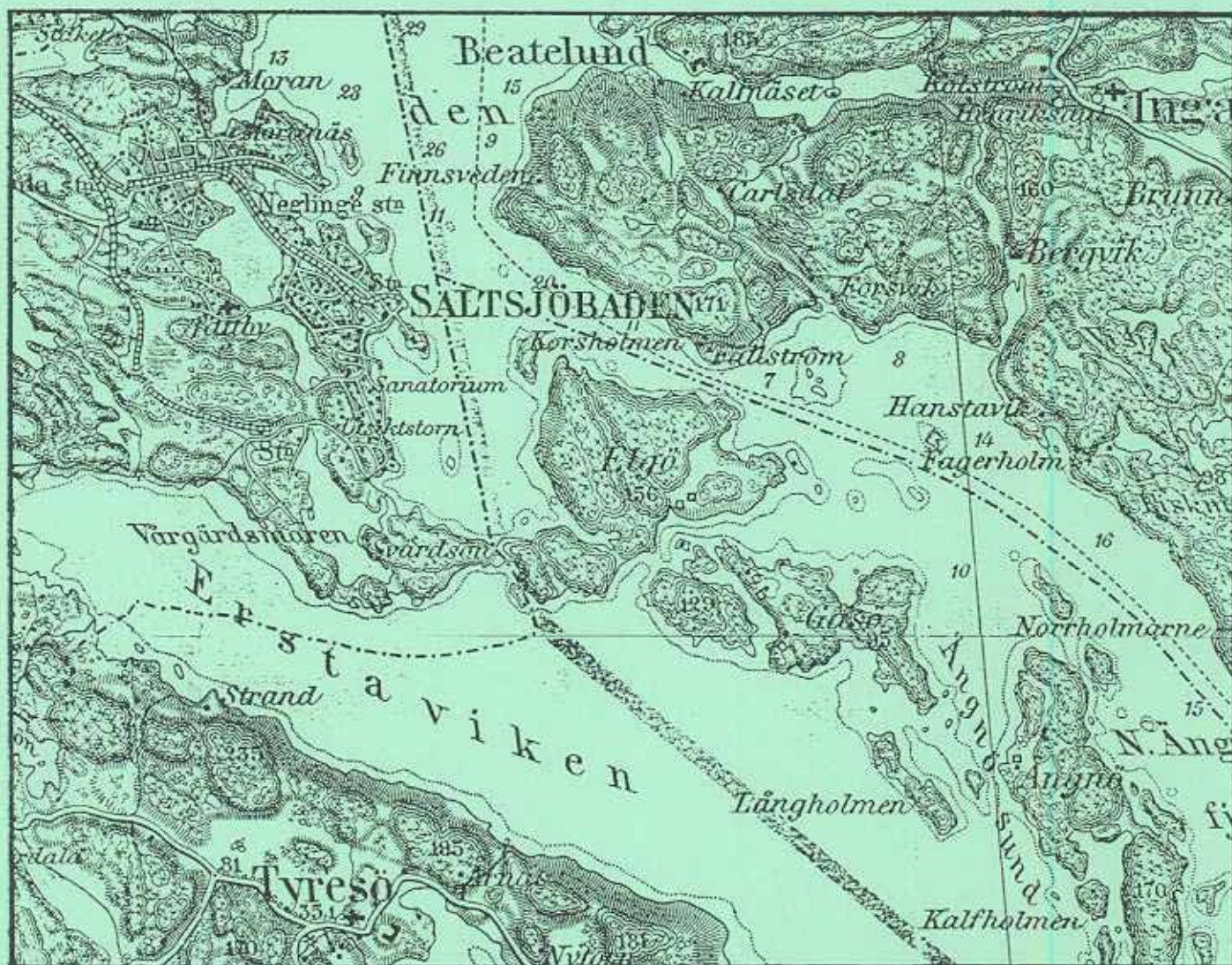

ÄLGÖ

SALTSJÖBADEN, NACKA KOMMUN

STOCKHOLM - DALARÖ 1873 - 1918

Generalstabens Litografiska Anstalt.

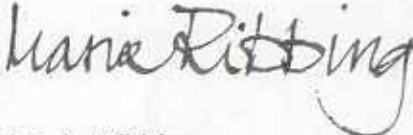
DEL II
INVENTERING AV
GRÖNOMRÅDEN
SOMMAREN 1994

Ett ALU-PROJEKT 1994

Del. II

**INVENTERING AV GRÖNOMRÅDEN
PÅ ÄLGÖ 4:1 OCH ÄLGÖ 4:7,
KOMMENTARER OCH SAMMANFATTNING**

ÄLGÖ i MARS 1995

A handwritten signature in black ink, reading "Maria Ribbing". The signature is written in a cursive style with a large, looping 'g' at the end.

Maria Ribbing

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
1.0 FÖRORD	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Medverkande i projektet	1
2.0 ARBETETS UPPLÄGGNING	2
3.0 DEL II.	3
INVENTERING AV GRÖNOMRÅDEN PÅ ÄLGÖ 4:1 OCH ÄLGÖ 4:7. KOMMENTARER OCH SAMMANFATTNING	3
3.1 Inventeringens syfte	3
4.0 ÄLGÖ I HISTORIENS BACKSPEGEL	5
4.1 Inledning	5
4.2 Den äldsta tiden	7
4.3 1700-talet och 1800-talet	12
4.4 1900-talet	19
4.5 Kommentarer	27
5.0 INVENTERING AV ÄLGÖS GRÖNOMRÅDEN	29
5.1 Älgös naturgeografiska karaktär	31
5.2 Uppläggningsplan av inventeringen	35
5.3 Sydvästra Älgö	36
Delkarta A	37
Område nr 1: Stenedet	40
Område nr 2: Torsholmsholmsviken och Garaget	42
Område nr 3	46
Område nr 4	48
Område nr 5: Kyrksundsbadet	50
Område nr 6	52
Område nr 7	56
Område nr 8	58
Område nr 9: Områden vid Älgömaren	62
5.4 Nordvästra Älgö	64
Delkarta B	66
Område nr 10: Dalen	67
Område nr 11	79
Område nr 12: Örnbergets badudde	81
Område nr 13	83
Område nr 14 och nr 15	87
Område nr 16	89
Område nr 17: Vältudden	93
Område nr 18	95
5.5 Östra Älgö	96
Delkarta C	97
Område nr 19: Älgöplatån	100
Område nr 20: Idrottsplatsen	102
Område nr 21: Fällströmsudden	104
Område nr 22: Alfredsroviken	106
Område nr 23: Dansbanan	108
Område nr 24: Ekdungen och Alfredsroängen	110
Område nr 25: Vintervägsbadet	112
Område nr 26: Sjöängen	114
Område nr 27: Tennisängen	116
Område nr 28: Älgövikens	118
6.0 SAMMANFATTNING MED KOMMENTARER	123

1.0 FÖRORD

1.1 Bakgrund

Mitt tidigare ALU-projekt, "Inventering av bad, bryggor och båtplatser på Älgö, Saltsjöbaden", från sommaren 1993 fick ett välvilligt mottagande av såväl Nacka kommun som Nacka Arbetsförmedling.

Denna kartläggning av Älgös kuster gav upphov till funderingar rörande överutnyttjande av befintliga grön-, strand- och vattenområden på grund av det ständigt ökande trycket från trafiken både till lands och till sjöss och de stigande kraven från de utanföriggande öarna. Jag kontaktade då stadsplanarkitekten i Nacka kommun, Paul Ahlkvist för att efterhöra om det fanns en möjlighet att i förm av ett nytt ALU-projekt göra en uppföljning av 1993 års inventering med en utvärdering av dagens situation i vad gäller bad, bryggor och båtplatser.

Paul Ahlkvist ställde sig mycket positiv till detta förslag och ALU-projektet godkändes av Nacka Arbetsförmedling i maj 1994.

På Paul Ahlqvists förslag utökades sedan arbetet att även innefatta en inventering av grönområden på Älgö, dvs på såväl Älgö 4:1 som Älgö 4:7. Detta förde med sig vissa strukturella förändringar av arbetet som närmare redovisas i kapitel 2, sid. 2.

1.2 Medverkande i projektet

Stadsplanarkitekt Paul Ahlkvist står som anordnare och har dessutom varit vänlig att ställa upp som min handledare.

Älgö Miljöskyddsgrupp, Ove Andersson, Kristina Gynther och Ally Wangård, är medanordnare och har frivilligt stött och hjälpt mig under arbetets gång. Speciellt vill jag tacka Kristina Gynther som på basis av min materialinsamling strukturerat texten och författat större delen av den.

2.0 ARBETETS UPPLÄGGNING

För att göra arbetet – och den stora materialinsamlingen – hanterbart och för att få en så tydlig struktur som möjligt har jag valt att dela upp det i **tre delarbeten**, varav det första utgörs av 1993 års ALU-projekt.

Uppdelningen blir således enligt nedan:

- Del I. Inventering av bad, bryggor och båtplatser på Älgö, Saltsjöbaden. Sommaren 1993.**
- Del II. Inventering av grönområden på Älgö 4:1 och Älgö 4:7. Kommentarer och sammanfattning. Sommaren 1994.**
- Del III. Överetablerade kustområden på Älgö: Älgövikens, Kyrksundsbadet, Vintervägsbadet, Älgömaren och Alfredsroviken. Kartläggning och sammanfattande kommentarer. Sommaren 1994.**

Resonemanget och informationen som förs i de två sista arbetena kommer delvis igen i de bägge rapporterna och hänvisningar från den ena delen till den andra förekommer frekvent.

Kartor, diagram och bilder tydliggör given information och i Del III understryks resonemanget av förd statistik.

Använd faktalitteratur redovisas i källförteckningen.

3.0 DEL II. INVENTERING AV GRÖNOMRÅDEN PÅ ÄLGÖ 4:1 OCH ÄLGÖ 4:7. KOMMENTARER OCH SAMMANFATTNING

3.1 Inventeringens syfte

Syftet med denna inventering av Älgös grönområden är att kartlägga grönområdenas

- läge
- topografi, markbeskaffenhet, växtlighet m m
- kultur- och miljövärden
- funktion som "allmäntillgängliga"
- funktion som resurs för rekreation och det rörliga friluftslivet

och

att göra en utvärdering av ovanstående kartläggning för att få en bättre helhetsbild över hur Älgös befintliga grönområden bäst kan bevaras och förvaltas för en framtida ur miljösynpunkt uthållig utveckling.

4.0 ÄLGÖ I HISTORIENS BACKSPEGEL

4.1 Inledning

För en del läsare förefaller det kanske långsökt att inleda en inventering av grönområden på Älgö med en historisk tillbakablick. Men för att förstå dagens situation på Älgö och för att kunna göra kommentarer och slutledningar som pekar framåt krävs en viss kunskap om den historiska utvecklingen. Dagens Älgö vilar ju på gårdagens beslut och planering.

Det har dessutom visat sig att älgöborna är mycket intresserade av sin hembygds historik och en kännedom om närmiljöns tidigare utveckling kan dessutom kanske locka den enskilde till ett aktivt engagemang för Älgö.

Men innan vi kastar en hastig blick i historiens backspegel placerar vi Älgö på kartan!

Destination:	ÄLGÖ GÅRD	N 59°15,8'	E 18°21,2'
	EKHOLMEN	N 59°16,	E 18°22,2'

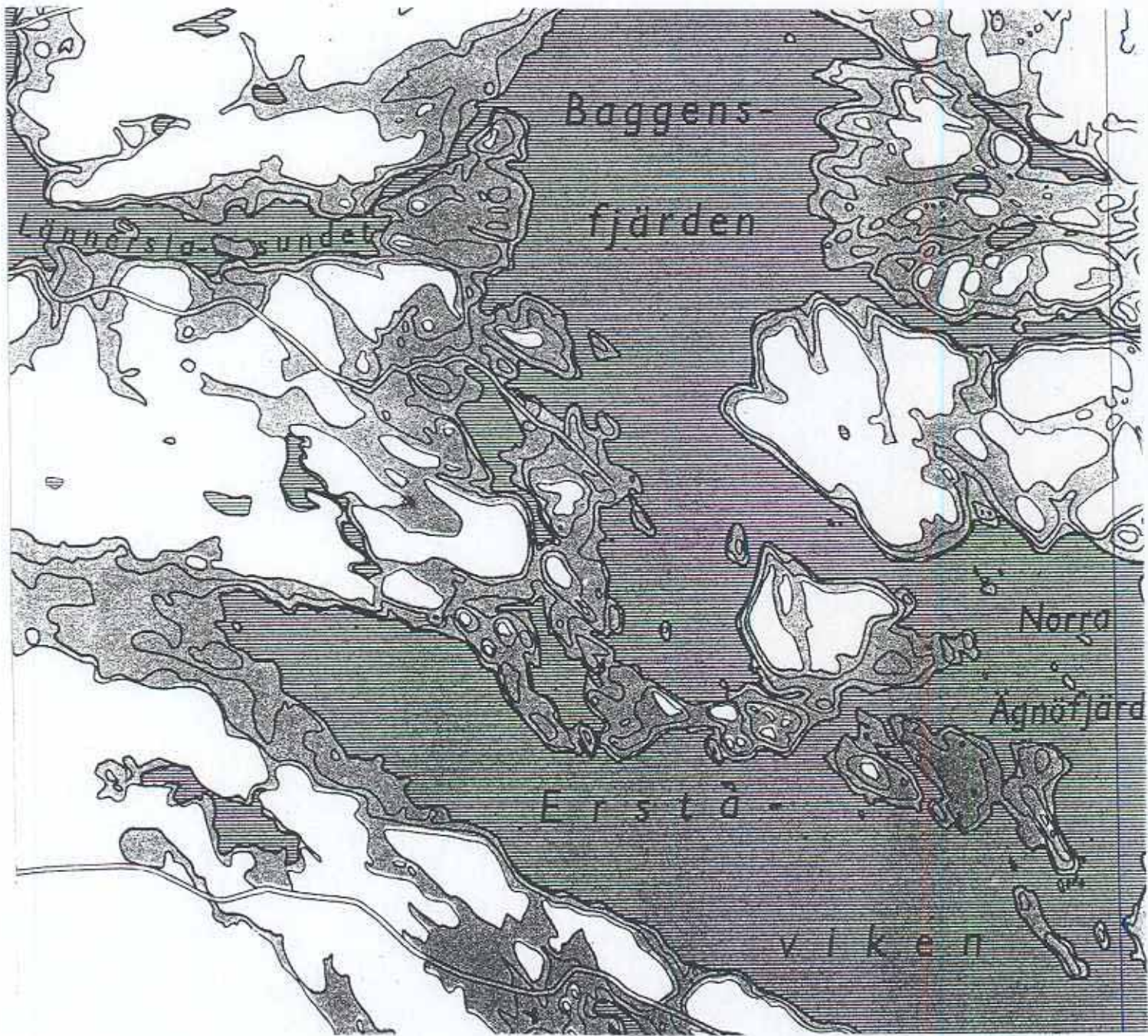
Älgö ligger i mellanskärgården utanför Stockholm och inom det område som klassats som riksintressant zon.

Ön omges i norr och väster av Baggensfjärden, i öster av Fällströmmen och Ägnöfjärden och i söder av sunden mellan Älgö och Gåsö samt av Erstaviken. (Se karta motstående sida.)

Del av "KARTA ÖVER VAXHOLM" från år 1886. Kungliga Biblioteket.

Älgö är den nordligaste av de småöar vilka sträcker sig från Baggensfjärden i norr till Nämndöfjärden i söder mellan Tyresölandet och Ingarölandet.

HAVSNIVÅN UNDER YNGRE STENÅLDERN.

Vitmarkerat land låg över havsnivån.

Gråmarkerat land låg under havsnivån.

4.2 Den äldsta tiden

Älgös nuvarande areal är ca 200 ha, men om vi tar ett långt steg tillbaka i tiden kan vi ta del av ett helt annat scenario. I slutet av stenåldern var vattennivån nära 30 meter högre än dagens. På kartan (se motstående sida) kan man se att Älgö vid denna tid endast bestod av två små holmar åtskilda av ett vattendrag som motsvarar den nutida Dalen. Resten av Älgö, bl a hela nuvarande södra kusten, låg under vatten och endast en eller annan kobbe stack upp ur vattnet.

Om vi sedan tar ett långt steg fram i tiden möter vi "Elgön" som "en ö för sig". "I forna tider, då vattenståndet var högre, sönderföll detta område i ett flertal öar. Hafvet gick fram över Stenedet vid Skridskoseglarstugan, och var Elgön, som namnet anger, en ö för sig. Baggensfjärden, Vårgårdssjön och Erstaviken voro vid kanalen och Dragedet ett sammanhängande vatten, som afskilde Svärdsön från fastlandet." (Stockholms Förstäder och Villasamhällen, 1911)

Haven, bergen och öarna hade under olika tidsåldrar ombildats och omformats och till sist hade landskapet fått det unika utseende det har idag. Det är få platser på jorden som kan visa upp en skärgård som Stockholms och mäta sig med dess skönhet. I denna mellanskärgård låg "Elgön" som en ö avskild från fastlandet.

Kartmaterial ur Bertil Hedenstierna: STOCKHOLMS SKÄRGÅRD

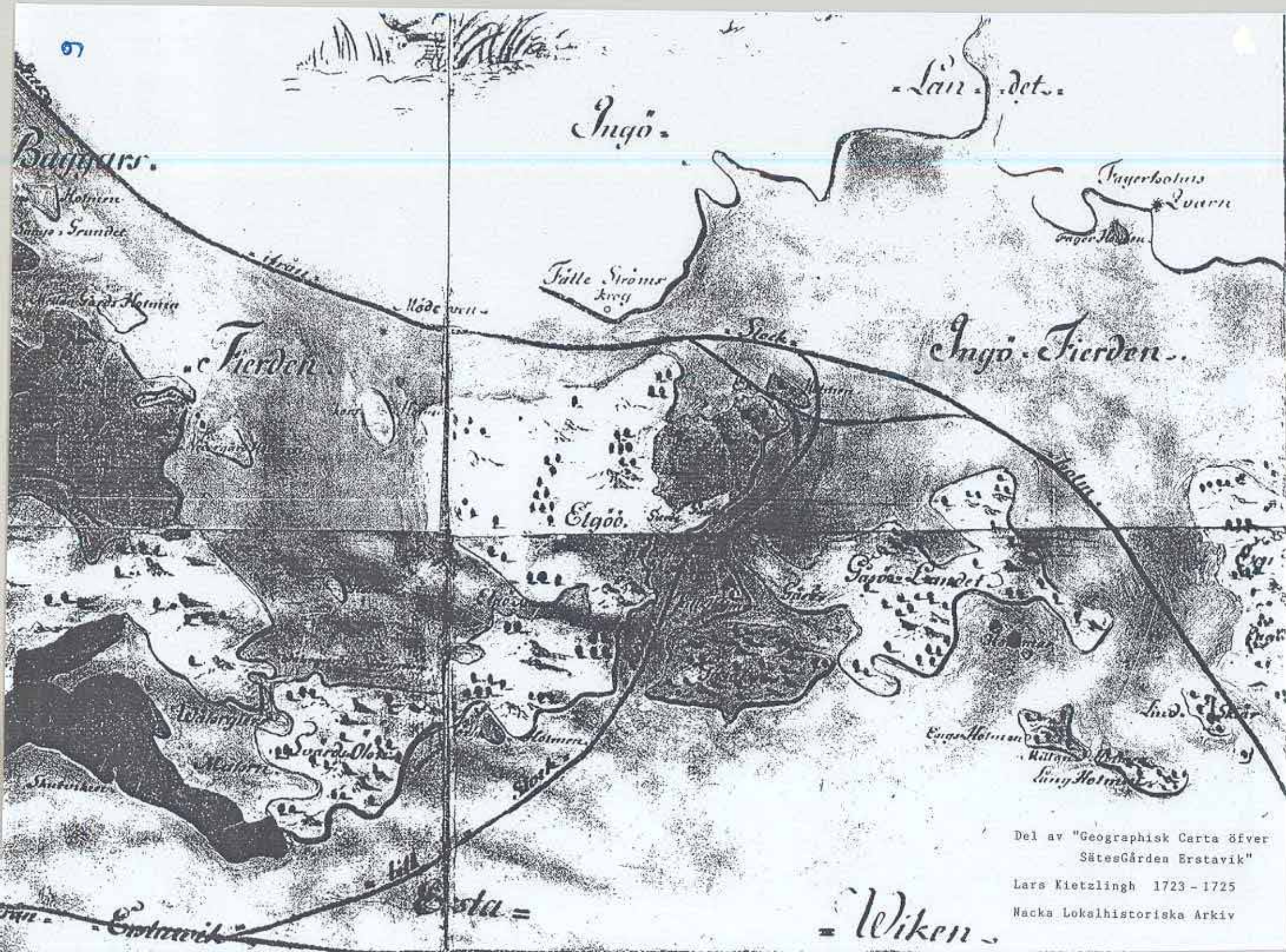
Kartan visar havsnivån i slutet av stenåldern. De delar av Älgö som på kartan sticker upp över havsnivån ligger nära 30 meter över den nuvarande havsnivån.

Öns läge var ganska unikt eftersom den låg vid den urgamla segelleden in till Stockholm och det var säkert en av orsakerna till att Älgö redan på 1400-talet hade en liten, bofast befolkning. En bidragande orsak var också att den för skärgården bördiga lerjorden på sydöstra delen möjliggjorde en liten bofast befolkning som levde på självhushållning. Man fiskade, idkade jordbruk och avverkade skog. År 1416 fanns det två hemman på Älgö och 100 år senare finns det noterat att träpålar från Älgö såldes i Stockholm. (Klackenberg)

Vem som egentligen ägde Älgö under tidigare århundraden har varit svårt att fastställa, men från mitten av 1500-talet synes Älgö dock ha varit uppdelat mellan två ägare, Tyresö säteri och Erstaviks säteri, i ungefär två lika stora delar, motsvarande dagens fastighetsbeteckningar Älgö 4:1 resp. Älgö 4:7.

Den geografiska kartan över sätesgården Erstavik anno 1725 (nästa sida) visar tydligt segellederna i området med heldragna linjer.

Från Erstavik till Stockholm gick färden först över Erstaviken och in i sunden mellan Älgö och Gåsö, vidare runt Älgö innanför eller utanför Ekholmen och genom Fällströmmen och sedan över Baggenfjärden in i Stäket.....

57

Baggars.

Ingö.

Län . det .

Fagerholms
Quarn

Holmen
Ingö . Grundet

Fälle Sironer
krog

Ingö . Holmen

Holmen
Ingö . Grundet

Höde

Sticks

Ingö . Tierden .

Tierden

Elgö .

Holm

Sjögårdslandet

Wälörjan

Svardsölen

Holmen

Sticks

Engerholmen

Katjan
Ling Holmen

Lind .

Skutskott

Hill

Östa =

Wiken

Del av "Geographisk Carta öfver
SättesGården Erstavik"

Lars Kietzlingh 1723 - 1725

Nacka Lokalhistoriska Arkiv

NUVARANDE NACKAOMRÅDET
UNDER MEDELTIDEN

NUVARANDE NACKAOMRÅDET
FRÅN OMKRING 1650 TILL 1887

4.3 1700-talet och 1800-talet

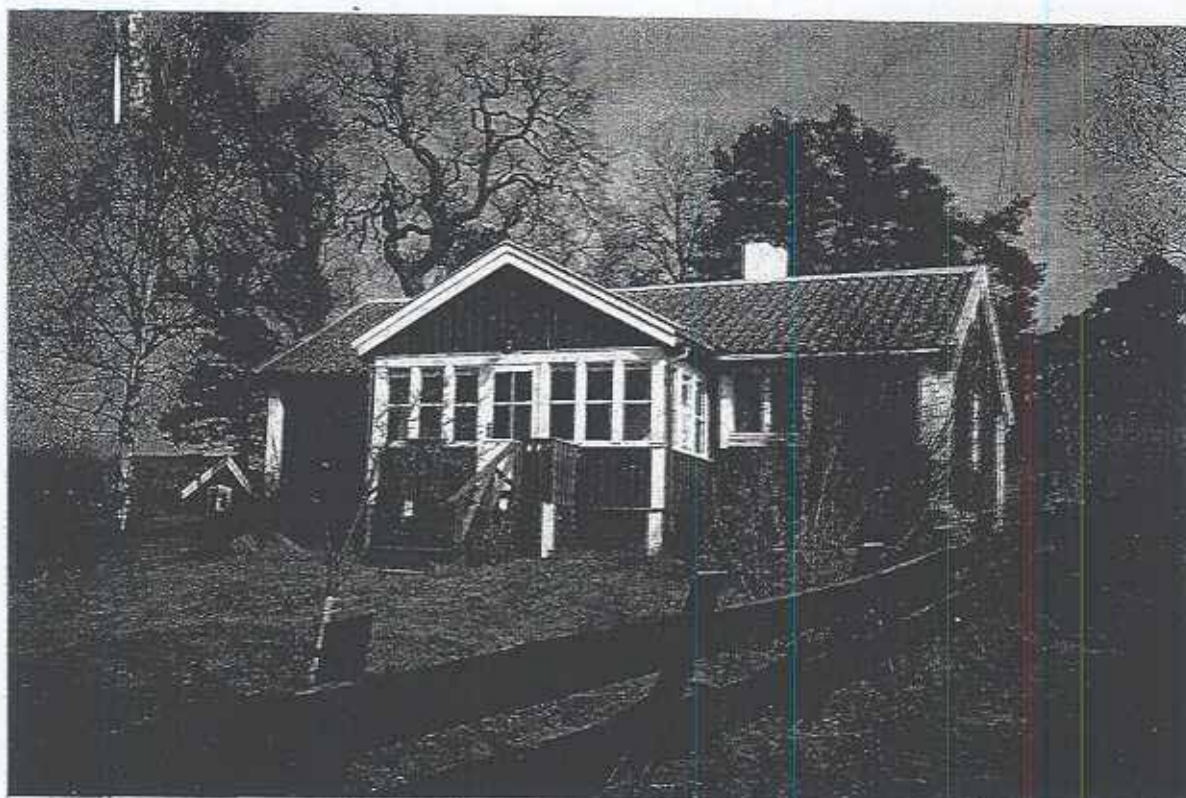
1700-talets första del var en mörk period för Älgö. Ön utsattes för ryssens härjningar och på en karta "Afmätt 1723" av Lars Kietzlingh (se sid. 14) kan man läsa att "Denna Skogs-Marck Består af Bahra Skalliga Bergen - Och Finnes Här Då Ingen Skogh Uthan Är Den Anno 1719 af Fienden Ryßen Aldeles Afbränd." Uppdelningen av "Älgö Bÿ Består af Twenne Halfwa Skärgårdshemman", informerar Kietzlingh och ägarna är fortfarande Tyresö och Erstavik.

Även den livligt besökta krogen på Ekholmen blev nedbränd av ryssarna, men "blev dock, som det står i skifteshandlingarna från 1721, omedelbart 'med goda hus uppbyggd'." (Gynther) (Se bild, sid 13)

När man försöker kartlägga Älgös dåtida **ägandeförhållanden** och **samhällstillhörighet** blir man emellertid något förvirrad av alla de disparata uppgifter som ges på kartor och i gamla handlingar. I Nacka Lokalhistoriska Arkiv finner man emellertid uppgiften att Älgö, enligt den gamla medeltida sockenindelningen, tillhörde Brännkyrka socken fram till 1650, då ön kom att ingå i Tyresö socken. (Se karta sid. 10) Älgö blev därmed avskärmat från sina geografiskt närmast liggande grannar (motsvarande nuvarande Nacka med bl a Saltsjöbaden och Fisksätra) och blev under 300 år en ytterdel av Tyresö socken, - en sockendel på andra sidan Erstaviken som man verkade glömma bort.

Samhällstillhörigheten var således konstant under 300 år men ön kom däremot att byta ägare flera gånger. Tyresö säteri och Erstaviks säteri var ju de stora ägarna av Älgö troligen från mitten av 1500-talet och förblev så fram till år 1800 då Tyresö säteri sålde den norra delen av ön. Denna del bytte sedan ägare två gånger och kom genom arv till slut att tillhöra familjen Berg på Smådalarö.

Kartan på motstående sida är en delförstoring av Hermelins "Charta öfver Stockholms höfdingadöme" från 1802.

Den gamla krogbyggnaden på Ekholmen finns fortfarande kvar om än i ombyggt skick och fungerar idag som sommarbostad.

Mellan Stockholm och Dalarö utmed den gamla segelleden fanns förr en rad sjömanskrogar varav de mest besökta var de på Fjäderholmarna, vid Stäket och på Ekholmen och de kallades för Morgon, Middag och Kväll.

Krogen var en viktig inkomstkälla för Ekholmens arrendator. På Kietzlings karta (se motstående sida) står Ekholmen beskriven under punkt 181, som att "ingen den ringaste duglig fläck att göra en kåltäppa uppå minder något bete." Krogrörelsen lades ned i slutet av 1800-talet och de sista krogidkarna Lars och Ulrika Wahlund flyttade till norra Älgö där de byggde huset Ulrikedal och livnärde sig på fiske.

Trots att Älgö under 300 år tillhörde Tyresö socken, finns det av Tyresö kommun ingen bevarad dokumentation om Älgö förutom byggnadsplanerna från omkring 1940. Däremot nämns Älgö några gånger i Erstavik Säteris Gårdshandlingar men det är främst genom lantmäterikartan från 1723 och lantmäterikartan från 1854, i samband med laga skiftet, som lite Älgö-historia kan utläsas. Uppgården (Älgö 1), som ägdes av familjen Berg och Nedergården (Älgö 2), som 1854 fortfarande tillhörde Erstavik, uppges då omfatta $\frac{1}{2}$ mantal vardera.

1889 bytte öns södra del ägare. Knut Wallenberg köpte då av Erstavik stora delar av nuvarande Saltsjöbaden och södra delen av Älgö och redan efter två år överfördes marken till Järnvägsaktiebolaget Stockholm-Saltsjön. Saltsjöbaden skulle enligt Wallenbergs planer bli ett elegant villasamhälle medan Älgö och Skogsö skulle användas för sommarhusbebyggelse. En järnväg anlades också mellan Stockholm och Saltsjöbaden som invigdes 1893.

Situationen kan i efterhand ses som ganska märklig. Älgö, som fortfarande tillhörde Tyresö socken, kom således att involveras i ett stort byggprojekt med Saltsjöbaden, som hade en helt annan samhällstillhörighet.

Under sista decenniet av 1800-talet tog projektet en ganska försiktig början på Älgö. Vissa vackert belägna strandområden såldes då som sjötomter och bebyggdes med stora sommarhus. Även den bofasta befolkningen såg en möjlighet till inkomster och uppförde ett antal hus som de sedan använde för uthyrning under sommarmånaderna.

Möjligheterna att nå skärgården förbättrades vid denna tid och speciellt under 1870-talet gjordes en rejäl satsning på ångbåtstrafiken. Turtätheten ökade och linjerna byggdes ut. Älgö blev som en mellanstation för många båtlinjer till öar som låg längre ut och under flera decennier lade ångbåtarna till vid flera bryggor på Älgö. Emellertid var trafiken mest inriktad på att betjäna de sommarboende, ty åtskilliga linjer och turer drogs in under vinterhalvåret. (Se nedan)

1918 Sommarturlista

för
Waxholms Nya Ångf.
A.-B:s Ångare

STOCKHOLM—jäm. SALTSJÖBADEN
—TYRESÖ genom Gåsönd
anlöpande Ulrikedal—Lillängsdal—Fällström—
—Allfredsro—Ekholmen—Norrgården—
—Kläppen—Mellänggården—Södergården
avgår ångsl. från Saltsjöbaden (Dalaröbyggnan)

Vardagar:

Från Saltsjöbaden: 6, 11.25* f. m., 4.20,
6.15* e. m., anslutning bantåg från Stock-
holm: 11 f. m., 4, 5.40 e. m.

Från Tyresö: 7 f. m., 1.40*, 6.20*, 8.20*
e. m., anslutning bantåg till Stockholm:
8.20 f. m., 3, 5, 10 e. m.

Söndagar:

Från Saltsjöbaden: 11* f. m., 1.25, 7.25 e. m.,
anslutning bantåg från Stockholm: 10.20
f. m., 1, 7 e. m.

Från Tyresö: 12.20, 2.25, 9 e. m., anslutning
bantåg till Stockholm: 2, 4, 10.20 e. m.

* Lillängsdal—Fällström anlöpas.

73

STOCKHOLM—jäm. SALTSJÖBADEN
—ELGÖMAREN
anlöpande Korsholmen—Berghem—Örnäs
—Örnberget—Sommarbo
avgår ångsl. från Saltsjöbaden (Dalaröbyggnan)

Vardagar:

Från Saltsjöbaden: 6, 7.25* f. m., 1.20
4.20, 5.20 e. m., anslutning bantåg från
Stockholm: 7 f. m., 1, 4, 5, e. m.

Från Elgömaren: 6.20, 8.10 f. m., 2.20, 5.10,
7.20 e. m., anslutning bantåg till Stock-
holm: 7, 8.45 f. m., 3, 5.40, 8 e. m.

Söndagar:

Från Saltsjöbaden: 8.25, 11. f. m., 1.25, 7.25
e. m., anslutning bantåg från Stockholm:
8, 10.20 f. m., 1, 7 e. m.

Från Elgömaren: 9.10, 11.20 f. m., 2.20, 5.20
e. m., anslutning bantåg till Stockholm:
9.40 f. m., 12, midd. 3, 9 e. m.

75

WAXHOLMS ÅNGFARTYGS AB

Utdrag ur SKÄRGÅRDSBOKEN Nr 4 1976. WAXHOLMS ÅNGFARTYGS AB.

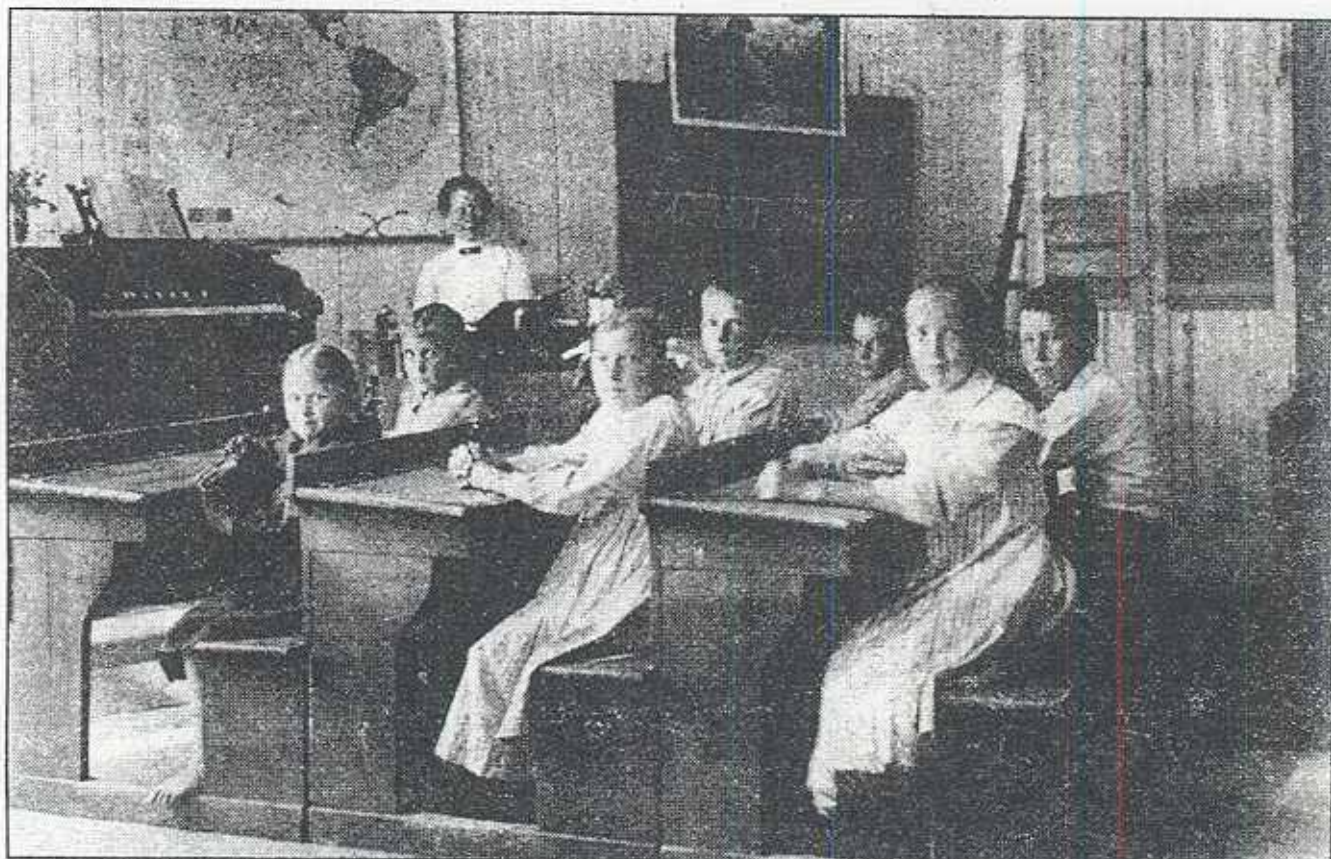
Den bofasta befolkningen på Älgö vid slutet av 1800-talet var faktiskt så stor att det redan 1870 fanns en liten skola belägen i Älgö Gård. 1907 flyttades skolan till Gåsö och där fanns den kvar ända fram till 1940 då undervisningen lades ned. Barnen från Älgö och Gåsö hänvisades därefter till folkskolan i Neglinge, Saltsjöbaden. (Se bild nedan)
Källa: DN Syd, 29.10.1981

En ung lärarinna kom till Gåsö 1907 . . .

DN SYD
29.10.1981.

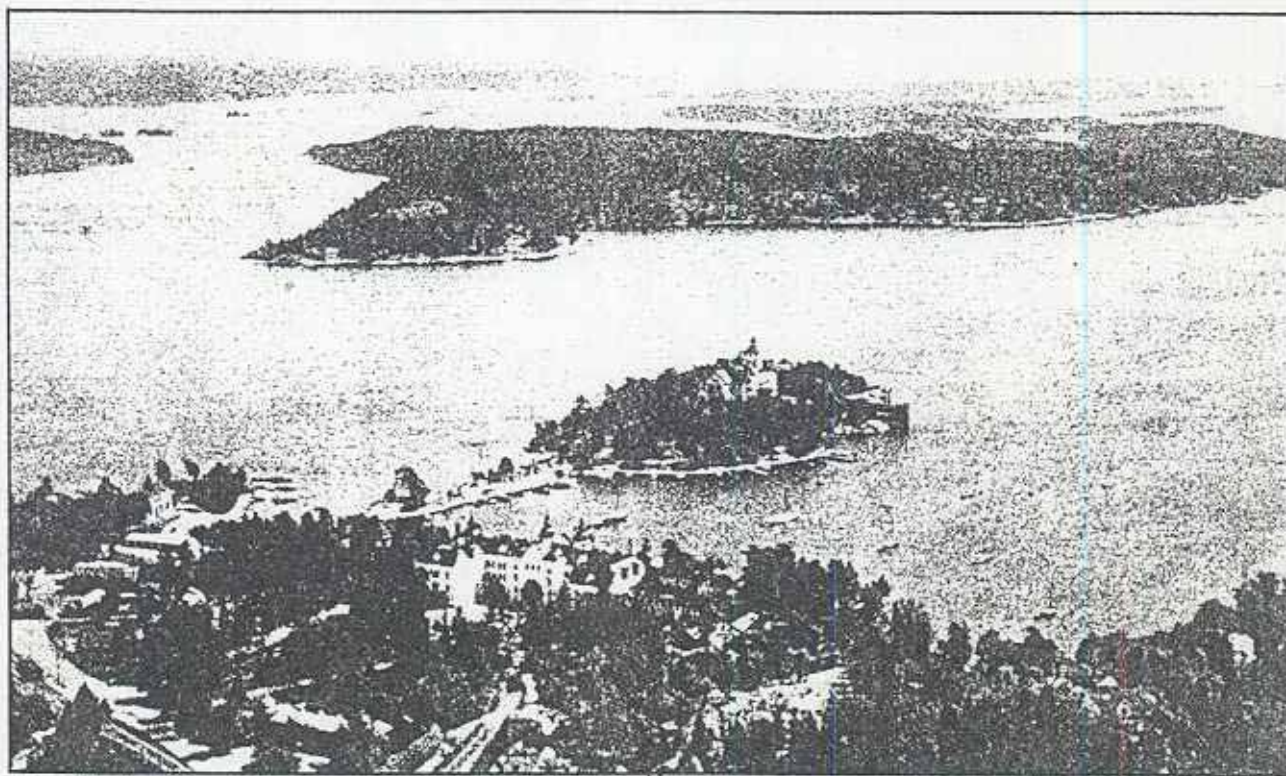
■ ■ En ung lärarinna, Hulda Evaldsson, kom en blåsig augustikväll 1907 till Gåsö. Några år undervisade hon både där och i Vissvass på Tyresö, sedan i nära 30 år på Gåsö. Med sin prydliga

handstil skrev hon ner sina första minnen av Gåsö och Vissvass – det var ganska primitiva förhållanden som mötte henne där. Några gamla skolbort finns också kvar.

□ Bilden från skolsalen på Gåsö togs av en sommargäst, perukmakare Fahlstedt, omkring 1913. Framför Hulda Evaldsson sitter i första raden Svea Gran och Carl Alfred Wiström, sedan Rut Sundell, Rudolf Olsson, David Sundell och Hildur Sundell och längst till höger Fritz Gransten.

1 9 3 1

SALTSJÖBADEN

UTSIKT ÖVER SALTSJÖBADEN MOT SKÄRGÅRDEN

Denna utsikt har prisats för sin skönhet och mitt i bild på andra sidan fjärden ligger ÄLGÖ.

Fotot är taget från Karlsbaderberget mot söder och pryder Skärgårdsbokens omslag från år 1931.

4.4 1900-talet

De verkligt stora förändringarnas tid blev emellertid för Stockholms mellanskärgård 1900-talet. Utvecklingen gick i olika faser. Till en början kunde skärgårdsborna fortsätta att leva på självhushåll med fiske som främsta näring samtidigt som sommarhusen ökade i snabb takt.

Innan man går in på de olika utvecklingsfaserna när det gäller Älgö, bör man dock kanske först klargöra **öns samhällstillhörighet och ägandeförhållanden under 1900-talet.**

Samhällstillhörighet

Redan 1909 bildade Saltsjöbaden egen köping, men det kom att dröja ända till 1950 innan Älgö införlivades med Saltsjöbaden. Således tog det 300 år innan Älgö fick samma samhällstillhörighet som sin geografiskt närmast liggande granne, Saltsjöbaden. Med det tidsperspektivet måste man säga att förändringen av samhällstillhörigheten sedan kom väldigt snabbt, ty endast 22 år senare kom Älgö vid kommunsammanslagningen 1972, att tillhöra Nacka kommun. För Tyresö hade Älgö under århundraden varit en perifer samhällsdel avskild från samhällets centrala delar av Erstaviken. Också för Nacka blev Älgö en ytterdel, nu avskild från kommunens mer centrala delar av Baggenfjärden och Vårgårdsjön. Troligen har denna geografiska avskildhet satt sin prägel, på gott och ont, på Älgös utveckling.

Ägandeförhållanden

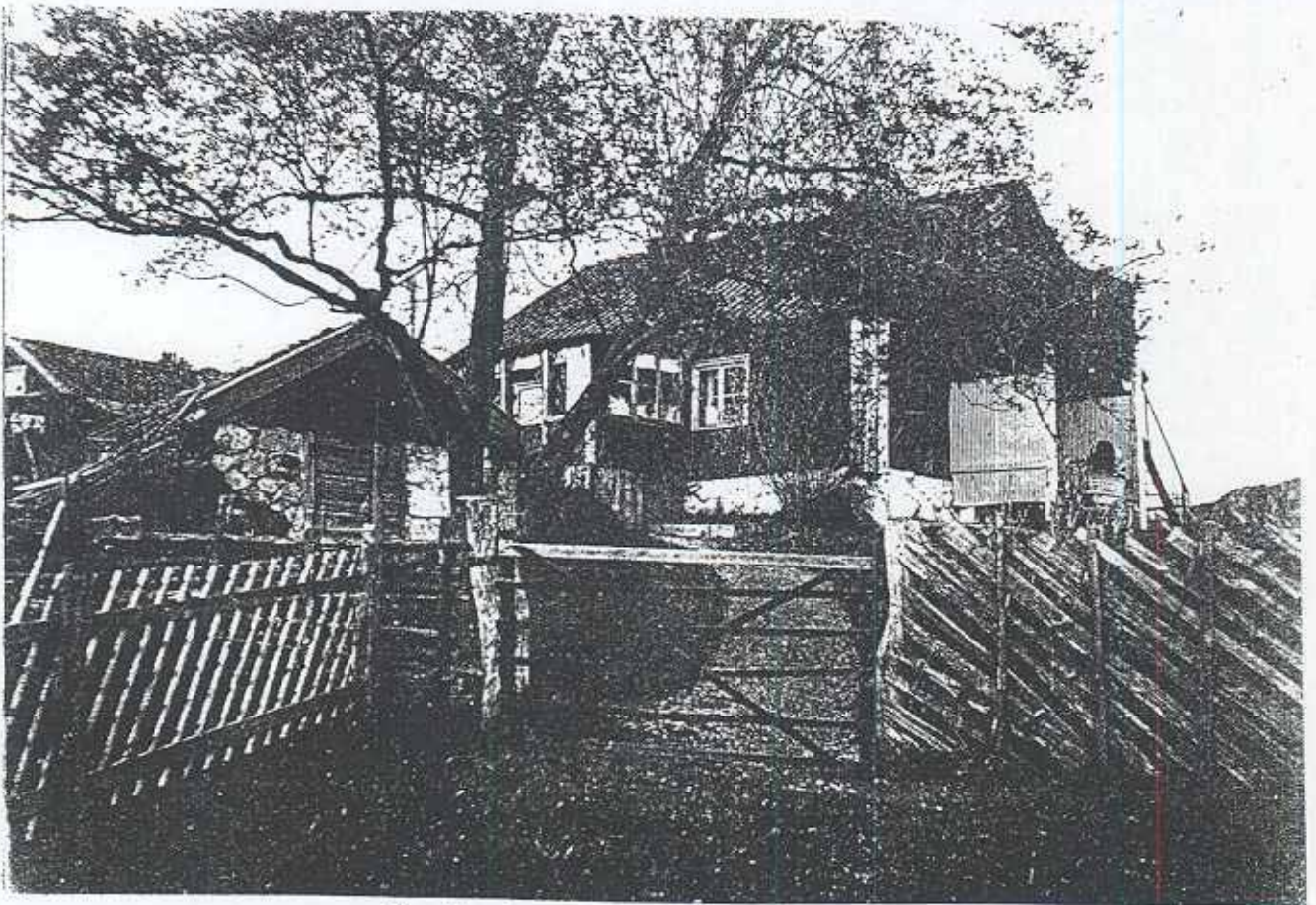
Södra delen av Älgö, som tidigare tillhörde Erstaviks fideikommiss och från 1890 Järnvägsaktiebolaget Stockholm-Saltsjön, ägs numera av Nacka kommun. Den norra delen av ön, som ägdes av familjen Berg på Smådalarö, tillföll genom arv familjen Åmark och skänktes sedan i december 1988 till byggmästarna Lars Norlander och Rolf Söderström i Saltsjöbaden.

veg, saknas Äldre foto från ÄLGÖ BY.

Betesängen öster om Älgö Gård
där nu bussens vändplan och
bilparkeringarna är belägna.

Bild från "Bebyggelseinventering
i Nacka kommun, Älgö och Gåsö".
Stockholms Läns Museum 1991

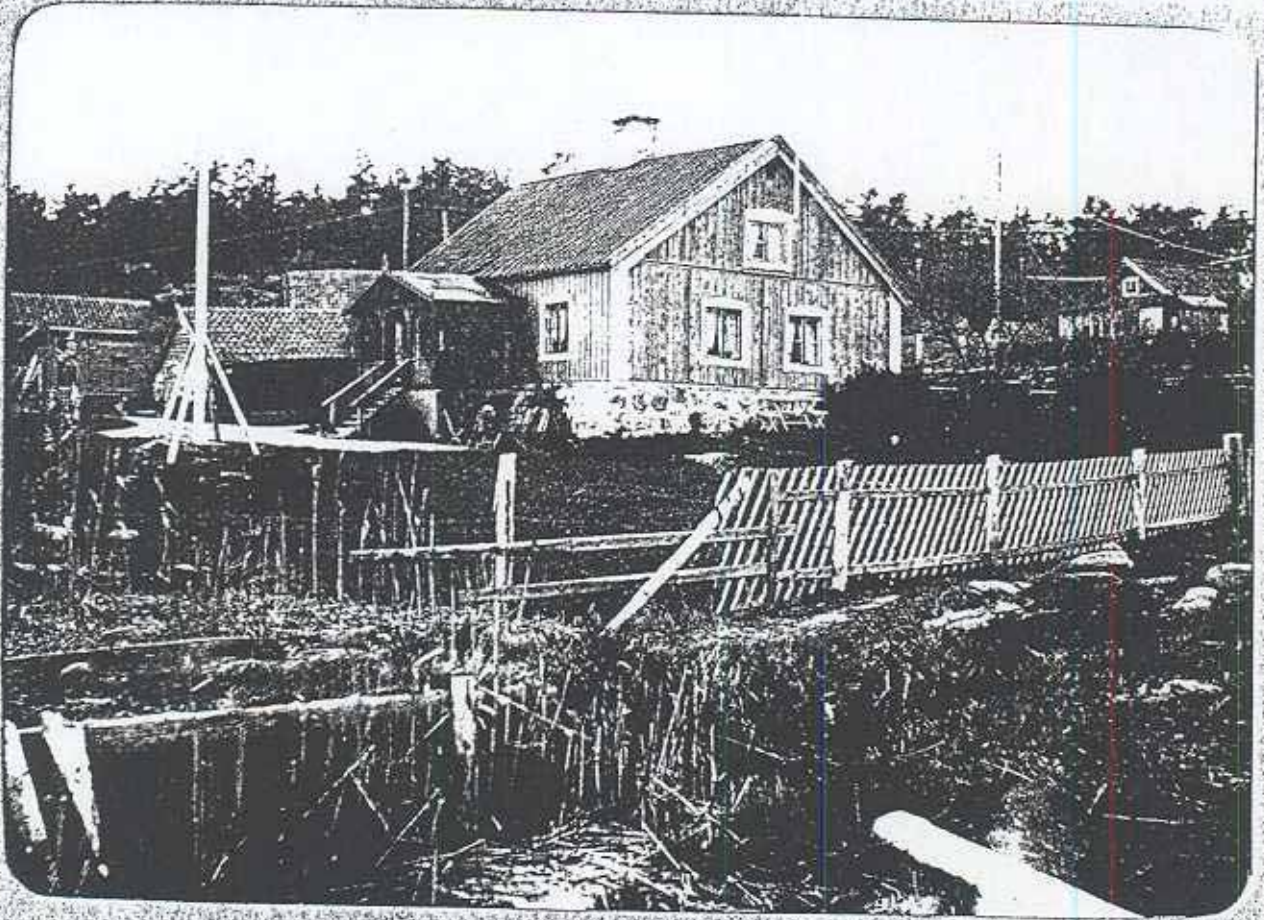

ÄLGÖ GÅRD 1919

UPPGÅRDEN

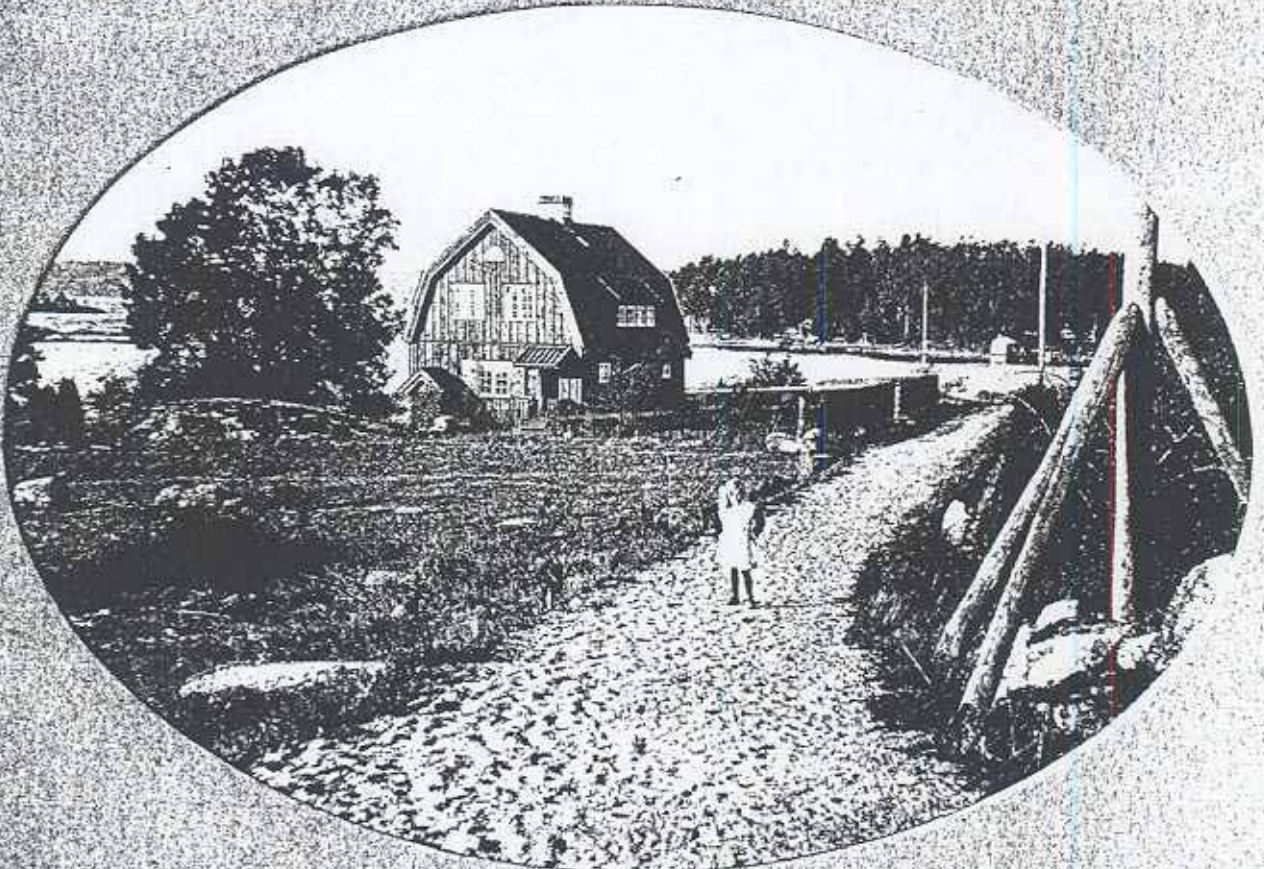
Inhägnaden vid östra gaveln
användes som disktrum sommartid.

Foto i privat ägo

Älgö gård.
1918.

NEDERGÅRDEN

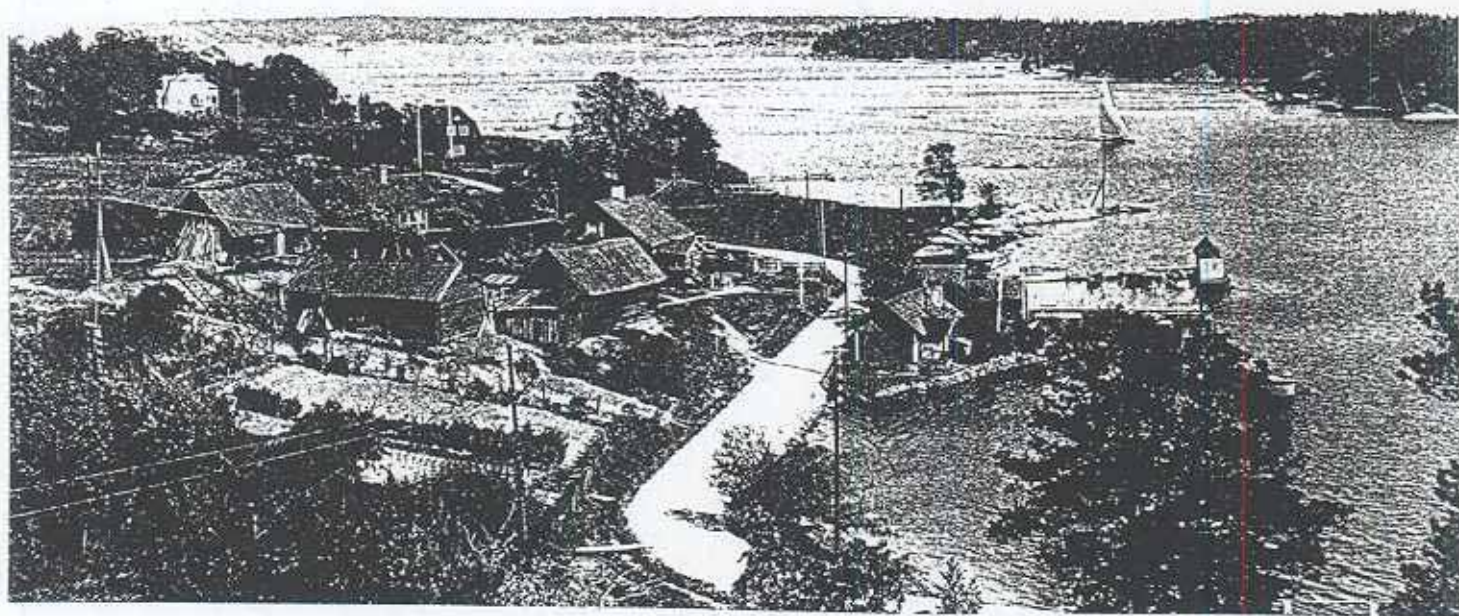

Älgö.

Villa Bagger vid Ekholmsvägen 1918. Älgövik i bakgrunden

ÄLGÖ GÅRD och Älgövikens mellan Bergbadet och Barnbadet omkr 1920.
Foto i privat ägo.

Vy över ÄLGÖ GÅRD omkr 1930 med den nyanlagda Ekholmsvägen
mellan gårdsbyggnaderna

Foto i privat ägo.

Exploateringen av Älgö

Sommarhusbebyggelsen på Älgö, som hade tagit en ganska försiktig början i slutet av 1800-talet, ökade markant under andra decenniet av 1900-talet. Tendensen höll i sig. Man tog den vackraste och planaste strandmarken och styckade tomter av den och byggde sedan stora sommarvillor. Därmed kom tillgängligheten till strand och vatten att för allmänheten radikalt minimeras.

På 1920-talet anlade man en bilväg ut till Älgö. Svärdsö sammanbands kommunikationsmässigt med fastlandet via en bro över Vårgårds-kanalen och det gamla edet mellan Svärdsö och Älgö fylldes hänsynslöst igen och där byggde man en hög vägbank. (Betr. edet, se vidare sid. 40) Från att tidigare ha nått Älgö med båt via Baggens-fjärden började man nu successivt alltmer använda bilvägen för att nå ön. Därmed kom Älgö allt mindre att ses som en ö, snarare som en del av fastlandet. Vägen gjorde också att nya områden av ön blev tillgängliga för uppstyckning och försäljning och en rad sommarstugor byggdes utmed Älgövägen.

På 1930-talet omdirigerades Järnvägsaktiebolaget Stockholm-Saltsjön sommarstugebebyggelsen att nu helt gälla endast Älgö, från att tidigare ha gällt även Skogsö. (Gunnar Lindberg) Byggnationen ökade nu i rask takt och av byggnadsplanerna från 1938 till 1942 kan man utläsa att exploateringsnivån som Älgö utsattes för var oerhört hög.

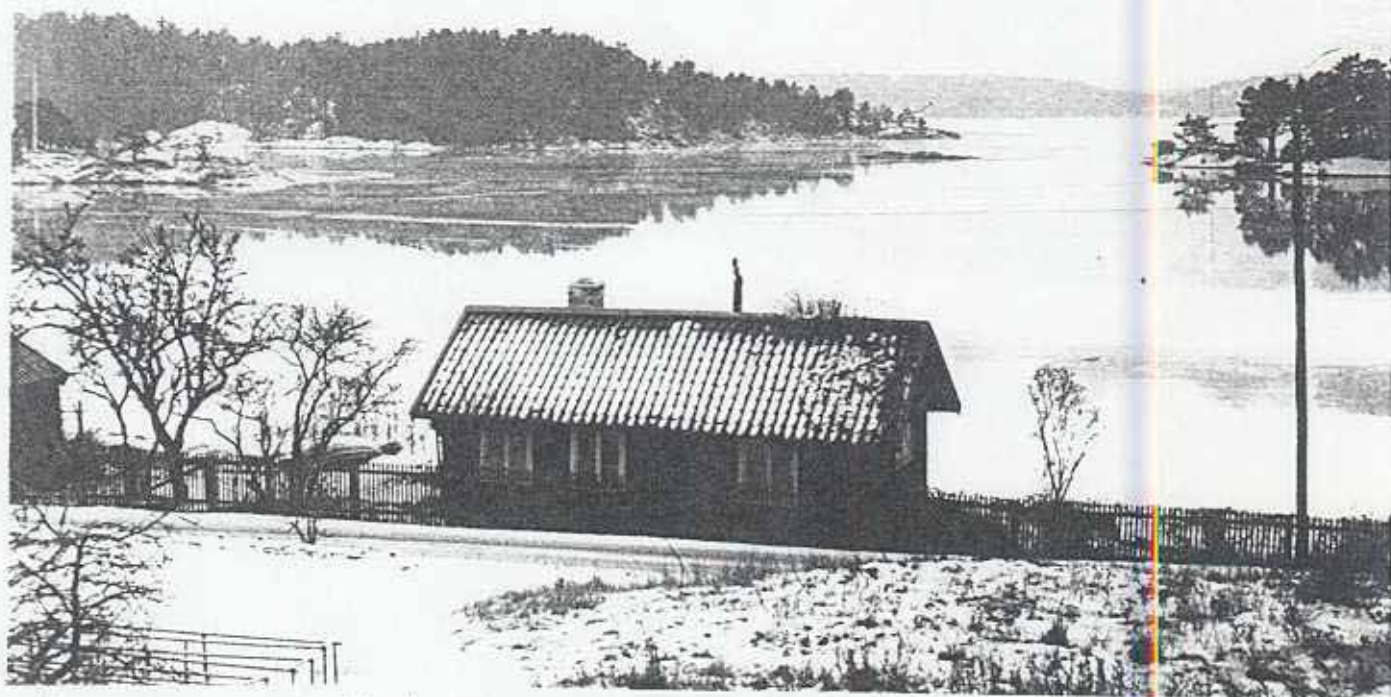
Samhällsförändringar med bl a genomförandet av 8-timmars arbetsdag och en bättre reglerad fritid bidrog till den dåtida sportstugeexplosionen i skärgården och på Älgö, som med sitt nära läge till Stockholm naturligtvis blev intressant för sommarstugebebyggelse.

Privatbilismen växte sig allt starkare och som en ren följd därav drogs den kollektiva båttrafiken in till ett minimum. Bilvägar drogs fram över hela Älgö och de inre, starkt kuperade och bergiga delarna av ön styckades upp till tomter och bebyggdes. Bilismens tillväxt kom att helt sätta sin prägel på Älgö.

Exploateringen gick i snabb takt och ledde till en oplanerad bebyggelseutveckling. Först hade man således tagit så gott som all kustmark och sedan styckade man upp all plan, lättillgänglig mark även i det inre av Älgö. Det man lämnade kvar av grönområden var nästan enbart svåråtkomlig mark av karaktär impediment. Det var således dessa ofta mycket branta och kärriga områden som skulle fungera som hemvist för djuren och som andningshål och rekreation för människan. (Se karta "Svårtillgänglig mark", sid. 121)

Vinterbild över ÄLGÖ GÅRD och inre Älgövikens.

Vinterbild från ÄLGÖ GÅRD över Älgövikens.
Observera Älgövikens fria vattenyta.

Foton från 1950-talet
av Carl-Henrik Bagger.
Privat ägo.

En olycklig följd av den hårda exploateringen var också att villatomterna kom att ligga tätt intill varandra och genomsläppen till grönområdena var alldeles för få och ofta av karaktär mycket branta berg. Därmed kom tomterna att fungera som hinder för friluftsliv och vissa grönområden blev så avskärmade att man endast kan nå dem via kraftledningsgator. Med andra ord: **Älgös allmäntillgängliga grönområden är oftast synnerligen svårtillgängliga.**

"Sen man börjat återvända
till naturen, som det heter,
tog naturen själv en ända
mellan villor och staketer."

Einar Malm
"Tomter till salu" 1932

Under de senaste decennierna har emellertid exploateringstakten sjunkit på grund av att praktiskt taget all byggbar mark redan är tagen i anspråk. Däremot har utnyttjandet av de fåtaliga allmänna stränderna ständigt ökat och lett till ett överutnyttjande av anmärkningsvärt hög grad. På Älgös södra kust har trycket varit speciellt hårt eftersom Älgö tvingats att även härbärgera bil- och båtplatser för de ca 180 fastighetsägarna på Gåsö-öarna utanför Älgö. (Detta för Älgö mycket besvärliga förhållande behandlas utförligt dels i samband med inventeringen av grönområdena i denna del av ALU-arbetet och dels i del III.)

Sammanfattningsvis kan man konstatera att Älgö nu är långt ifrån det "Barnens paradiset och allas paradiset" som markägarna 1946 lockade tomtköpare med.

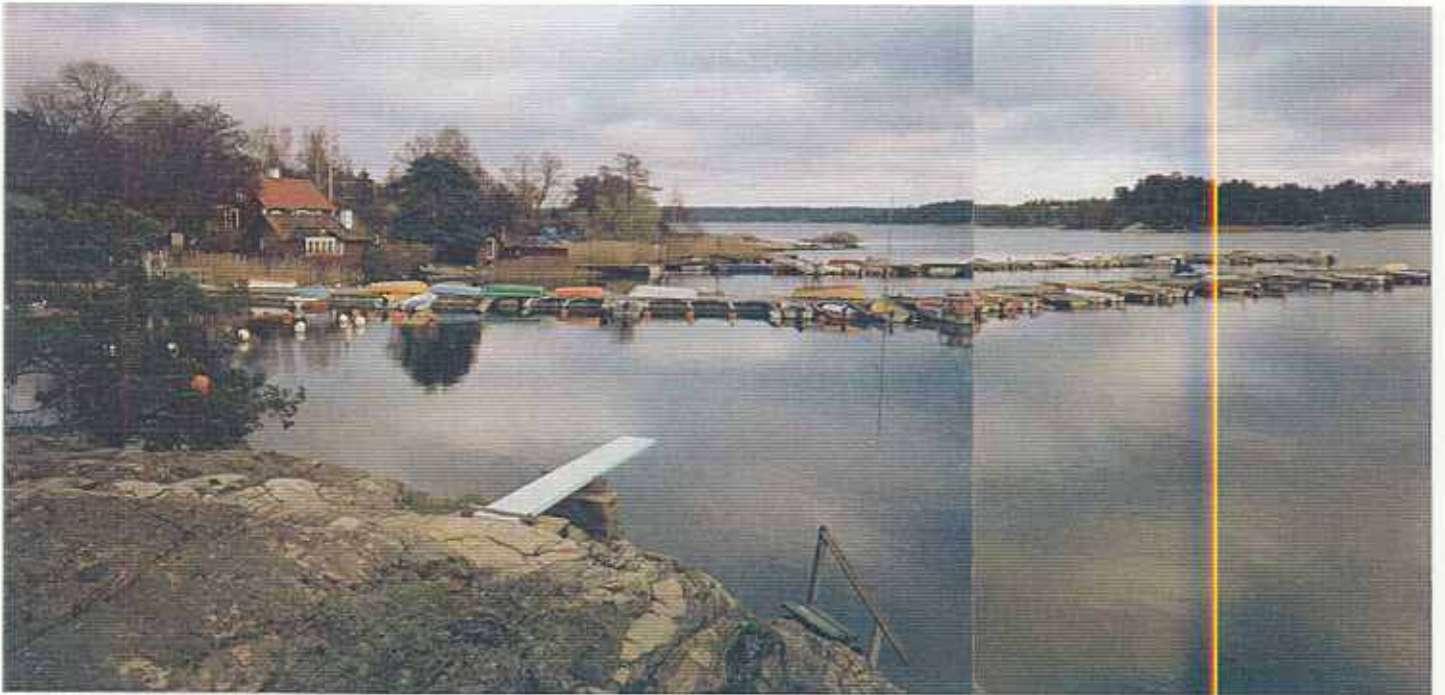
Älgö —

Barnens paradiset

OCH ALLAS PARADIS.

Bygg efter Edra önskemål på en Älgötomt. Obs.! Nyutlagda tomter. Vidare genom

ÅMARK & SJÖBERG A.B.,
Fredsgatan 6, Stockholm.
Tel. 20 25 24 - 28 - 57

Älgövik, september 1994

Älgö Gårds sjöviste inträngd mellan de två gåsöpontonerna, vilka som två betongvägar c:a 100 m resp 110 m långa skär sönder Älgövikens vattenyta mellan Bergbadet och Barnbadet.

4.5 Kommentarer

Hur kunde då planeringen gå så snett och vara så kortsiktig? Alf Nordström och Göran A. Sjöberg ger sitt svar på den olyckliga utvecklingen i Stockholms skärgård (i "Vägvisare till skärgården i Stockholms län", 1982): "Tankar och viljor drev detta skeende men själva drivmedlet var tusenlappar. Skärgården blev marknad." Skribenterna konstaterar att "förstörelsen av skärgårdens vackra natur" varade i 40 år (1930–1970) och "då var det så dags att laga de skador som samhället fått medan dess bevakare sov." Observera ordvalet "så dags"! De orden säger mycket om möjligheten (läs: omöjligheten) att vrida klockan tillbaka.

Nordström och Sjöbergs ord är mycket hårda. Man ska dock inte glömma bort att den tidens planerare inte hade några instrument utan arbetade under rådande premisser. Något miljötänkande fanns inte heller vid denna tid. Kort sagt: Varje beslut fattades inom de ramar som då fanns.

Resultatet av dåtida planering går dock inte att suddas ut:
Grönområden lämpade för friluftsliv och rekreation har blivit Älgös största bristvara.

Det är mot denna bakgrund som jag nu med den följande inventeringen av Älgös grönområden samt senare uppföljningen av bad-, brygg- och båtinventeringen (från 1993) vill försöka kartlägga de möjligheter som finns att på bästa sätt bevara och skydda de få kvarvarande allmäntillgängliga delarna av den gamla skärgårdsnaturen på Älgö.

Karta över

ÄLÖ

Baggensfjärden

Värmdö Kommun • UPPLAND
 Nacka Kommun • SÖDERMANLAND

SKALA 1 : 10 000

skala
 0 100 200 300 400 500 m

5.0 INVENTERING AV ÄLGÖS GRÖNOMRÅDEN

För att presentera materialet (text, kartor, bilder) så överskådligt som möjligt har jag valt att i ett första delkapitel (5.1) ge en kort, övergripande bild av Älgös naturgeografiska karaktär.

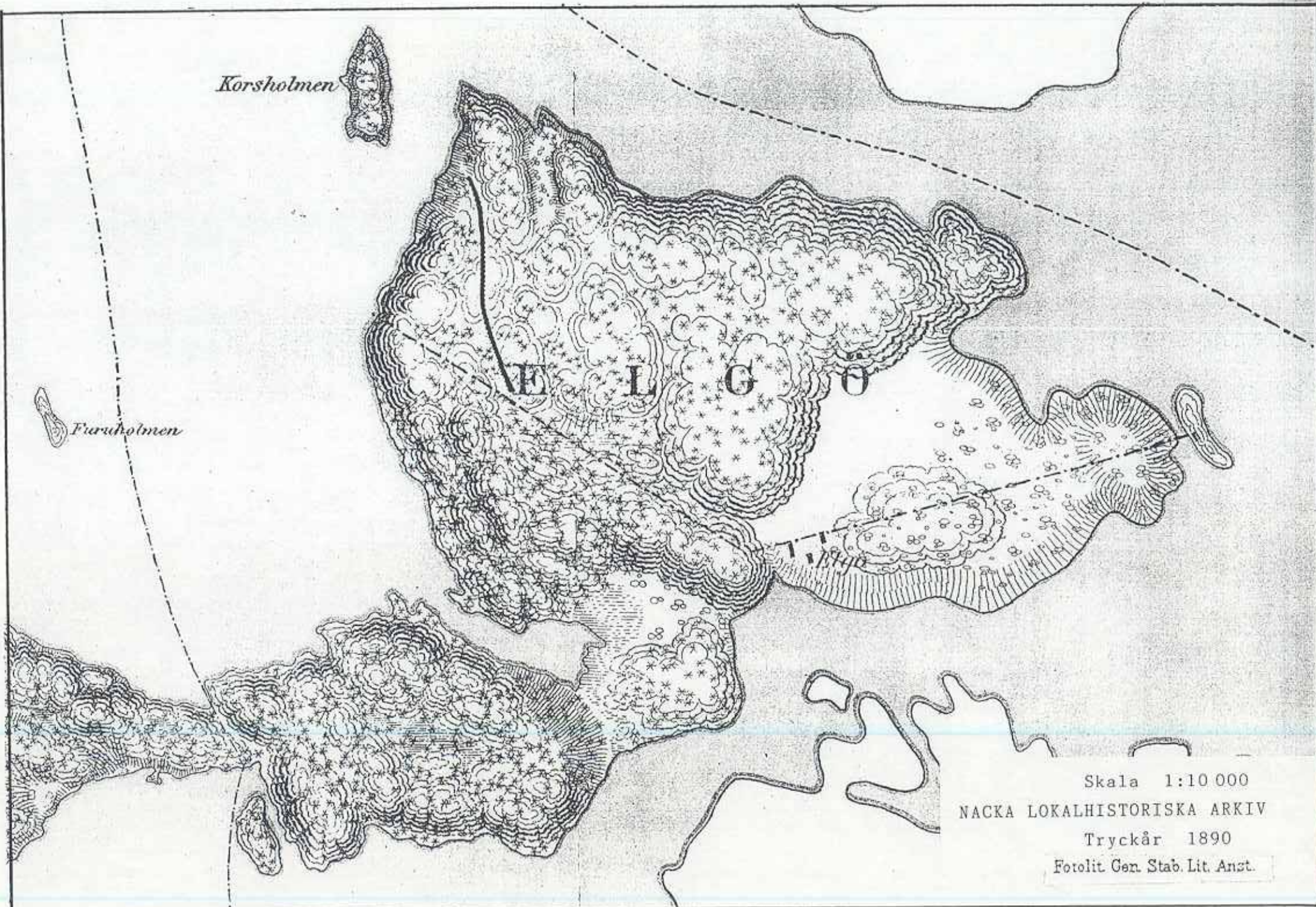
Därefter följer (i delkapitel 5.2) en förklaring av uppläggnings av inventeringen av grönområdena i sektioner, som tydliggörs på kartor och delkartor.

Slutligen följer själva inventeringen sektion för sektion.

Karta över ÄLGÖ, SALTSJÖBADEN, NACKA KOMMUN utgiven av Älgö Villaägareförening år 1988.

Kartan på motstående sida är en förminskning av originalet från skala 1:5 000 till 1:10 000.

Kartan ritade jag på uppdrag av Älgö Villaägareförening och den fungerar främst som adresskarta.

Skala 1:10 000
NACKA LOKALHISTORISKA ARKIV
Tryckår 1890
Fotolit. Gen. Stab. Lit. Anst.

5.1 Älgös naturgeografiska karaktär

Älgö, med en yta på drygt 200 ha karakteriseras av en starkt kuperad terräng med bergsplatåer på upp till 50 m höjd och med kraftigt markerade sprickdalar.

Kusterna mot norr och väster är mestadels mycket branta, ibland med rena rama "ättestupor", medan de sydöstra kusterna är mer låglänta och därmed också vida mer lättillgängliga (se Topografisk karta från 1890, på motstående sida).

Marken består ungefär till 97% av urberg och morän och till 3% av ishavslera. (Se Geologisk karta, sid. 32)

På sydöstra Älgö utgörs det geologiska underlaget delvis av ishavslera (glaciallera), dvs fina havssediment innehållande kalk och fosfor vilka gör jorden bördigare än övriga förekommande lösa jordarter. I denna lerjord bevaras också fuktigheten bättre än i marker som mest består av morän och därför låg Älgös gamla odlingsmarker just på områden med dylik glaciallera, vilket man kan se om man jämför Kietzlinghs karta från 1723 (sid. 14) med den Geologiska kartan (sid. 32) och med Jordartskartan över Älgö (sid. 33).

Bergsplatåerna saknar i allmänhet lösa jordlager men bitvis täcks de dock av ett tunt moränlager, som betingar en mager och skör vegetation. Dalgångarnas moräntäcke med glaciallera är emellertid mäktigare och där finns också rika fuktstråk vilket är betydelsefullt för växligheten och djurlivet. Inte ens en så varm och torr sommar som 1994 torkade Dalen ut. (Se Jordartskarta över Älgö, sid. 33)

Öns vegetation är typisk för ostkustens mellanskärgård. Trädvegetationen på berghällarna är vid stränderna begränsad till lågväxta buskar och träd, främst tall och en, medan dalbotten med sitt tjockare jordlager visar upp en rikare vegetation med högväxta barrträd och ädellövträd. Att märka är dock att Dalen inte innehåller någon skogsproduktiv mark.

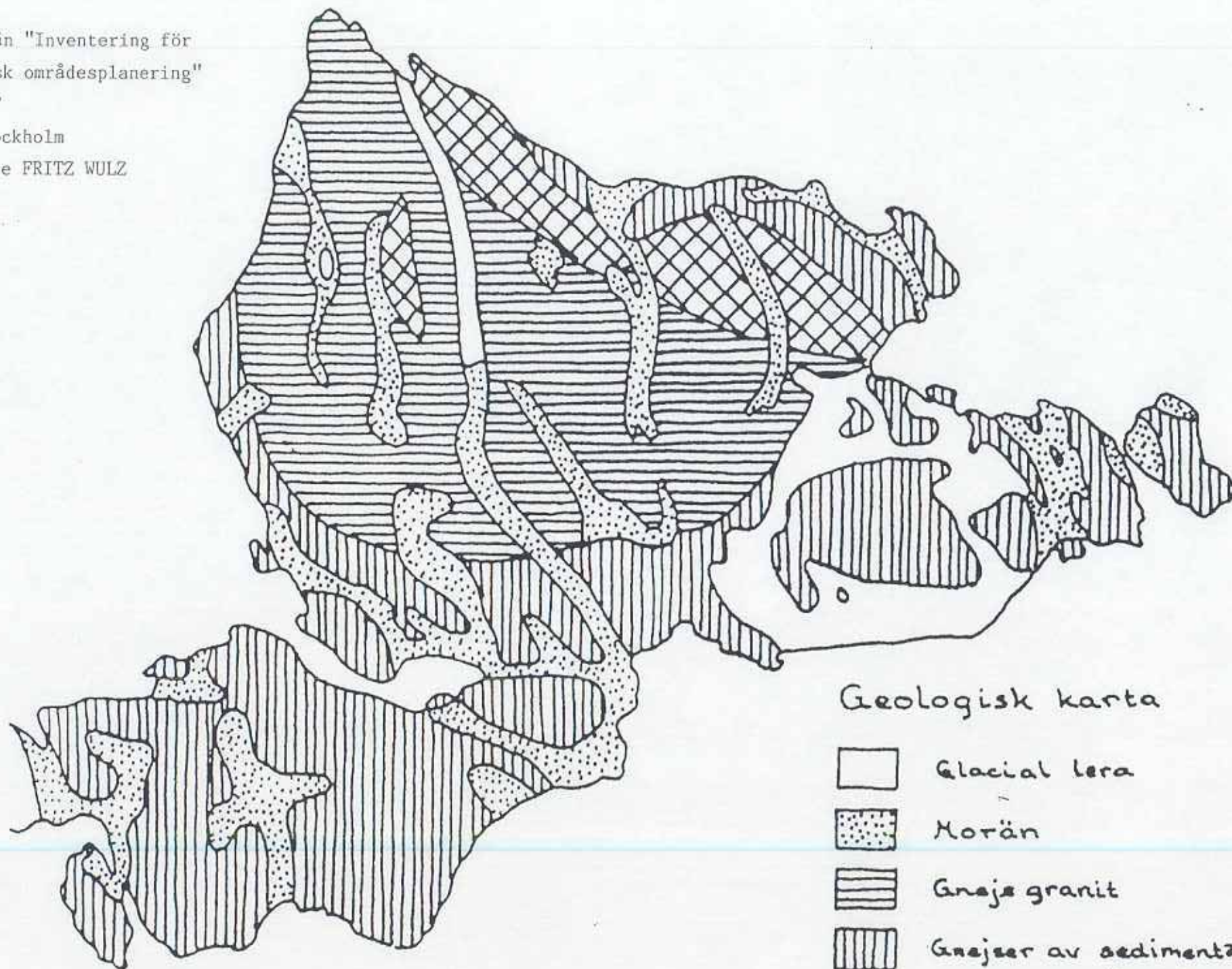
Med hänsyn till Älgös geografiskt begränsade storlek har ön en rikt varierad landskapsbild vad gäller topografi, jordarter och växtlighet.

Karta från "Inventering för strategisk områdesplanering"

ÄLGÖ 1977

KTH i Stockholm

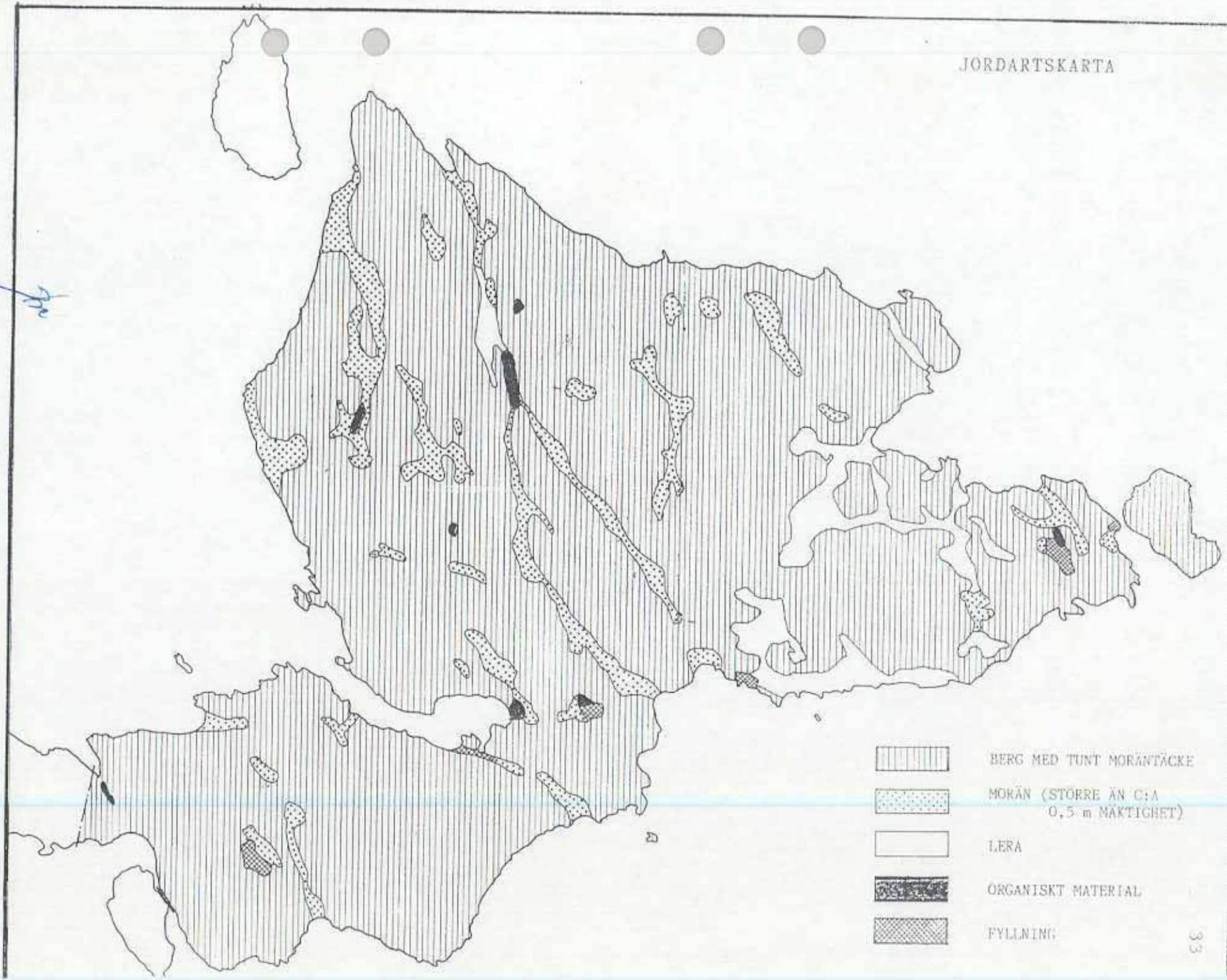
Handledare FRITZ WULZ

Geologisk karta

- Glacial lera
- Morän
- Gnejs granit
- Gnejs av sedimentärt ursprung
- Yngre granit röd

SKALA 1 : 10 000

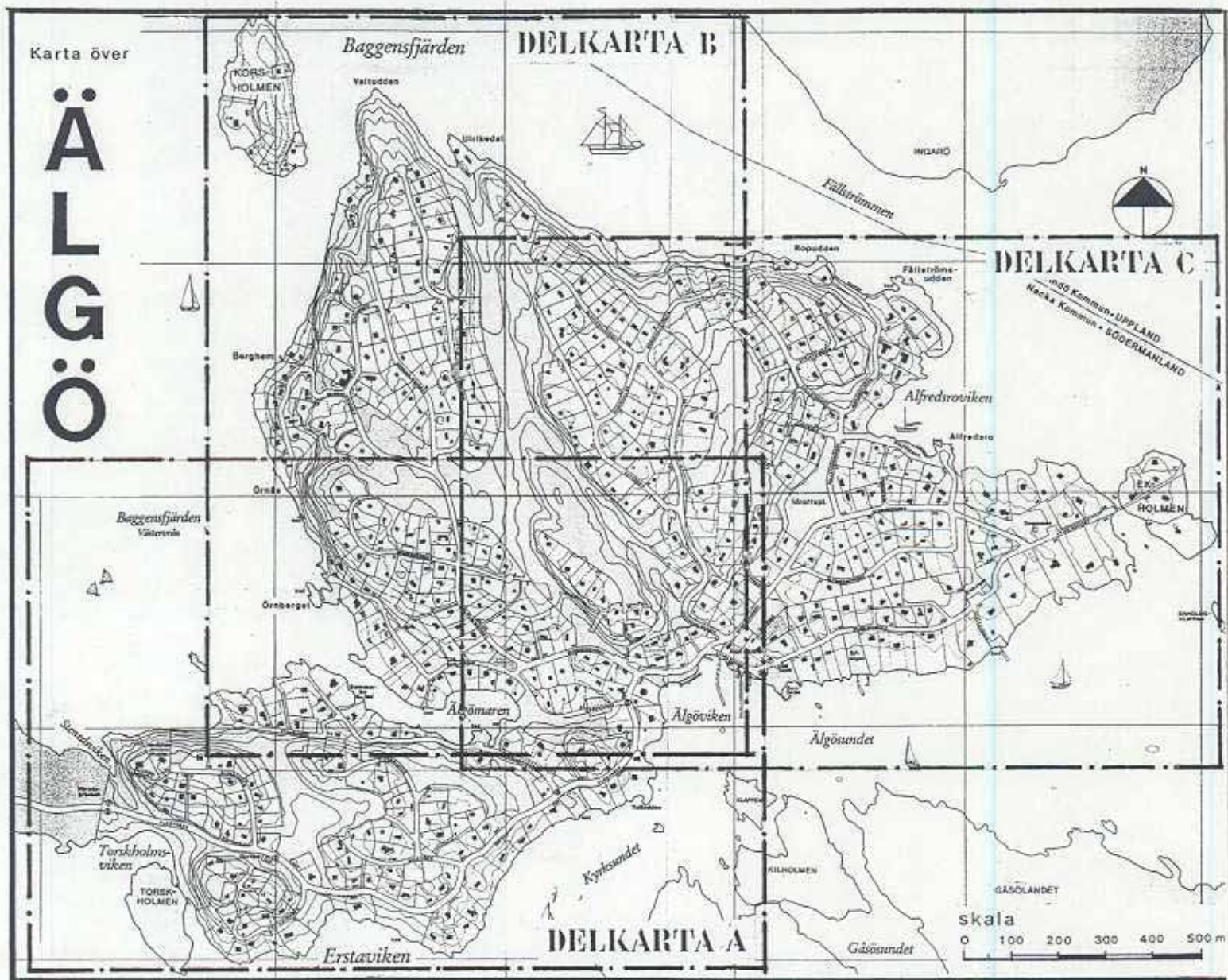

- BERG MED TUNT MORÄNTÄCKE
- MORÄN (STÖRRE ÄN C/A
0,5 m MÄKTIGHET)
- LERA
- ORGANISKT MATERIAL
- Fyllning

Underlag: BALANSRÄKNING AV
GRUNDVATTENBILDNING OCH UTTAG
INOM ÄLGÖ. VIÄK AB 1989

Skapad av Maria Rönberg

SKALA 1 : 10 000
**FÖRESLAG PÅ KART BRAGA
GEOLOGI**

KARTA ÖVER ÄLGÖ VISANDE DELKARTORNAS LÄGE

SYDVÄSTRA ÄLGÖ - DELKARTA A

NORDVÄSTRA ÄLGÖ - DELKARTA B

ÖSTRA ÄLGÖ - DELKARTA C

5.2 Uppläggnings av inventeringen av Älgös grönområden

För att åskådligt beskriva Älgös grönområden har jag indelat dem i tre sektioner:

SYDVÄSTRA ÄLGÖ - DELKARTA A

NORDVÄSTRA ÄLGÖ - DELKARTA B

ÖSTRA ÄLGÖ - DELKARTA C

Som underlag till delkartorna ligger de kartor som utarbetats för 1993 års inventering av Älgös kuster visande bad- och båtplatser samt bryggor. Härigenom visar delkartorna sammanhanget mellan Älgös grönområden och kuster.

Alla grönområden som inventerats har fått ett nummer, vilket också markerats på de tre delkartorna.

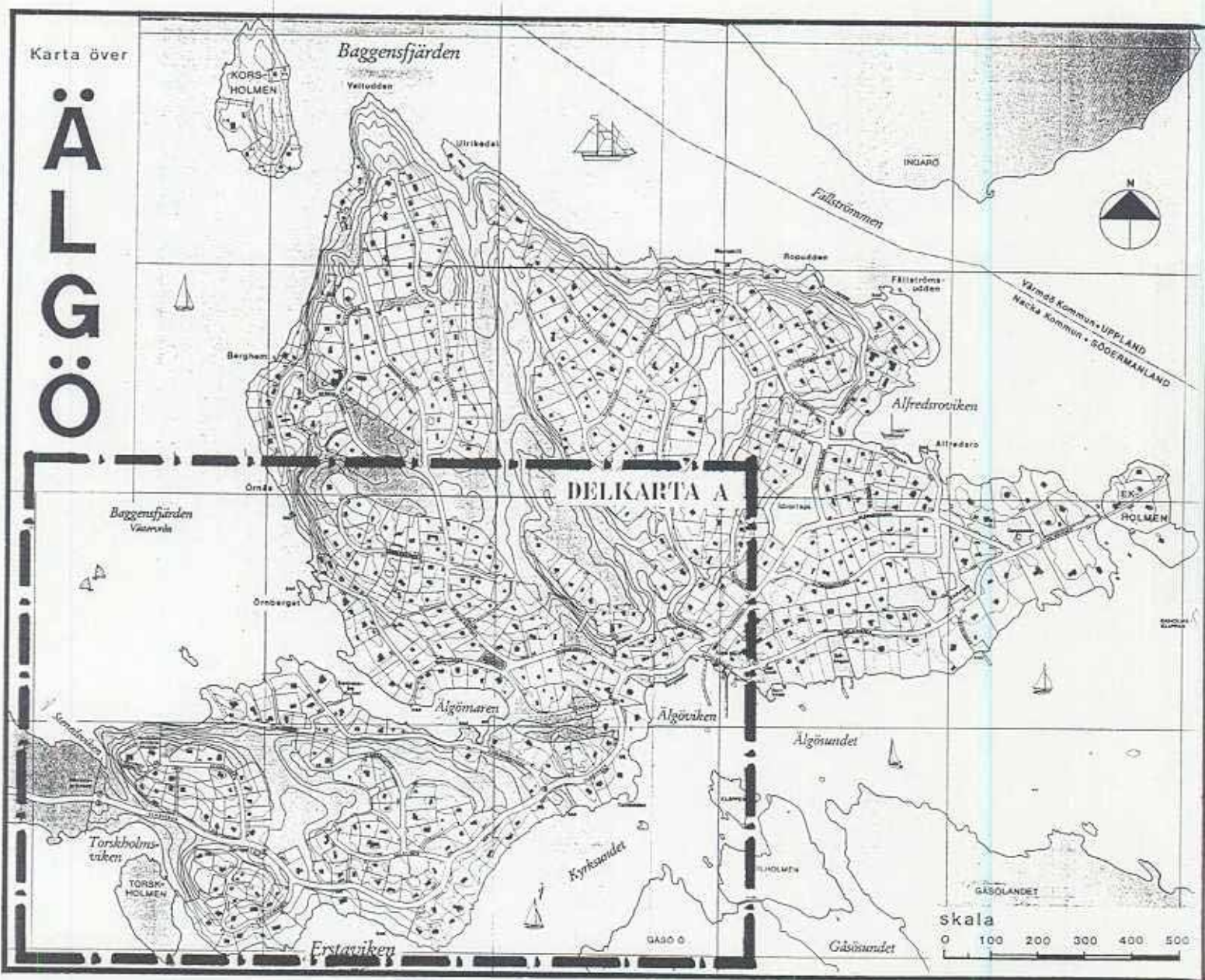
En annan skala än den i 1993 års inventering har dock valts för delkartorna. Dessa visar Älgös olika grönområden i skala 1:4 000 istället för 1:2 000 som gällde för kustinventeringskartorna. I de fall där andra kartor visas har dock skala valts efter vad kartmaterialet kräver i tydlighet, vilket också anges på ifrågavarande kartblad.

Jag har försökt att för varje grönområde kartlägga dess läge, topografi, markbeskaffenhet, växtlighet m m samt dess funktion som "allmäntillgängligt" och som resurs för rekreation och för det rörliga friluftslivet, vilket i samband med inventeringens syfte redan framhållits tidigare i detta arbete.

Varje delområde följs av en kommentar och slutligen sammanfattas resultatet.

Ytterst värdefull information om Älgös flora och fauna har jag fått av Charlie Wijnblad, Pontus Eldh och Lennart Åhlén från Saltsjöbygdens Naturskyddsförening vilka tillsammans med Älgö Miljöskyddsgrupp deltagit i naturinventeringsvandringar runt Älgö.

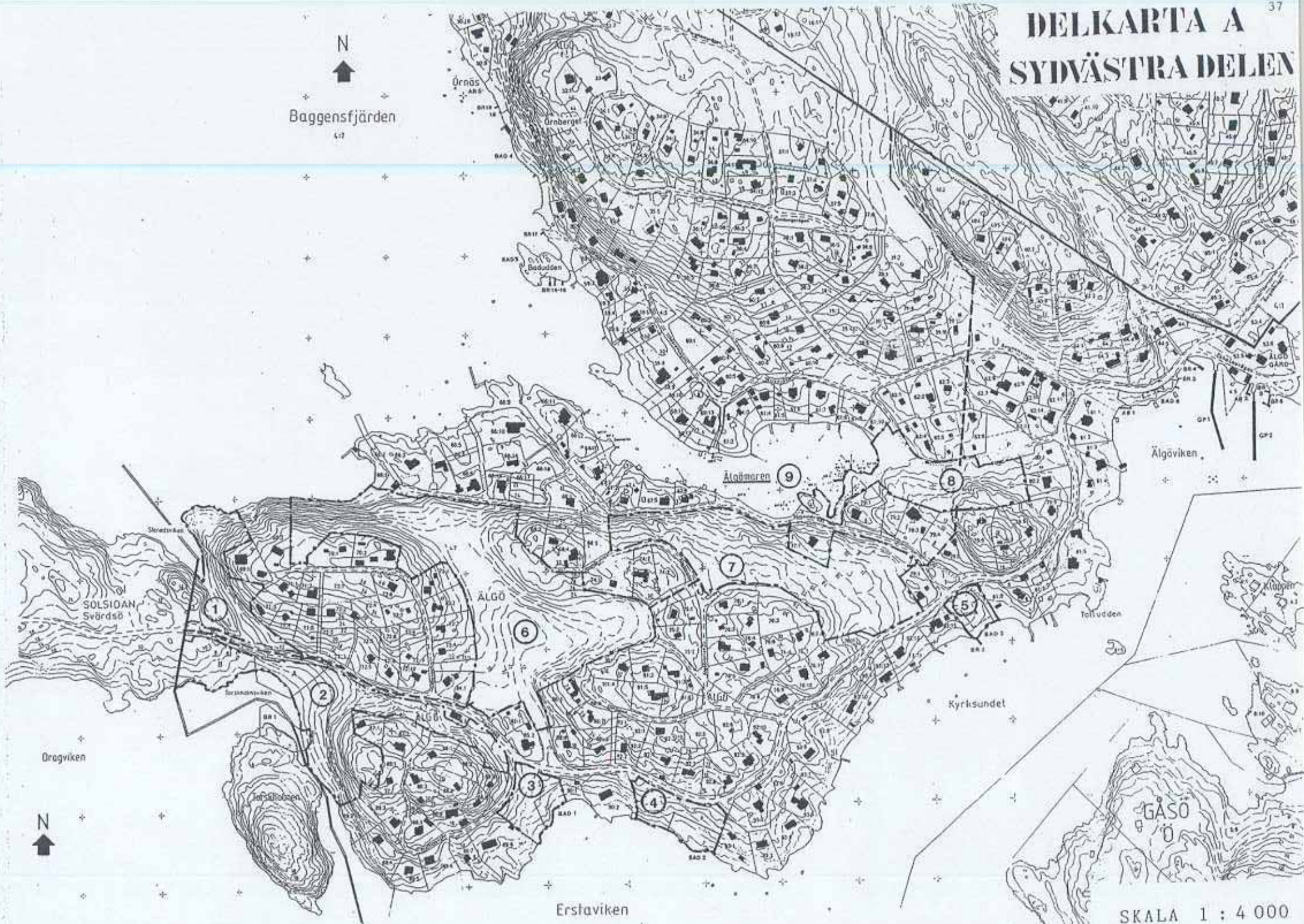
SYDVÄSTRA DELEN

KARTA ÖVER ÄLGÖ VISANDE DELKARTANS LÄGE

DELKARTA A SYDVÄSTRA DELEN

N
↑
Baggensfjärden
617

Älgövik

Älgöaren 9

8

7

ÄLGÖ 6

5

1

2

3

4

Kyrksundet

Erstaviken

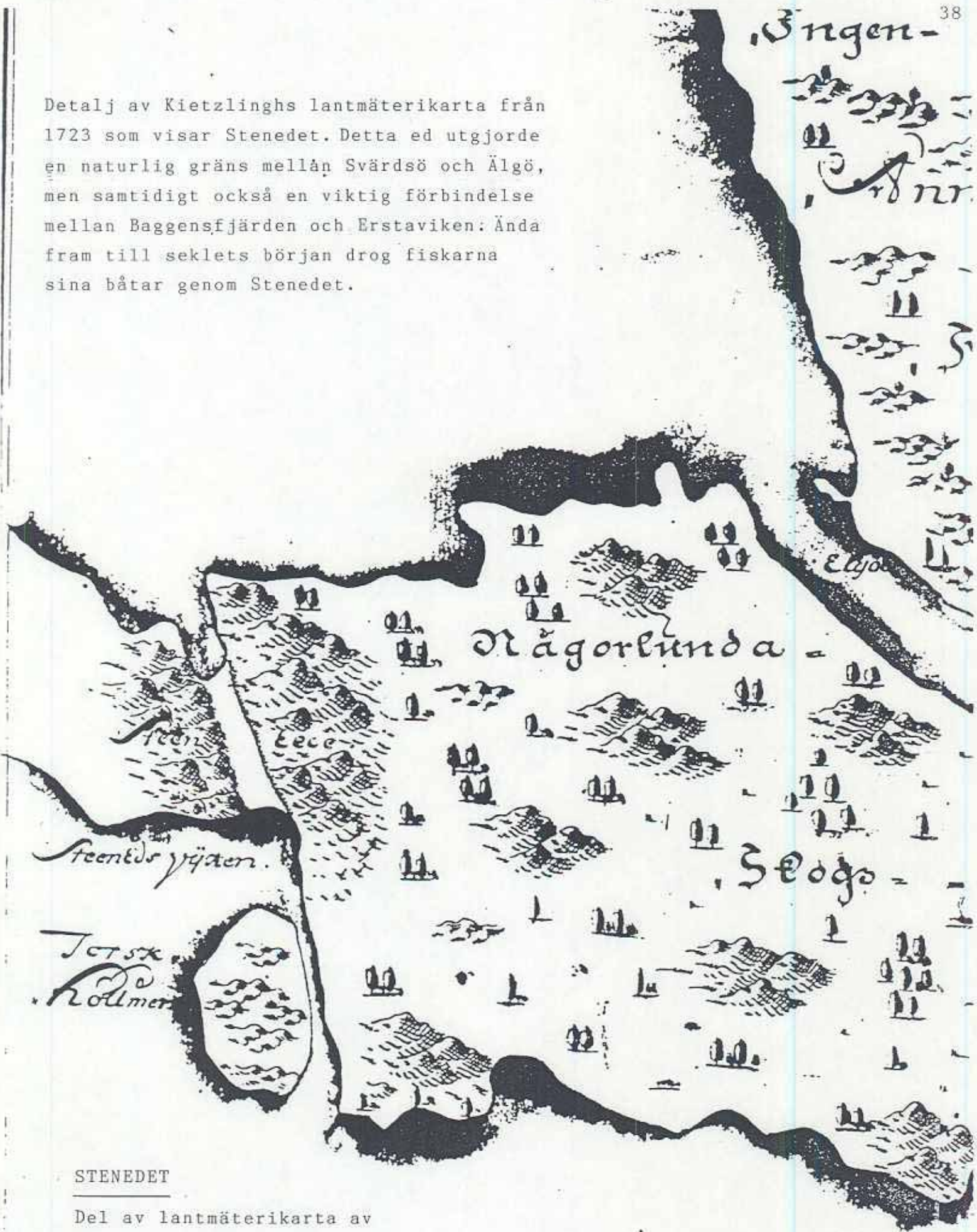
GÄSÖ

Örgövik

N
↑

SKALA 1 : 4 000

Detalj av Kietzlinghs lantmäterikarta från 1723 som visar Stenedet. Detta ed utgjorde en naturlig gräns mellan Svärdsö och Älgö, men samtidigt också en viktig förbindelse mellan Baggensfjärden och Erstaviken: Ända fram till seklets början drog fiskarna sina båtar genom Stenedet.

STENEDET

Del av lantmäterikarta av
Lars Kietzlingh Anno 1723

Skala: c:a 1:4 000

OMRÅDE NR 1
STENEDSVIKEN

Vy mot norr över
Stenedsviken och
Baggensfjärden

Stenedsvikens
udde med sten-
kistan till
höger i bild

Stenedets gamla
stenkaj, där
fiskarna gick
och drog sina
båtar genom edet

5.3 Sydvästra Älgö

Område nr 1: STENEDET

Delkarta A.

Området sträcker sig från Stenedsviken i norr vid Baggensfjärden till Älgövägen i söder samt mellan områdesgränsen Solsidan/Älgö åt väster och bebyggelsen åt öster på Älgösidan. (Se karta sid. 37)

Genom området går en ravin i NV/SO riktning, dvs i Stenedsvikens förlängning, omgiven av branta bergsidor och lodräta stup. (Se karta "Svårtillgänglig mark", sid. 121) I denna ravin finns en väl bevarad trädvegetation och här växer en magnifik, högstammig aspskog och stora alar, björkar och tallar. Dessutom växer här ek, ask, sälg, hägg, oxel och brakved samt berberis och måbär.

I Stenedets mynning finns rester av en stenkista, vilket tyder på att viken tidigare fungerat som hamn. Den intilliggande, utskjutande udden utgör dessutom ett gott skydd mot Baggensfjärdens hårda vindar.

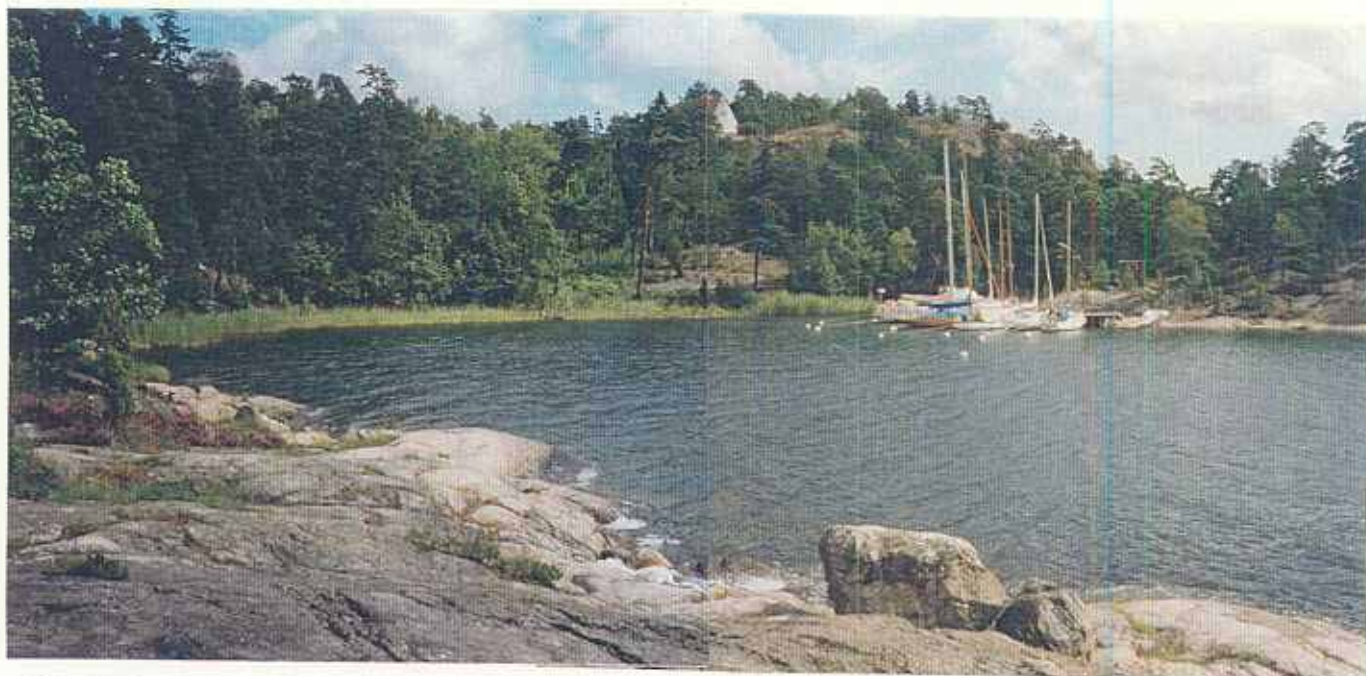
I äldre tider fanns här öppet vatten som förband Baggensfjärden med Erstaviken och som fram till seklets början bildade ett ed. Därav har platsen fått namnet Stenedet. Utmed edet finns det fortfarande kvar en stenkaj som vittnar om att fiskarna där drog sina båtar för att komma från den ena fjärden till den andra. Dessutom gick det att på denna plats vada över edet till Älgö.

Kommentar:

När Älgövägen byggdes under 1920-talet fyllde man helt sonika igen edet istället för att låta den gamla förbindelselänken mellan de två fjärdarna löpa under vägen i en tunnel. Därmed blev Älgö ett kulturminne fattigare!

Eftersom Älgövägen här löper på en mycket hög vägbank, blev också Stenedet på ett mycket drastiskt sätt avskärmat från Torskholmsviken och det är säkert anledningen till att området verkar föga frekventerat och att stigen ger intryck av att vara ganska primitiv.

Därefter kom viken vid Stenedets norra del att kallas Stenedsviken och viken vid södra delen för Torskholmsviken.

OMRÅDE NR 2:
TORSKHOLMSVIKEN

Norra Torskholmsviken mot Älgö
med Erstabranten i fonden

Inre norra Torskholmsviken intill Erstabranten

Område nr 2: **OMRÅDET VID TORSKHOLMSVIKEN
OCH GARAGET**

Delkarta A.

a. **Området vid Torskholmsviken**

Området sträcker sig från gränsen till Solsidan utmed Torskholmsviken till Erstabranten. (Se karta, sid 37)

I det gamla edet intill Älgövägen och utmed viken innanför Torskholmen växer mycket gran och al och nedanför Erstabranten finner man högstammiga tallar och björkar, oxel och asp samt även en mängd låga aspar och ekar.

Stränderna vid Torskholmsviken består i väster av underbara berghällar, medan stranden längre in i Torskholmsviken har en tätare vegetation med lövträd, buskar och tät vass vid vattnet.

Kommentar:

Denna vegetationsrika strand har i gällande byggnadsplan beteckningen A, dvs den är avsedd för bad, men den täta vegetationen fram till strandkanten och en båthamn (för älgöbor) på andra sidan viken (BR1), gör att ingen badar här. Däremot finns det många badgäster under vackra sommarkvällen på de fina badklipporna åt väster (i byggnadsplanen beteckningen B). (Se karta, sid. 37)

Området vid den natursköna Torskholmsviken är av stort allmänintresse, men på grund av den begränsade vattenytan och närheten till den starkt trafikerade Älgövägen bör antalet båtar ej utökas och den skyddande trädvegetationen på den branta sluttningen mot bilvägen bevaras.

OMRÅDE NR 2: GARAGET

Älgövägen till vänster och Garaget till höger i bild

Område nr 2 (forts)

Delkarta A.

b. Området vid Garaget

På Älgövägens södra sida mitt emot Klubbvägen ligger en garagebyggnad (se karta, sid 37) som ursprungligen verkligen användes som garage men som nu, i likhet med den lilla allmanningen öster om Garaget, används som upplag för byggnadsmaterial.

Bakom garaget mellan Älgövägen och bebyggelsen på Erstavägen sträcker sig en mycket brant, tätt skogsbevuxen sluttning.

Kommentar:

Eftersom området runt Garaget, speciellt den östra delen av allmanningen, används som upplag av byggnadsmaterial och som uppställningsplats för en gammal byggfutt och båtar m m ger det ett skräpigt intryck. Den från Älgövägen vackra utsikten över Erstavikens vatten får därmed en mycket förfulad inramning.

OMRÅDE NR 3

Utsikt mot
sydost över
Erstaviken

Inre, lägre
delen av
badplatsen

Yttre delen
av grönområdet
med de fina
klippställarna

Område nr 3**Delkarta A.**

Söder om den plats där Erstavägen möter Älgövägen ligger vid Erstaviken detta bergsparti som vetter mot sydost. En del av detta område är avsatt för bad och ingår i Älgö Vägförenings åtaganden. (BAD 1, se karta, sid. 37)

Strandens inre och lägre del består av små kullerstenar medan den yttre delen, som är högre, har fina klippällar. Nivåskillnaden mellan dessa olika delar är dock ganska stor vilket medför att det är svårt att ta sig fram från den ena delen till den andra.

Området har en typisk hållmarksvegetation, men på de jordrikare, lägre delarna växer en del lövträd och buskar.

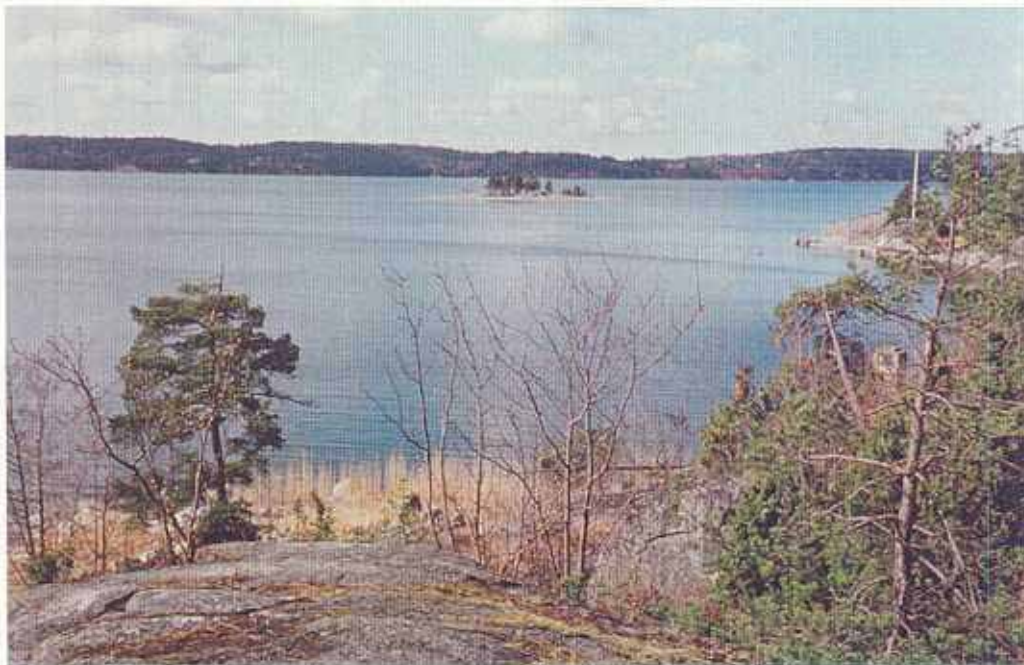
Kommentar:

Området är till sin yta symnerligen begränsat men utgör på grund av sitt ytterst vackra läge vid Erstaviken för alla förbipasserande en skönhetsupplevelse av stora mått. Denna upplevelse grumlans dock av att två sopbehållare har ställts upp och att en betongplatta lagts ut för privat parkering på stigen ned till inre delen av badplatsen. Betongplattan bör tas bort.

Rakt genom badplatsens inre del och ut i vattnet har dragits en elkabel, som tillsammans med den stora plåtskylden om kabeln knappast kan ses annat än som störande för ett bads trivsel. (Se bild motstående sida)

Området skulle dock med några enkla förändringar kunna återfå sitt ursprungliga skönhetsvärde.

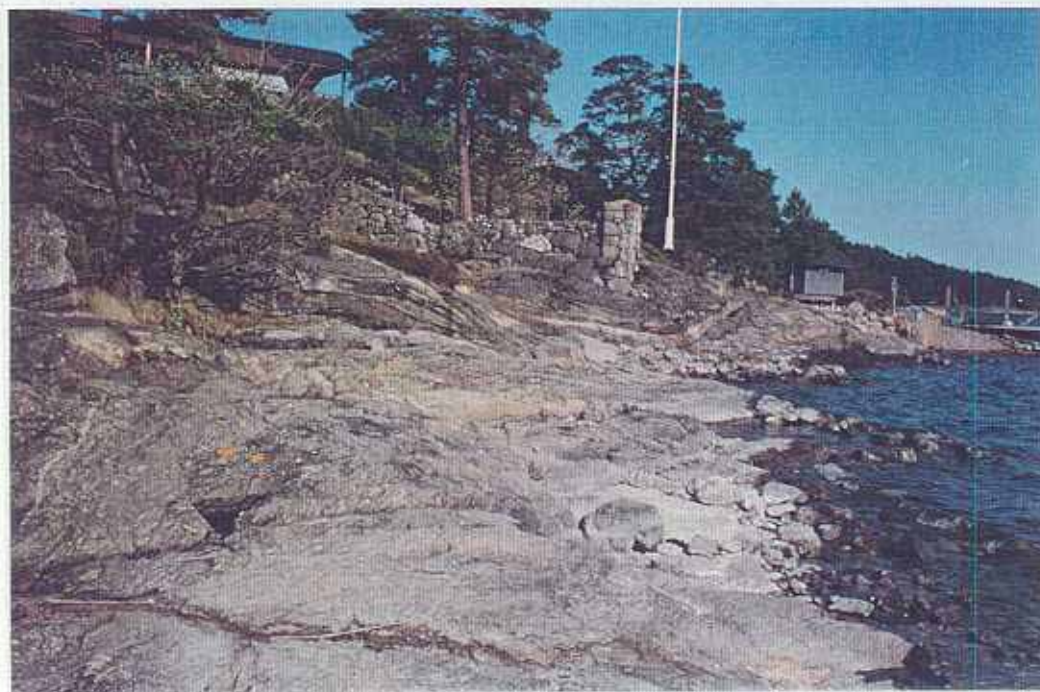
Eftersom det är de fina klippällarna mot söder som mest används av de badande, vore det mer naturligt att denna del av området avsattes för bad och fick ingå i Älgö Vägförenings åtaganden.

OMRÅDE NR 4

Utsikt över
Erstaviken med
Älgöskär
Tyresölandet
i fonden

Strandklipporna
mot väster

Strandklipporna
mot öster

Område nr 4**Delkarta A.**

Området är en vackert belägen bergssluttning söder om Älgövägen vid Erstaviken. En knapp tredjedel av området nere vid vattnet är avsatt till bad och ingår i Älgö Vägförenings skötselområden. (BAD 2)

Bergsslutningen har även här en typisk hållmarksvegetation och strandklipporna inbjuder till bad. Området är mycket välbesökt eftersom det troligen erbjuder det friskaste badvattnet på Älgö.

Kommentar:

På området, uppe vid Älgövägen, är en privat bilparkeringsplats anlagd. En för ägaren lugnare parkeringsplats och för omgivningen mindre störande borde, efter överenskommelse med Älgö Vägförening, kunna anläggas på Dalstigen.

Inom detta område har stagen till de nya elstolparna placerats så att framkomligheten på stigarna ned till badet har försämrats.

OMRÅDE NR 5
KYRKSUNDSBADET

Den lägre delen
av badstranden

Badstranden
med gåsöbåtar

Allmänningen
utanför
badplatsens
staket

Område nr 5: KYRKSUNDSBADET**Delkarta A.**

Kyrksundsbadet är ett litet grönområde på södra kusten mellan Älgövägen och Kyrksundet samt mellan fastigheterna Älgö 93:15 och 81:8. (Se karta, sid 37)

Marken består av räfflade berghällar mot väster med en vegetation av tall och gran och mot öster en låglänt del med en långgrund strand.

Denna låga, östra del låg i äldre tider under vatten och stod i förbindelse med Älgömaren. Det var det sista vattendraget som delade Älgö i två öar.

Största delen av området är avsatt till badplats (BAD 3) och ingår i Älgö Vägförenings åtaganden. Vattengenomströmningen ger ett friskt badvatten och det är troligen en av anledningarna till att badet är mycket omtyckt. Det är dessutom bättre avskilt från den livliga biltrafiken än övriga bad på Älgös södra kust.

Kommentar:

Det är av högsta vikt att detta bad får förbli ograverat som bad. Staket och skylt om att området är en badplats respekteras ej. Skylten försvinner med jämna mellanrum och badet ockuperas av enklare slipanordningar och av ca 7-8 uppdragna, mindre motorbåtar tillhörande gåsöborna.

Områdets användning som bad har därför markant inskränkts, varför det tas upp i samband med problematiken som rör Älgös hela södra kust. (Se Del III av detta arbete)

Utsikt från bergshöjden mot norr över Baggensfjärden
Restaurangholmen i Saltsjöbaden i fonden.

Norra bergskanten vid Baggensfjärden.

Område nr 6**Delkarta A.**

Område nr 6 är ett skogsparti som i norr gränsar till Baggensfjärden och Kyrksundsvägen och i söder till Älgövägen. Bebyggelsen vid Klubbvägen, Dalstigen och Älgöbranten utgör övriga gränser till detta område. (Se karta, sid. 37)

Området är bitvis synnerligen brant med en högsta punkt på nära 40 m och med berg som stupar nästan lodrätt ned mot Baggensfjärdens vatten.

I norra området finns en liten tjärn som omges av en vegetation av al och tall och i södra delen ligger en vattenrik sänka som delvis omges av branta bergssluttningar. Områdets karaktär med stup och branta sluttningar samt våtmarker framgår tydligt av kartan över "Svårtillgänglig mark inom Älgös grönområden", sid. 121.

Vegetationen är skogstät med företrädesvis höga granar och tallar, men inom området, speciellt på sluttningarna, växer ek, björk och rönn. I den fuktiga sänkan växer dessutom träjon.

Trots den mycket nära bebyggelsen ger området ett fascinerande intryck av gammal urskog.

En gångstig, som går genom området från Älgövägen till Kyrksundsvägen, är mycket frekventerad. För att slippa den störande biltrafiken på Älgövägen är det många fotgängare som väljer att via denna gångstig nå Kyrksundsvägen.

OMRÅDE NR 6

I mörkaste
"ursskogen"

Ormbunksskogen
(träjon)

Hällmarks-
vegetation
på berget
ovanför
Baggensfjärden

Område nr 6 (forts)

Kommentar:

Anmärkningsvärt är att i detta ytterst begränsade men vackra skogsområde har fastighetsägare tillåtits att utanför tomtgräns på grönområdets mark installera infiltrationsanläggningar med avloppsrör liggande ovan jord löpande ned från bergen. Naturligtvis upplevs dessa som mycket störande inslag för många skogsvandrare.

Eftersom Älgö på grund av sin markanta topografi har ytterst få grönområden som är tillgängliga för friluftsliv, bör man låta de få som finns förbli intakta. Att område 6 med sitt fuktstråk dessutom fungerar som en oas för djuren, speciellt rådjur, talar också för en extra aktsamhet om denna mark.

ÄLGÖMAREN

Del av lantmäterikarta av
 Lars Kietzlingh Anno 1723
 Skala c:a 1:4 000

Område nr 7**Delkarta A.**

Område nr 7 avgränsas i norr av Kyrksundsvägen och i söder av bebyggelsen vid Älgövägen och Älgöbranten. (Se karta, sid. 37)

Den norra delen av området består av en mycket brant sluttning ned mot Kyrksundsvägen och Älgömaren medan de högsta partierna av området är betydligt planare och just genom denna del går en mycket frekventerad stig i väst/östlig riktning mellan Älgöbranten och Kyrksundsvägen vid Älgömaren.

Vegetationen består till största delen av gran och tall, men även lövträd, speciellt björk och rönn, förekommer. Marken är bitvis fuktig och täcks av grön mossa och blåbärsris.

Området fungerar som en förbindelselänk mellan Kyrksundsvägens början och Älgöbranten samt till område nr 6. Denna förbindelselänk utnyttjas ofta då den utgör en av de få möjligheter som finns på Älgö att ta kortare promenader i naturen utan att stöta på biltrafik.

Även detta område fungerar som oas för djuren och som ett grönt stråk för dem mellan Älgömaren och område 6.

Ur historisk synpunkt är det intressant att nämna att i områdets yttre del vid Kyrksundsvägen det en gång i tiden fanns en långsmal slätteräng, vilket framgår av Kietzlings lantmäterikarta anno 1723. Slätterängen har där beteckningen 176 och den tillhörde Nedergårdens hemman. (Se karta på motstående sida) Av Jordartskartan (sid. 33) kan man se att den mark som utnyttjades för odling bestod av ett moräntäcke på mer än ½ m tjocklek.

Kommentar:

För det allmänna friluftslivet och för djurlivet är det av stor vikt att detta skogsområde behålls intakt. Dess funktion som förbindelselänk mellan andra små grönområden blir för människan och djuren en möjlighet att förflytta sig nästan utan att behöva komma i kontakt med den intensiva biltrafiken på ön.

Gåsö Vägförenings parkeringsplats på grönområde nr 8 utgör ett fult sår i naturen.

Kyrksundsparkeringen med gåsöbilar vid Älgöaren. Den vackra vyn över Älgöaren och dess mynning mot Baggensfjärden skymms av de parkerade bilarna.

Område nr 8**Delkarta A.**

Detta område sträcker sig mellan innersta delen av Älgömaren och bebyggelsen vid Älgövägen. (Se karta, sid 37)

Området gränsar i nordost till Gåsö Vägförenings parkeringsplats, som avstyckats från det ursprungliga grönområdet. Styckningen har fått flera märkliga och negativa konsekvenser. (Se vidare under Kommentar nedan)

En väg går över p-platsen förbi några fastigheter ned mot Älgömaren och förgrenar sig där i en stig åt norr och åt söder. Just i förgreningen finns en sankmark med tät buskvegetation av slån och björnbär bland höga tallar, al och björk. Denna lilla dunge är en verklig oas för djuren. Rådjuren får ofta sina kid här i skydd av snåren och i vassen häckar sjöfåglar.

Om man tittar på Delkarta A, sid 37, ser man att grönområdet vid själva Älgömaren består av en smal landremsa med två utstickande uddar. Vid den ena udden låg den gamla ångbåtsbryggan som numera är renoverad och används för privata båtar. Strax väster om denna ligger nästa udde, det s k Badberget.

Skogspartiet bakom ångbåtsbryggan och stranden utmed stigen till Kyrksundsvägen har de senaste åren skövats på drygt 25 träd för att ge fastighetsägare bättre utsikt. (Se bilder, sid 59)

Bakom Badberget vid Kyrksundsvägen har mark upplåtits till en bilparkering för gåsöbor. Det innebär således att gåsöborna parkerar t o m vid Baggensfjärdens vatten. Den som har en känsla för naturens skönhet kan blott konstatera att den tidigare underbara vyn från Kyrksundsvägen ut över Älgömarens inlopp nu blott kan anas bakom dubbelparkerade gåsöbilar. Åter har naturens vackra förutsättningar fått vika för människans okänslighet. (Se bild på motstående sida)

OMRÅDE NR 8. Nedhuggningen av träd utmed innersta stranden i Älgömaren söder om ångbåtsudden, april 1993.

Område nr 8 (forts)

Kommentar:

Parkeringsplatsen ligger på ett område som än idag är avrinningsplats för delar av västra Dalen på Älgö. Vid anläggningen fällde Gåsöföreningen många vattensugande stora alar och därmed kom parkeringsplatsen att vid snösmältning och vid häftiga regn ligga under vatten. För att få torr parkeringsmark lade man ut någon slags plastmatta och försökte ordna med dränering. Man kan därmed säga att man i existerande natur gjorde ett naturvidrigt ingrepp.

Dalen fortsatte naturligtvis emellertid att släppa ned sitt vatten som nu, istället för att som tidigare sugas upp av stora albestånd, via parkeringen rinner ned i den lilla, slutna Älgömaren. Vatten från en parkeringsplats för 78 bilar tillåts således falla ut i en sluten vik. Man kan inte påstå att det är miljöhänsyn som har talat när man anlade denna parkeringsplats!

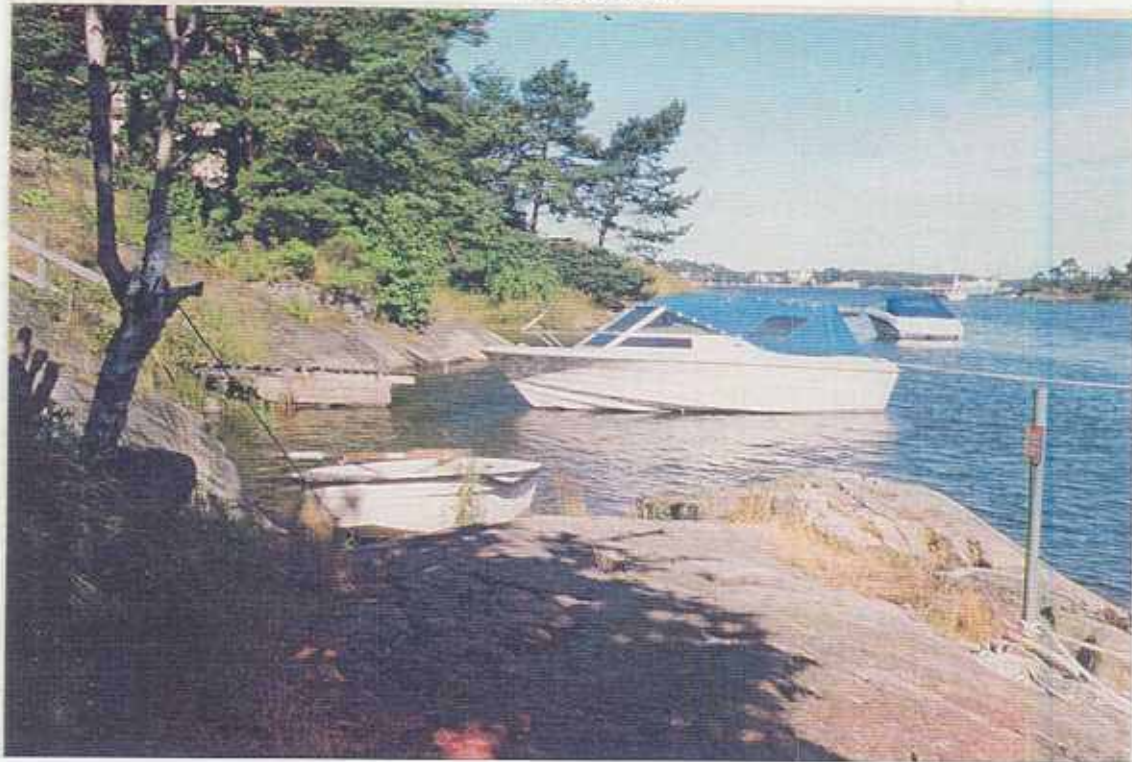
En annan olycklig konsekvens som denna uppstyckning av ett grönområde till parkeringsplats fick är att Marenvägen, som är infartsväg till tre älgöfastigheter, löper över annans mark.

Post, renhållning och andra servicefordon till dessa tre fastigheter tvingas in och över p-platsen, där någon vändplan inte existerar.

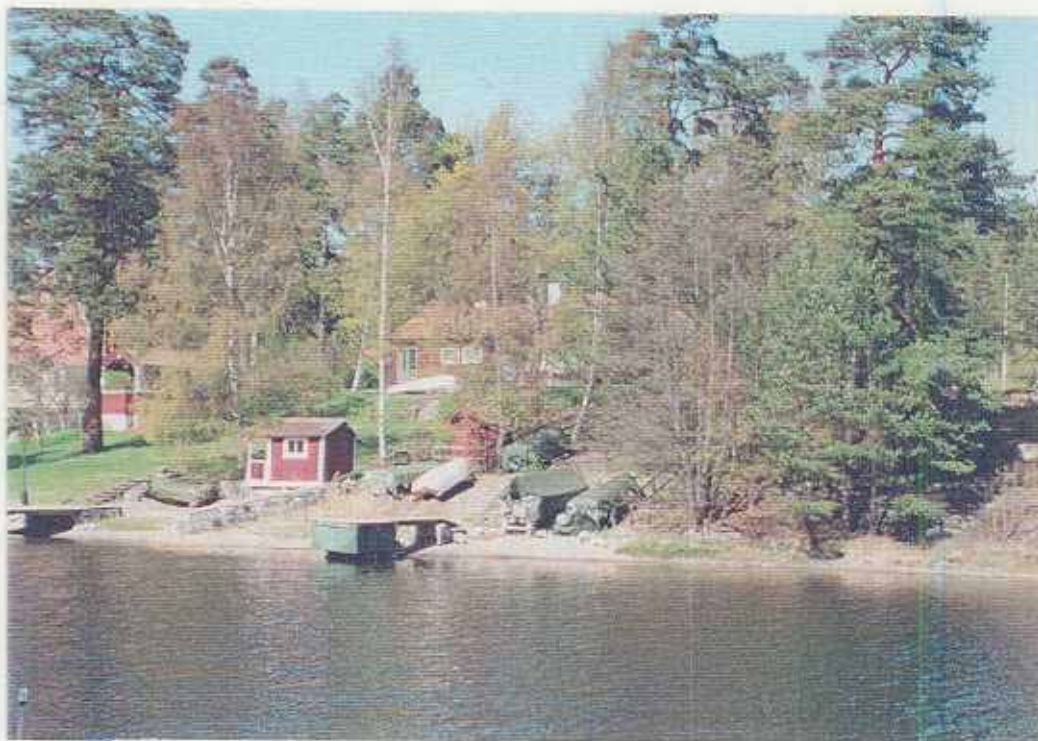
Vintertid "simmar" vägen nästan, kanske på grund av plastmattan som hindrar genomströmning av vatten till underliggande, uppsugande mark.

Älgömaren är en unik skärgårdsidyll och ett av Älgös mest uppskattade mål för promenader, – men det är en miljöhotad idyll.

Området behandlas utförligare i Del III av detta arbete tillsammans med andra överretablerade kustområden på Älgö med miljöproblem.

Sommarbos lilla sandstrand med båtar.

Mellanbryggan och sandstranden tidigt på våren innan alla båtar har sjösatts.

Område nr 9: OMRÅDEN VID ÄLGÖMAREN Delkarta A.

I detta sammanhang kommer endast att nämnas två små områden som går ned till Älgömarens vatten. Övriga frågor som rör Älgömaren behandlas – som tidigare nämnts – i Del III av detta arbete.

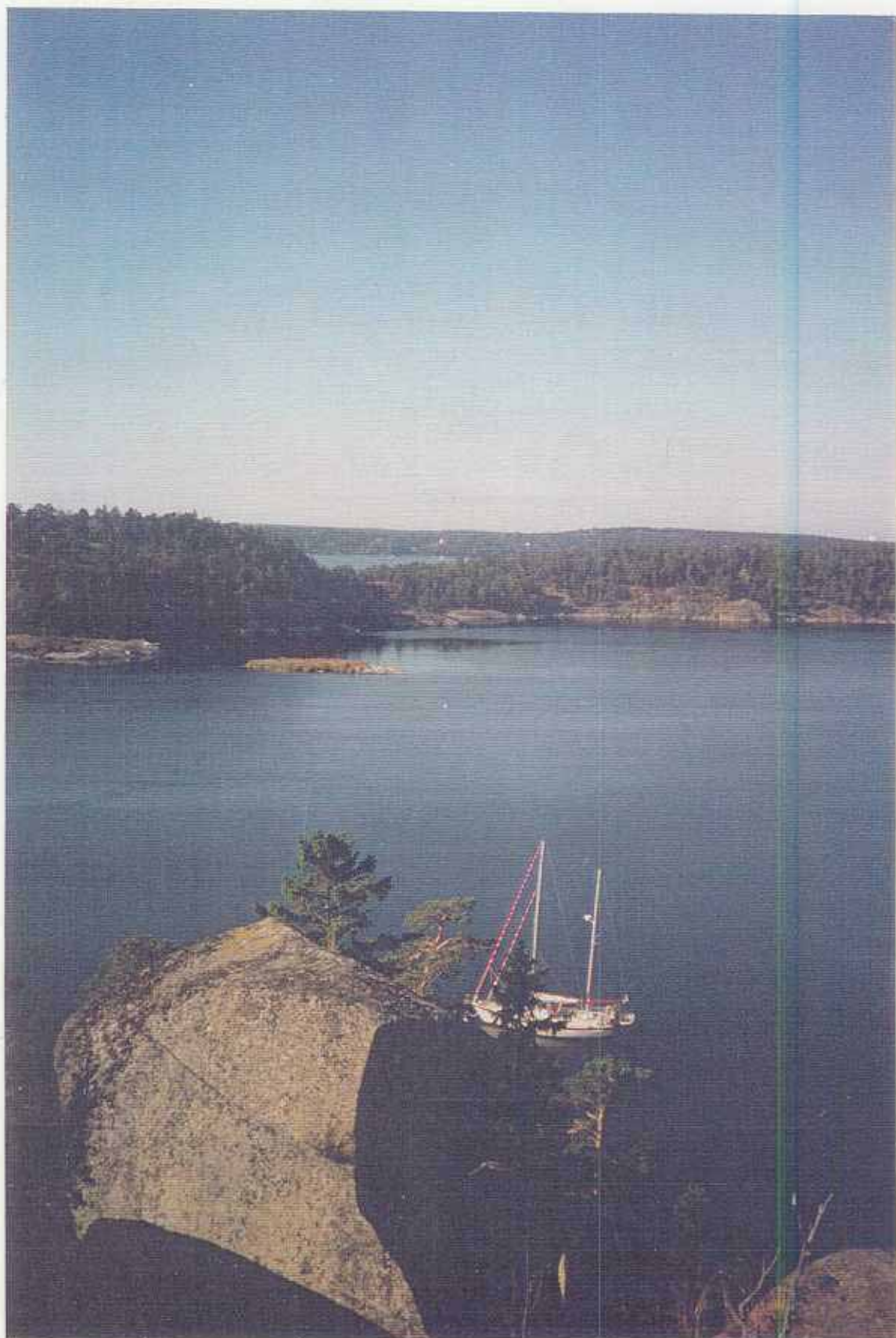
Ångslupen Berta lade tidigare till vid dessa två allmänningar på sin färd till och från Älgömarens ångbåtsbrygga. (Se ångbåtskartan, sid. 16)

Det första området, Sommarbo, ligger vid Kyrksundsvägen mellan fastigheterna 66:12 och 67:1 och består av en smal stig som leder ned till en liten vik med fina klippvallar vid Älgömarens mynning. För de fastighetsägare som ej har tillgång till strand är detta lilla område ett mycket uppskattat bad.

Det andra området, Mellanbryggan, ligger på andra sidan Älgömaren vid det smala gattet in till den inre delen av viken. Området är mycket begränsat och består bara av en smal stig som från Marenvägen går ned mellan fastigheterna 59:13 och 61:2 till vattnet där det finns en liten strand och en brygga. Denna var från början en ångbåtsbrygga, som nu har renoverats av några fastighetsägare. Den lilla sandstranden är ett mycket omtyckt badställe för barnfamiljer som bor i området och utgör en av öns få möjligheter för barn att bada utan att tvingas ned till Barnbadet vid Älgö Gård och dess ytterst trafikfarliga miljö.

Kommentar:

Det är av högsta vikt att dessa allmänna, visserligen ytmässigt synnerligen begränsade, områden får förbli intakta. Den historiska utvecklingen har alltför ofta visat att dylika små områden plötsligt tillåtits ingå i större, privata strandtomter och därmed har allmäntillgängligheten till stränderna markant strypts.

5.4 Nordvästra Älgö

Delkarta B.

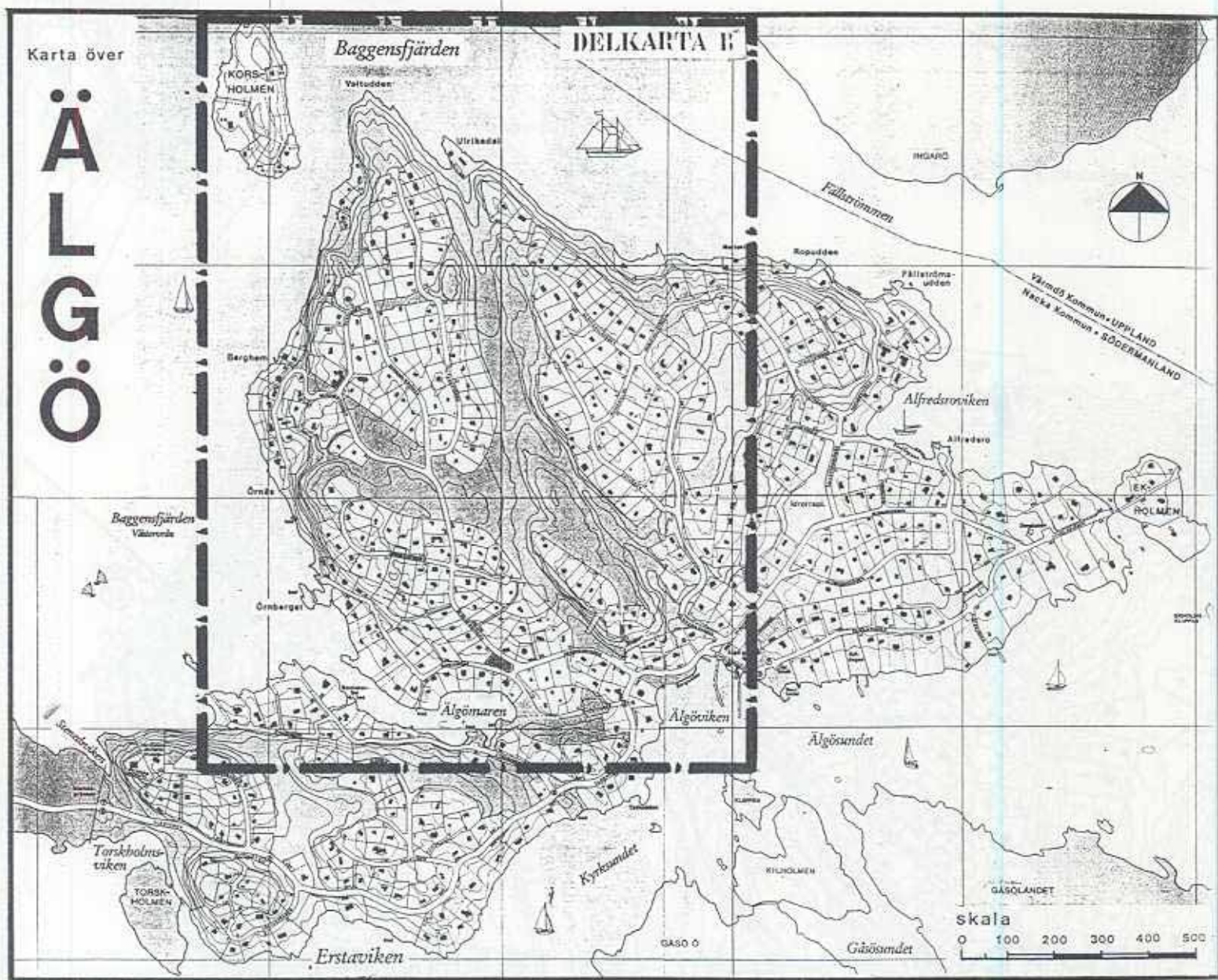
Uppdelningen av Älgö i tre delkartor (A, B och C) har, som tidigare nämnts, dikterats av en önskan från min sida att för läsaren vara så tydlig som möjligt. Eftersom nästan alla grönområden på Älgö är geografiskt ytterst begränsade, har det varit ganska naturligt att ta upp dem i en följd där det geografiska läget bestämt ordningen.

När jag nu kommer till inventeringsområdet som faller under Delkarta B, den nordvästra delen av Älgö, visar det sig att ordningsföljden inte är fullt så självklar, främst beroende på att inom detta område ligger Älgös enda, något så när stora grönområde, Dalen, som just på grund av sin yta har beröringspunkter med många små delområden. Dalen blir därmed liksom ett centralt begrepp och av den anledningen har jag valt att vid inventeringen av nordvästra delen av ön börja med Dalen, som fått nr 10 och därefter inventeras områdena väster och öster om Dalen, dvs områdena 11 t o m 18.

Förhoppningsvis fungerar Delkarta B som en guide för den läsare som kanske finner beskrivningen något oklar.

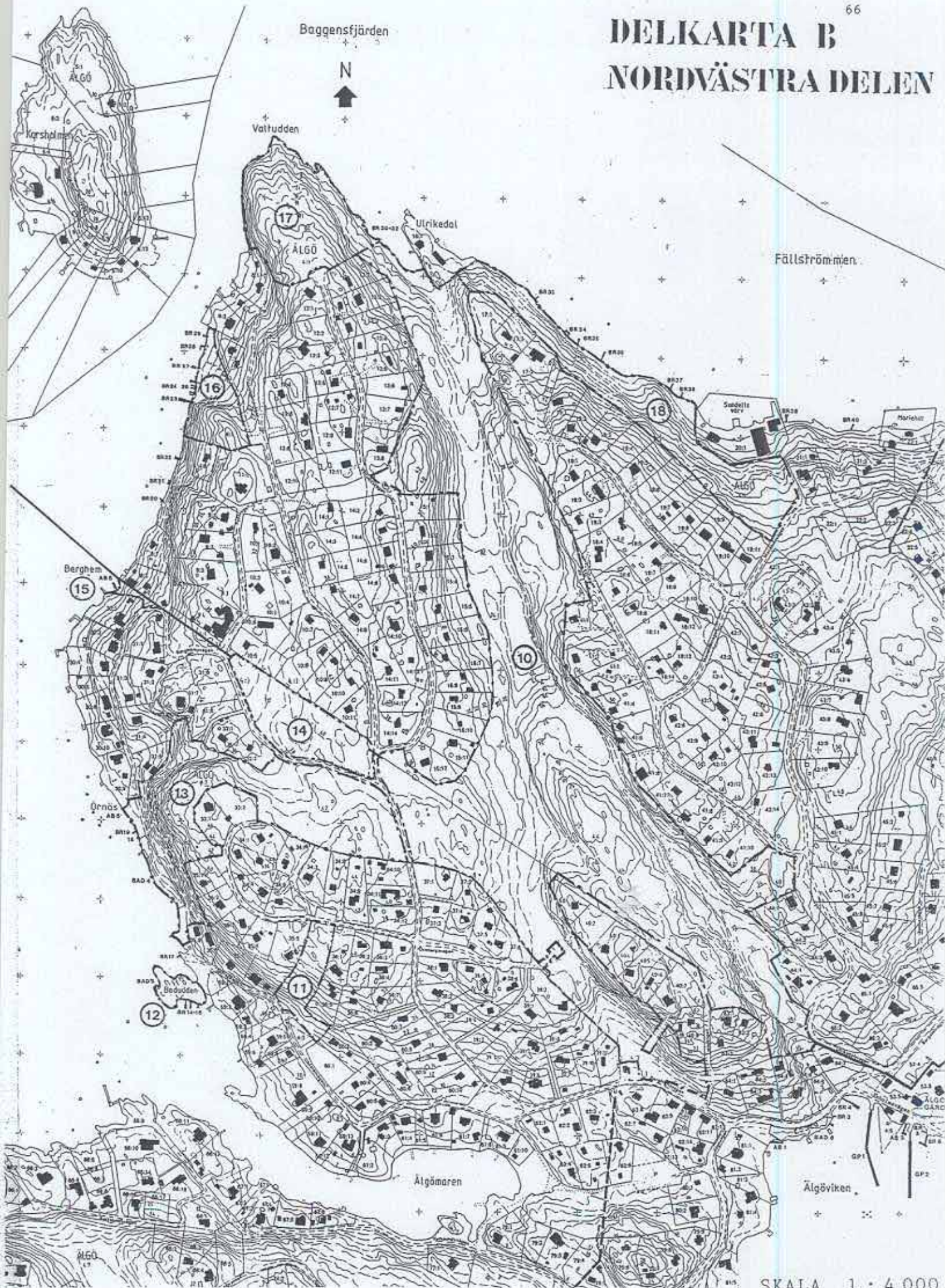
Utsikt från Örnberget på nordvästra Älgö över Baggensfjärden och Stenedet. I fonden skimtar Erstaviken och Tyresölandet.

NORDVÄSTRA DELEN

KARTA ÖVER ÄLGÖ VISANDE DELKARTANS LÄGE

DELKARTA B NORDVÄSTRA DELEN

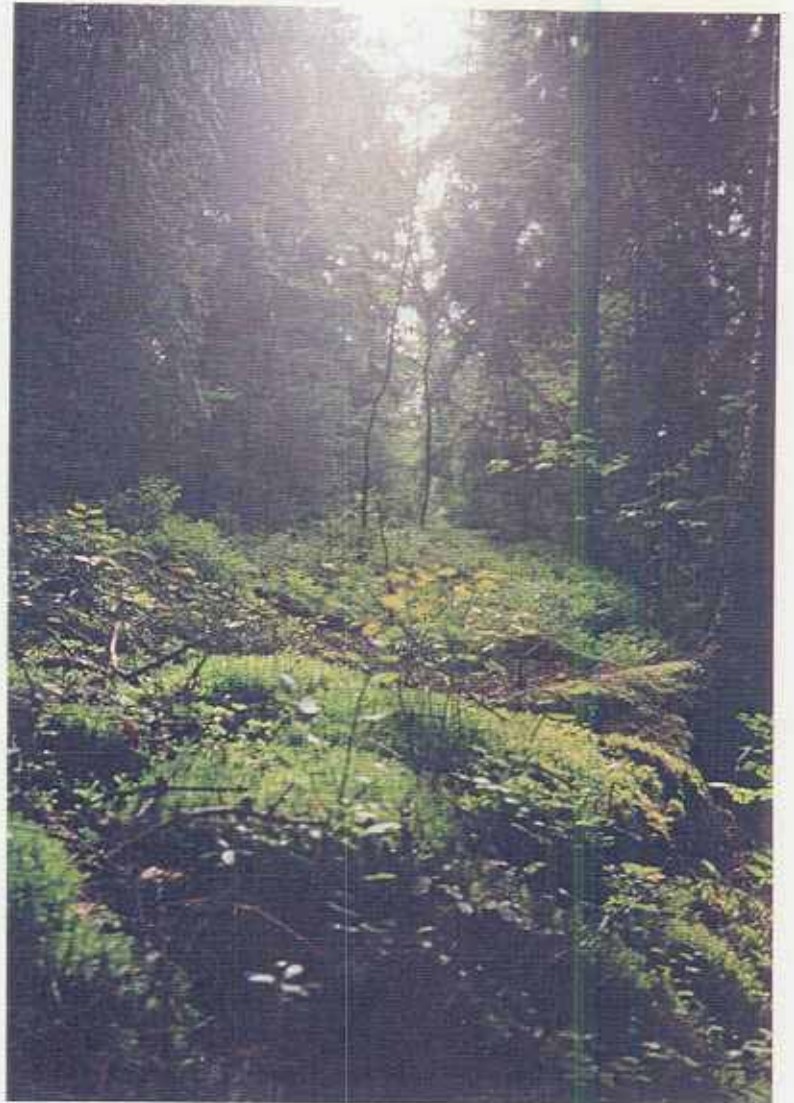
SKALA 1 : 4 000

OMRÅDE NR 10
DALEN

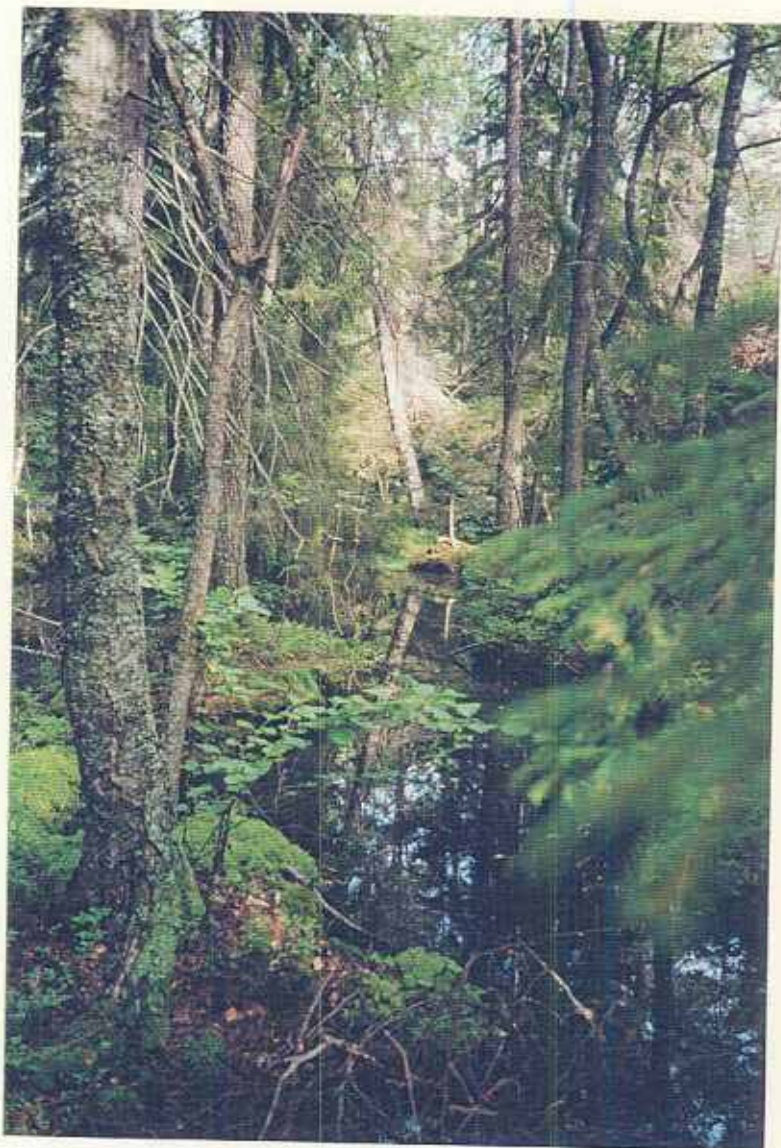

Dalens öppning mot Baggensfjärden vid Ulrikedal. Tidig vår.

I norra Dalen

OMRÅDE NR 10
DALEN

"I urskogen"

Område nr 10: DALEN OCH LÖKBERGET**Delkarta B.**

Område nr 10 utgörs av en sprickdal som går i sydostlig riktning från norra kusten av Älgö vid Ulrikedal och Vältudden till Älgövikens på södra kusten av ön. Av kartan "Svårtillgänglig mark inom Älgös grönområden" (sid. 121) framgår det tydligt att Dalen är långsträckt och mycket smal och att dalgången omges av stup och branta sluttningar. Kartan visar också tydligt att norra delen av Dalen består av en dalgång som sedan delar sig i två där den ena delen löper öster och den andra väster om Lökberget.

Norra dalgångens vatten faller ut i Baggensfjärden vid Ulrikedal, medan de sydliga dalgångarnas avrinning till största delen går ut i Älgövikens. En del av den sydvästra dalgångens vatten går emellertid, som tidigare nämnts i detta arbete, ut i Älgömaren.

Stora delar av Dalen består av ett mycket långsträckt fuktstråk av kärr och vegetationen är här typisk kärrmaksvegetation med höga granar och tallar. I Dalens norra del får naturen karaktär av nästan "urskog", där marken, som består av ishavslera, har gett näring åt mycket högväxta barrträd och i glänterna på detta område växer bl a hassel, hagtorn, måbär, tulkört och borsttistel. Den gamla, orörda skogen ger tillsammans med kärren och den övriga vegetationen åt naturen ett nästan trolskt skimmer.

Lökberget, som delar den södra dalen i två grenar, har en typisk hållmarksvegetation. På sydvästra delen av detta berg finns tio fastigheter. I övrigt kan man säga att Dalen är obebyggd, men det är onekligen en sanning med modifikation eftersom den smala dalbotten utmed hela sin längd omges av tätt bebyggda bergssluttningar. Vandraren, som söker sig ut för att finna stillhet och avskildhet i naturen, måste med ett stort beklagande konstatera att Älgös enda stora rekreationsområde har en så begränsad bredd att den omgivande bebyggelsen på bergssluttningarna ständigt gör sig påmind som en fond bakom den vackra ridån av grönska.

OMRÅDE NR 10: DALEN.

Den värdefulla gammelskogen i Dalens djupaste del.

Orörd skog

OMRÅDE NR 10
DALEN

Kärren utmed
Lökbergets
båda sidor

OMRÅDE NR 10
DALEN

Ravinen i västra Dalen med ädellövträd

Område nr 10 (forts)

Om man kommer norrifrån i Dalen fram till Lökberget och sedan följer den östra dalgången, så möter man först ett mycket utbrett fuktstråk där al, tall och gran växer kring kärren. Marken täcks av husmossa och blåbärsris och där växer även träjon och hultbräken. Sista delen av denna gren av Dalen – innan man når fram till Älgövikens – har en sandblandad mylla med en rik växtlighet av tallar och av höga lövträd, bl a asp, ek, lönn, oxel, hassel och olvon. Denna del kallades i äldre tider för Wreten, vilket betyder mindre inhägnad åker eller äng omgiven av skog. (Se Kietzlinghs lantmäterikarta, sid. 14)

Om man, när man kommer genom Dalen ifrån norr, vid Lökberget istället viker av västerut och följer den dalgången, når man också här först ett brett fuktstråk med typisk kärmarksvegetation. Sista delen av Dalen, innan man kommer fram till Berghemsvägen, utgörs av en förtrollande vacker ravin där grävlingen har sitt bo under de jättstenblock som fallit ned från det nästan helt lodrätt stupande Lökberget. Söder om denna ravin växer en liten men artrik ädellövskog med bl a skogslind, sälg, ask, ek, hassel och några jättealmar.

Slutligen kan man avrunda denna naturinventering av Dalen med att framhålla att det nästan upplevs som ett under att mitt i denna hårt exploaterade ö finna ett långt, smalt skogsstråk av orörd natur där gamla, fallna träd får ligga kvar och bidra till en ekologiskt riktig utveckling.

Dalen med sin friska doft av skog och välgörande luft utgör Älgöslunga.

Dalen har helt enkelt ETT OSKATTBART VÄRDE!

OMRÅDE NR 10
DALEN
Ovanför RAVINEN

Parkeringsplatsen
på stigen i Dalen
i korsningen av
Örnbergsvägens
förlängning

Område nr 10 (forts)

Kommentar:

- a. Att ett område är **allmäntillgängligt** betyder för den skull inte att det är **lättillgängligt**. Dalen är ett typiskt exempel på detta:
- För det första beskär den hårda exploateringen av Älgö mycket väsentligt tillgängligheten till Dalen. Vältuddsvägen väster om Dalen och Estvägen öster om Dalen fungerar med sina rader av tomter som avstängningsramper och tvingar den som vill ta sig ned i Dalen att först passera mycket långa sträckor på bilvägar som sommartid kan vara ganska trafiktäta.
 - För det andra lämnade den hårda exploateringen av detta område endast kvar några få, små områden, vilka har karaktären av impediment. Dvs de kunde ej användas för byggnation och de kan inte heller fungera som passage ned till öns största grönområde.
 - För det tredje förlorade den östra grenen av Dalen sin naturliga öppning till Älgövikens i och med att Telegrafverket (numera Telia) fick en tomt som stänger av den dalingång som under alla tider varit den naturliga passagen in till Dalen. (Se bild, sid. 76) För att hitta in i Dalen får man nu gå uppför den branta Bergabovägen och Ulrikedalsvägen till nästa högspänningsledning, där en liten stig leder in till Dalen.
- Av Delkarta B, nordvästra delen av Älgö (sid. 66) och kartan "Svårtillgänglig mark inom Älgös grönområden" (sid. 121) framgår mycket tydligt hur Dalens tillgänglighet beskrivits enligt ovan.
- Många ställer sig säkert frågan om ett ord som rekreation- och fritidsområde existerade för dåtida exploitörer och planerare.
- b. Av inventeringen har framgått att Dalen är långsträckt men **ytterst smal** och att den omges av mycket höga berg. Det har dessutom poängterats att dalbotten till stora delar består av kärr. **Genom Dalen går dock Älgös mest uppskattade promenadstig.** Områdets naturgeografiska karaktär tvingar emellertid den promenerande att till största delen hålla sig till denna stig. Några större avvikelser i sidled tillåter inte naturen. Därmed blir **det geografiska utrymmet begränsat för rekreation.** En promenad genom Dalen tar ca 20 minuter och önskar man en längre promenad i naturen tvingas man helt sonika att vända om och ta samma stig tillbaka.

OMRÅDE NR 10
DALEN

Dalens östra mynning vid Älgövik. "Wreten".
Telestationen i förgrunden.

Ingången till
Ravinen från
Berghemsvägen.
Linbanan betjänar
ovanför liggande
fastighet.

Område nr 10 (forts)

- c. Kanske var Nacka kommun inte medveten om Dalens betydelse för det överexploaterade Älgö när de, trots omkringboendes protester, tillät anläggandet av en 4-bilsparkering mitt i dalsänkan strax innanför Örnbergsvägens vändplan. Där ligger den nu som ett mycket störande inslag för alla som söker sig till naturen bort från bilar.

En ändring kan lätt göras genom en förflyttning av parkeringsplatsen några tiotal meter från Dalen till Örnbergsvägen.

Det viktigaste är ju att ett grönområde får förbli ett rekreationsområde för många och inte en parkeringsplats för några få.

- d. Om man då tittar på Dalen i termer av rekreations- och fritidsområde får man väl först konstatera att detta grönområde endast till en mindre del lämpar sig för rörligt friluftsliv, ty därtill är **obalansen** alldeles för stor mellan existerande, utnyttjningsbar yta å ena sidan och antalet presumtiva nyttjare å den andra.

Dalen är dock för den moderna människan en oas där hon kan nå en inre ro långt bort från vardagens jäktiga och bullriga tillvaro och dess variationsrikedom och stora skönhet skänker människan en naturupplevelse av stora mått.

Med andra ord:

Dalen som rekreationsområde är ett MÅSTE för Älgö.

OMRÅDE NR 11

Avkapade träd

Område nr 11**Delkarta B.**

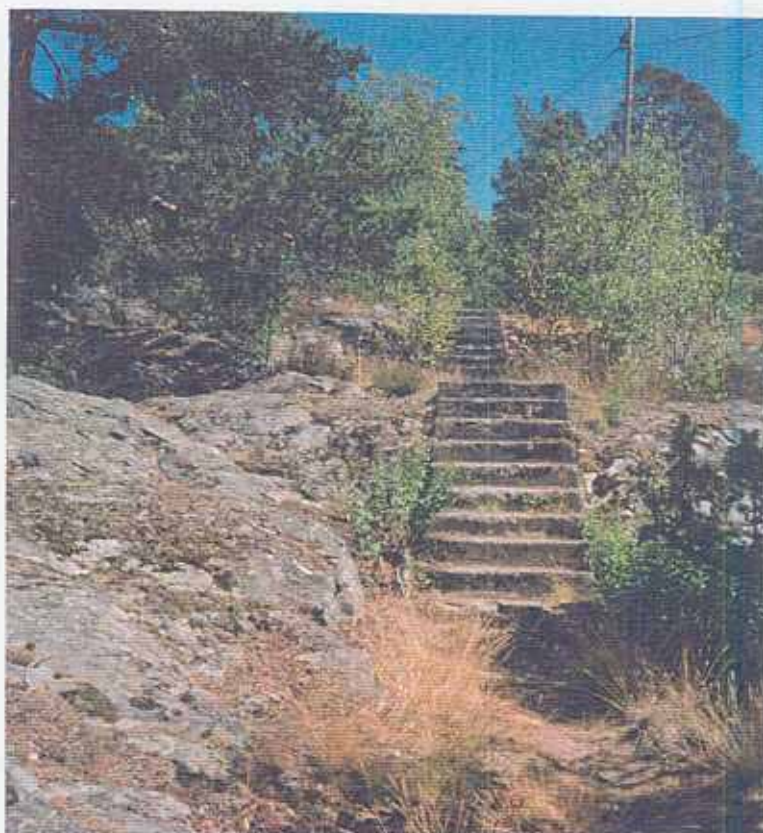
Område nr 11 utgörs av ett brant bergsparti mellan Marenvägen och Örnbergsvägen. (Se karta, sid. 66)

Naturen har på detta område under de senaste åren helt ändrat karaktär. Fortfarande finns dock på bergsslutningen i skrevorna träd som tall, en, asp, björk och buskar som berberis, björnbär, nypon och vildhallon, men bitvis ger naturen en bild av ett kalhygge där träd fällts eller toppats av fastighetsägare för att ge bättre utsikt. 20 stubbar vittnar om avkapade träd och under våren 1994 har ytterligare flera småtallar toppats. Sommaren 1994 med sin värme och torka gjorde också att många unga träd dog.

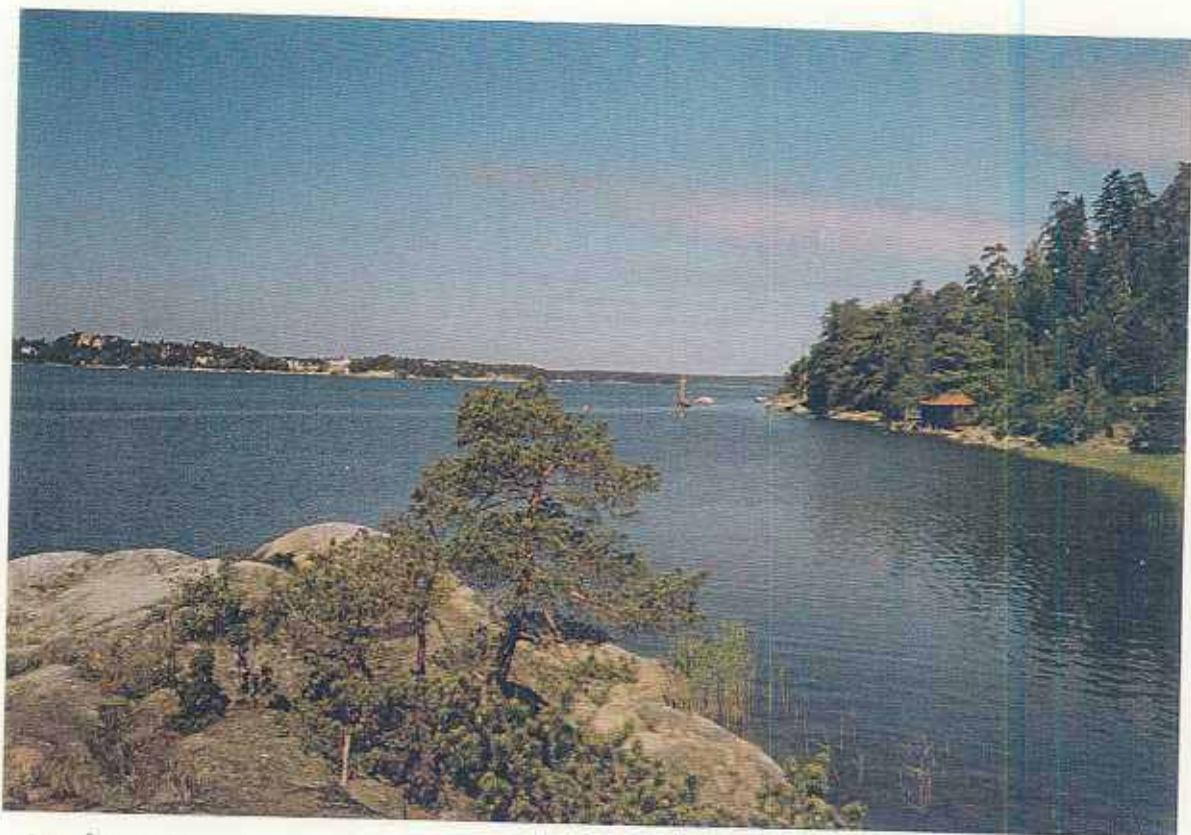
Genom området går en bitvis mycket knagglig stig, den s k "Badstigen" och på den brantaste delen finns cementtrappor som är så gamla att de börjat vittra sönder.

Kommentar:

Eftersom stigen används mycket av besökande till Ömbergets badudde och också av promenerande som från Marenvägen via stigen och Örnbergsvägen söker sig in i Dalen vore det bra om den och trapporna fick en viss upprustning.

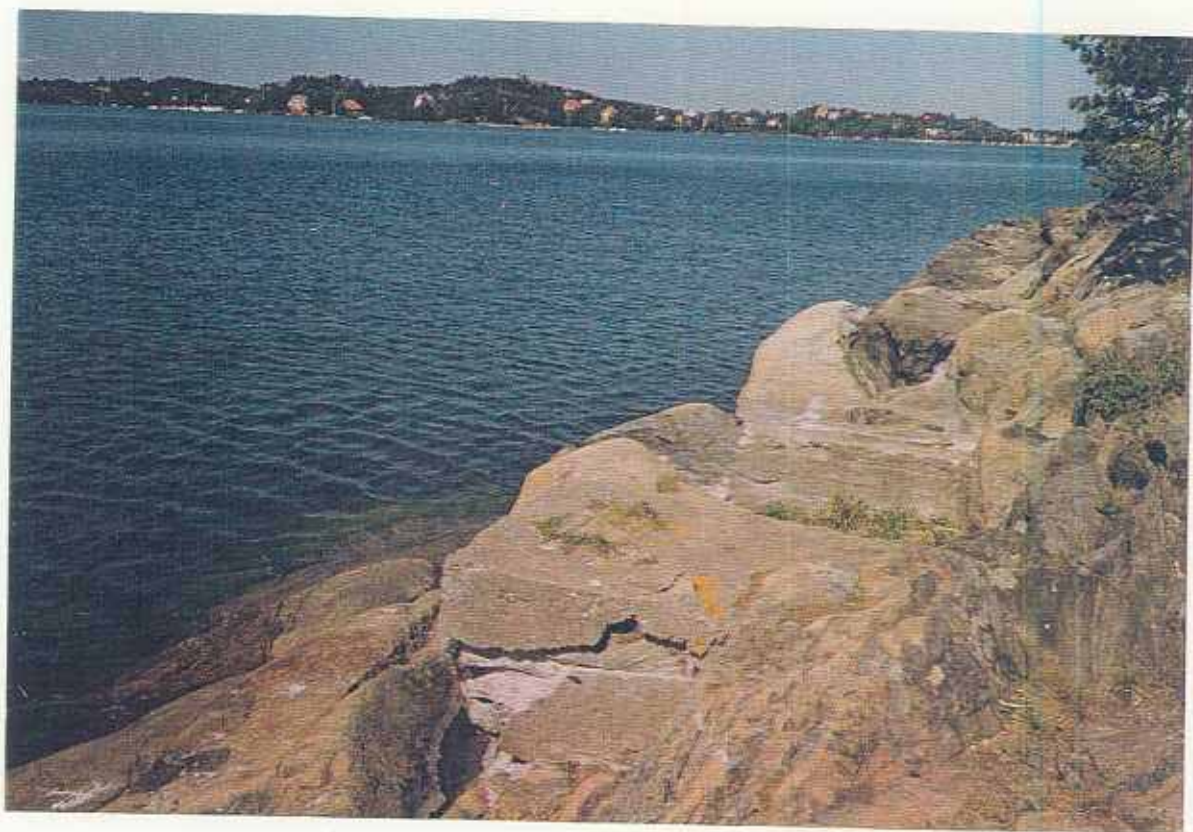

De gamla cementtrapporna

OMRÅDE NR 11
ÖRNBERGETS BADUDDE.

Vy mot norr över Baggensfjärden,
Saltsjöbaden i fonden och
Herrbadhuset till höger i bild.

Rester av den gamla ångbåtsbryggan på uddens utsida.

Område nr 12: ÖRNBERGETS BADUDDE**Delkarta B.**

Örnbergets badudde består av en klippudde som ligger strax norr om Älgömarens mynning vid Marenvägens slut. (BAD 4, se karta, sid. 66)

Udden består mest av kala klippällar men där växer även en del enar och martallar. Södra delen av udden har dock några få mycket höga tallar, alar, askar och björkar och vid denna delvis långgrunda läsida ligger några enkla bryggor för 4-5 småbåtar.

Ett gammalt betongfundament och flera rostiga järndubbar på badområdet påminner om att ångbåtarna en gång i tiden lade till vid bryggan "Örnberget".

Badplatsen, som sköts av Älgö Vägförening, är mycket välbesökt och vattnet utanför udden är djupt nog att dyka i. Det lugna läget utan störande biltrafik - vilket faktiskt är nästan unikt för Älgö - bidrar säkert till badplatsens popularitet.

OMRÅDE NR 13.

Örnberget med badplatsen (BAD 5) utmed Baggensfjärden. Herrbadhuset till vänster i bild.

Område nr 13

Delkarta B.

Det mest markanta för **område nr 13** är de stora höjdskillnaderna mellan områdets olika delar, vilket framgår av Delkarta B (sid. 66) och än tydligare av kartan "Svårtillgänglig mark inom Älgös grönområden" (sid. 121)

Örberget, med en högsta höjd på nära 50 meter över havet och med lodräta stup dominerar helt landskapsbilden mellan Berghemsvägens vändplan vid Örnäs och Marenvägens vändplan vid Örberget. Stora, nedfallna stenblock, som kantar den mycket frekventerade stigen nedanför berget, ger passerande vandrare ett ytterst dramatiskt bevis på naturens uttrycksmedel genom århundradens klimatförlopp. I stenskrivorna som bildats har grävlingarna sina gryt och tio år tillbaka i tiden var detta område även rävens favorittillhåll. Intill Örbergets fot växer högstammiga tallar, granar och björkar och några verkligt vackra enar och mitt i detta dramatiska landskap möter vandraren på våren blommande blåsippor.

Med undantag för ett parti, där Örberget stupar rakt ned i Baggensfjärden, utgörs sista metrarna av marken av en kort och betydligt mindre brant moränsluttning ned mot vattnet och av en smal strandremsa som äts upp av vågorna. På dessa lägre liggande markområden växer förutom höga tallar även lövträd som alm, ask, ek och rönn.

En smal remsa av stranden utmed Baggensfjärden är avsatt till bad och ingår i Älgö Vägförenings ansvarsområde. (BAD 5) Området är en omtyckt badplats delvis kanske beroende på att Örbergets höga branter gör att badet ligger i lä när det blåser i Älgövikens. Det gamla "Herrbadhuset", från omkring 1910, som är upptaget i Läns museibyråns bebyggelseinventering av Älgö och Gåsö, är i stort behov av reparation.

Från Berghemsvägens vändplan, bakom fastigheten 31:5 går en ytterst brant stig via en synnerligen nedsliten trätrappa upp till grönområdets högre delar, en skogsbevuxen platå ovanför Örberget. Marken på denna platå är relativt plan men det finns vissa svackor med fuktstråk där det växer tall och olika sorters lövträd. Marken täcks av vitmossa, blåbärsris och ljung som ger åt landskapet en underbar ton när den blommar.

OMRÅDE NR 13. Brant och mäktigt reser sig Örnberget. Observera kalhygget på sluttningen nedanför Örnberget.

Kalhygget nedanför Örnberget invid Berghemsvägen.

Område nr 13 (forts)

Kommentar:

Den övre delen av detta grönområde, bergsplatån med skogen på Örnberget, utgör en mycket viktig förbindelselänk med andra områden på ön. Från Marenvägen, dit många gående söker sig på sommaren för att undfly den enerverande biltrafiken på Älgövägen och även på Berghemsvägen, kan man via "Badstigen" (sid. 79) och Örnbergsvägen nå detta område för att därefter passera Berghemsvägen och komma in i Dalen. Det har helt enkelt blivit något av en etablerad promenadväg och därmed är det av högsta intresse för alla att övre delen av område nr 13 få behålla sin karaktär av orörd natur.

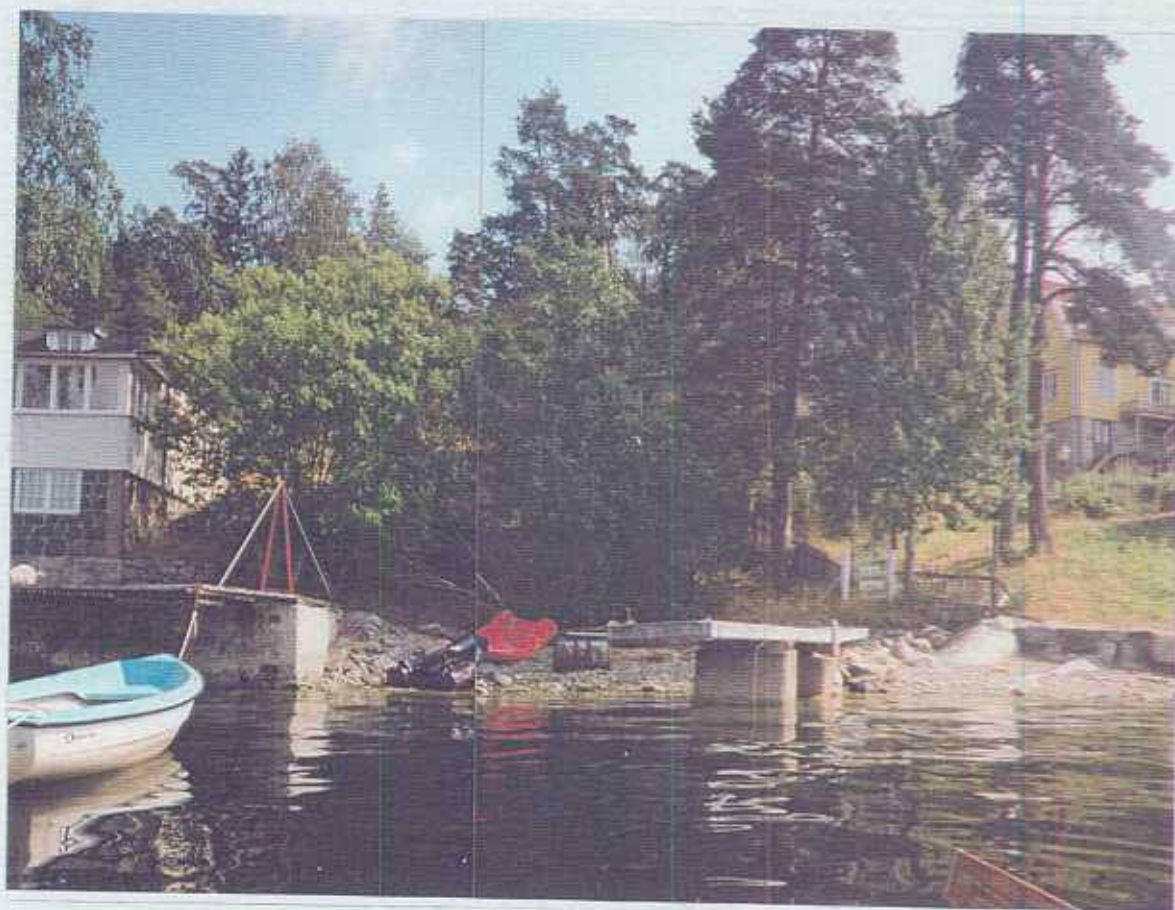
Den lilla stigen utmed baden på nedre delen av område nr 13, som förbinder Marenvägen med Berghemsvägen är nog Älgös mest frekventerade stig. Bidragande orsaker till detta är säkerligen den dramatiska naturen vid Örnberget och den underbara utsikten över Baggensfjärden. Den promenerande fick dock för några år sedan en mindre chock och kände sig helt desorienterad i naturen vid Berghemsvägens vändplan. Skogsslutningen ned mot vändplanen hade förvandlats till ett kalhygge och från en nybyggnation ovanför gick ett avlopp med infiltrationsanläggning placerad dikt an stigen endast några meter från vattnet. Några år har gått men landskapet har ännu inte återhämtat sig och en uttorkad sluttning bevuxen med något högväxande, skräpig ogräs vittnar än om det okänsliga intrånget i en vacker natur.

Den ytterst branta stigen som går upp just genom detta "skräpiga" landskap ser till det yttre mycket obetydlig ut men den har ett stort berättigande eftersom den sammanbinder Örnbergsvägen och övre delen av Berghemsvägen med stranden vid Baggensfjärden. Trappan som är fallfärdig borde ersättas men frågan har alltid fått bordläggas på grund av att ingen är beredd att ta på sig kostnaderna.

OMRÅDE NR 15: BERGHEM.

Nedgången till Berghem brygga från Berghemsvägen.

Berghems brygga sedd från Baggensfjärden.
Bryggan var tidigare tilläggsbrygga för ångbåten.

Område nr 14**Delkarta B.**

Område nr 14 (se karta, sid. 66) kan ses som en direkt följd av den övre delen av område nr 13. Berghemsvägen fungerar dock som en gräns mellan dessa två områden.

Närmast korsningen Berghemsvägen/Korsholmsvägen har detta område en svacka som är mycket blåbärsrik och där växer flera mycket höga tallar och granar.

Väster om denna svacka ligger några låga berg som är mossbeväxta och i övrigt har området mest karaktär av kärr.

Såväl område nr 13 som 14 fungerar som hemvist för rådjur som därifrån tar sig över Berghemsvägen in i Dalen. Numera kan man någon enstaka gång se älg i dessa marker, men förmodligen är Älgös skogsområden alldeles för begränsade för att de ska trivas här någon längre tid. Ingarös betydligt större skogar lockar och Fällströmmen är lätt att simma över för en älg.

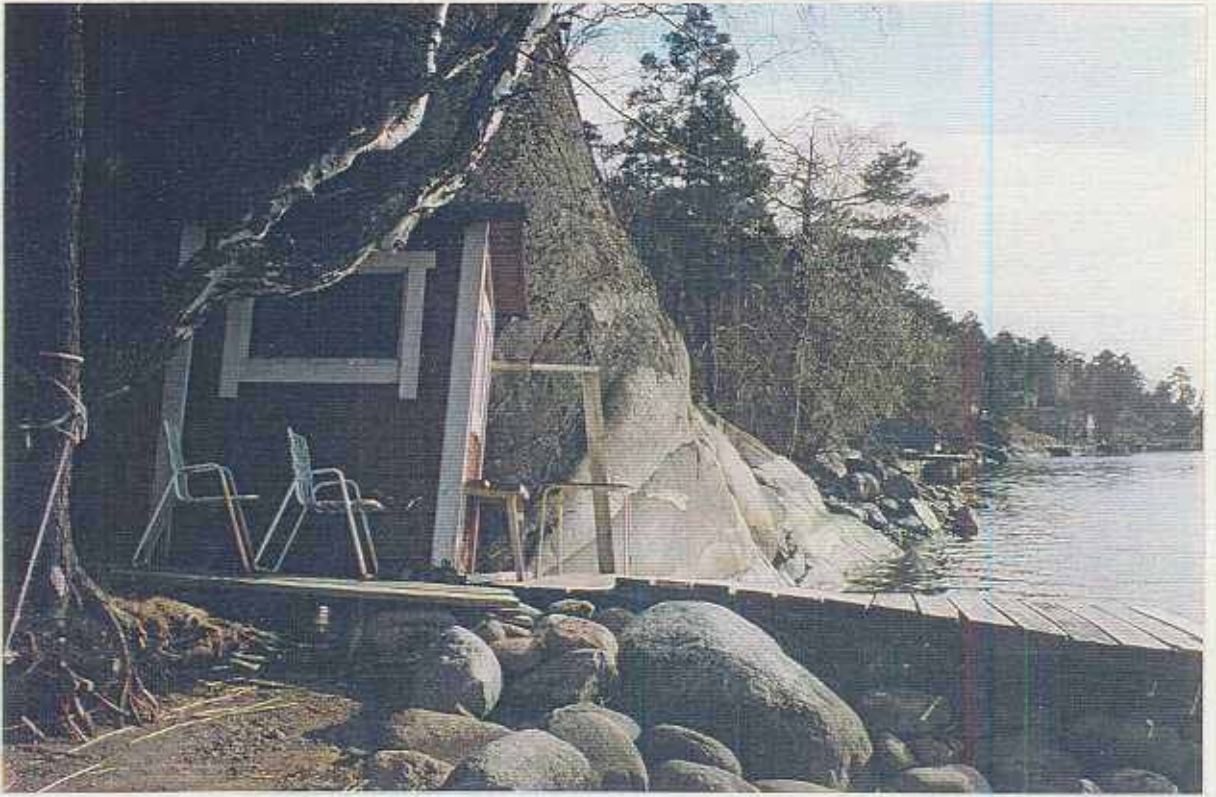
Område nr 15**Delkarta B.**

Allmänningen vid Berghems brygga ligger intill Baggensfjärden på Nacka kommuns mark mellan fastigheterna Älgö 39:1 och Älgö 8:2. (Se karta, sid. 66)

Området är smalt, brant och otillgängligt. Ned till bryggan gick förr från Berghemsvägen en trappa som då användes flitigt eftersom ångbåten från Saltsjöbaden lade till vid denna brygga. Den övre delen av den ursprungliga trappan finns kvar, men den nedre, som ledde till allmänningen och ångbåtsbryggan, är riven.

Kommentar:

För **allmäntillgängligheten** vore det naturligtvis fördelaktigt om området vid Baggensfjärden och bryggan verkligen var **tillgängliga**, men för det krävs det en ny trappa och ingen tycks vara beredd att bestrida kostnaderna.

OMRÅDE NR 16. Bergstupen ned mot Baggensfjärden söder om Korsholmssundet.

Den eroderade strandkanten.

Område nr 16**Delkarta B.**

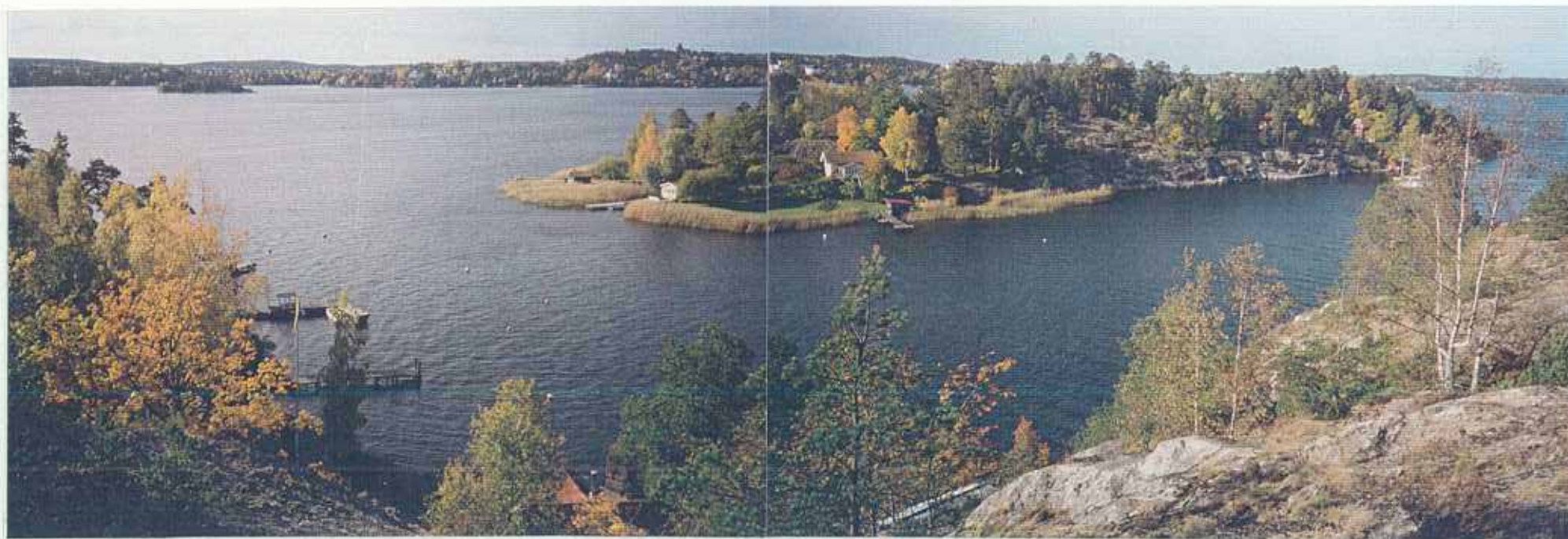
Större delen av detta smala område utmed Baggensfjärden söder om Korsholmssundet består av kala bergsstup, dvs impediment. (se karta, sid. 66)

Den norra delen av området, dvs det som ligger närmast Korsholmen har dock ett ganska tjockt moränlager, men marken sluttar brant mot vattnet och tycks vara på glid ut i Baggensfjärden. Nere vid vattnet är marken starkt eroderad och träden på sluttningen håller sig krampaktigt fast.

Av kartan "Svårtillgänglig mark inom Älgös grönområden" (sid. 121) framgår det tydligt hur brant detta område är.

Stranden utmed Korsholmssundet.
Korsholmen till vänster och Älgö till höger i bild.

OMRÅDE NR 17: VÄLTUDDEN.

Utsikt från Vältudden mot väster över Korsholmen.
Stockholms Observatorium på andra sidan Baggensfjärden mitt i bild.

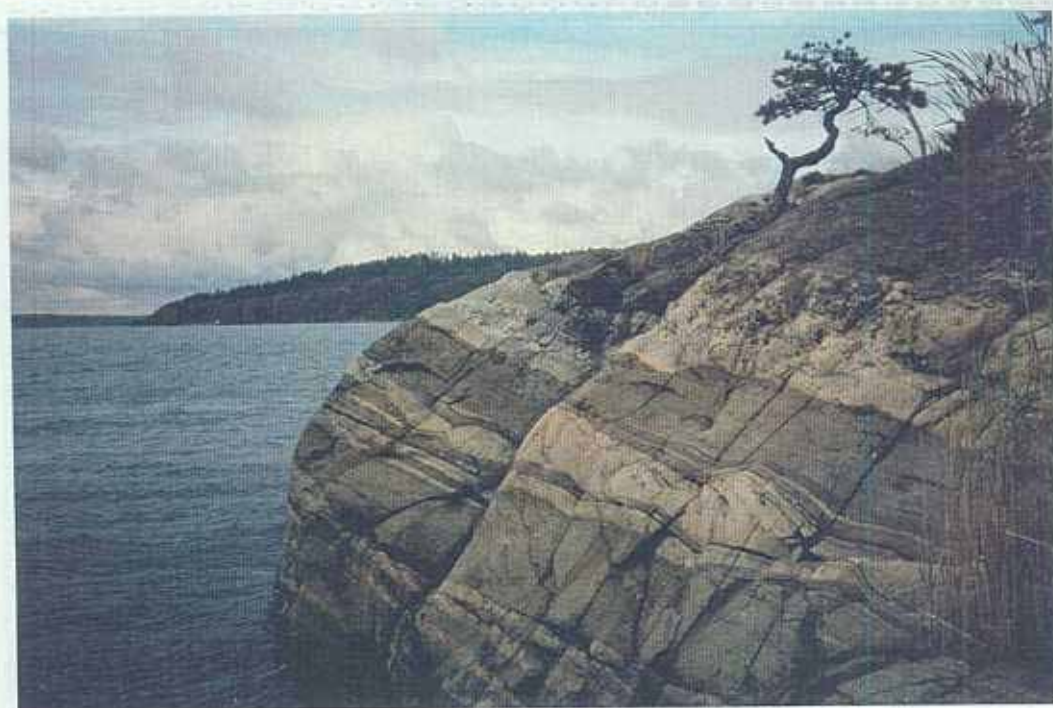
KORSHOLMEN ligger i Baggensfjärden väster om Vältudden, Älgös nordligaste udde. Namnet kommer av det sjökors som stod på norra delen som vägledning för sjöfarare.

I slutet av 1800-talet bosatte sig några fiskarfamiljer på Korsholmen och norra Älgö (Berghem och Ulrikedal), då dessa platser låg närmast det nybyggda Saltsjöbaden och Saltsjöbanan. Dagsfärsk fisk kunde nu säljas inte bara i Saltsjöbaden utan levereras med tåget ända in till Stockholm för försäljning.

Korsholmen är idag helt uppstyckad i privata tomter, 13 st, varför det verkar besynnerligt att holmen i Översiktsplanen har betecknats med dels N, dvs område för naturvård och dels QR, dvs område för kulturvård och för rekreation och friluftsliv.

OMRÅDE NR 17
VÄLTUDDEN

Nordligaste
spetsen på Älgö

Vältuddens
västra sida mot
Korsholmssundet

Vältuddens
östra sida

Område nr 17: VÄLTUDDEN**Delkarta B.**

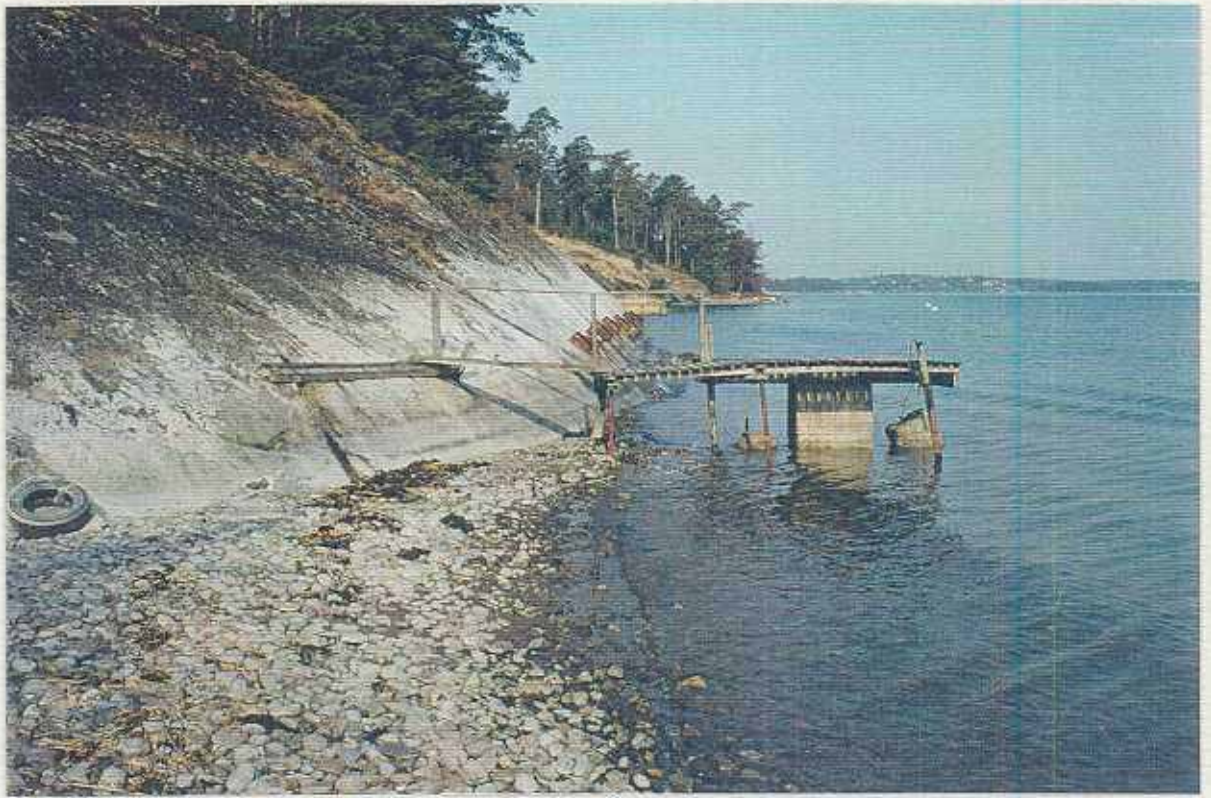
Vältudden är det område som utgör Älgös nordligaste spets och den har en högsta punkt på nära 30 m över vattenytan. Mot Korsholmen stupar (=välter, - därav namnet) udden rakt ned i Baggensfjärden medan den östra delen är något mindre brant.

Klipporna längst ned vid vattnet har vackra bandningar och man kan faktiskt nå den nordligaste udden om man klättrar längs med bergsryggen.

Vegetationen är mycket sparsam och har karaktär av ytterskärgård. I bergsskrevorna växer en del lägre träd och de har fått lite krumma former på grund av utsattheten för väder och vind.

Kommentar:

De mycket branta klipporna gör att udden inte fungerar som badplats men den är underbar att sitta på och njuta av den vackra utsikten över fjärden. Tyvärr har den emellertid fått ett ganska avskärmat läge från andra delar av Älgö eftersom man vid exploateringen av området utmed Vältuddsvägen inte såg till att området fick en naturlig öppning via en stig till närmaste grönområde, Dalen. Återigen har således en hårdhänt exploatering avskärmat ett litet grönområde från ett annat och därmed satt stopp för ett rörligt friluftsliv.

OMRÅDE NR 18. Den branta och otillgängliga strandkanten mot Fällströmmen.

Närbild på lämningar efter en brygga tidigare fastsatt i berghällen.

Område nr 18**Delkarta B.**

Område nr 18 består av en lång smal kuststräcka mellan Ulrikedal och Sundells varv (se karta, sid. 66) på en brant bergssluttning mot nordost ned mot vattnet i Baggensfjärden och Fällströmmen.

Vid vattenlinjen förekommer några mindre klappstensstränder och här ligger också en naturlig källa.

På vissa delar av denna kuststräcka går branta klippställar rakt ned i vattnet, men på andra delar är sluttningen inte lika kraftig och där är marken trädbevuxen.

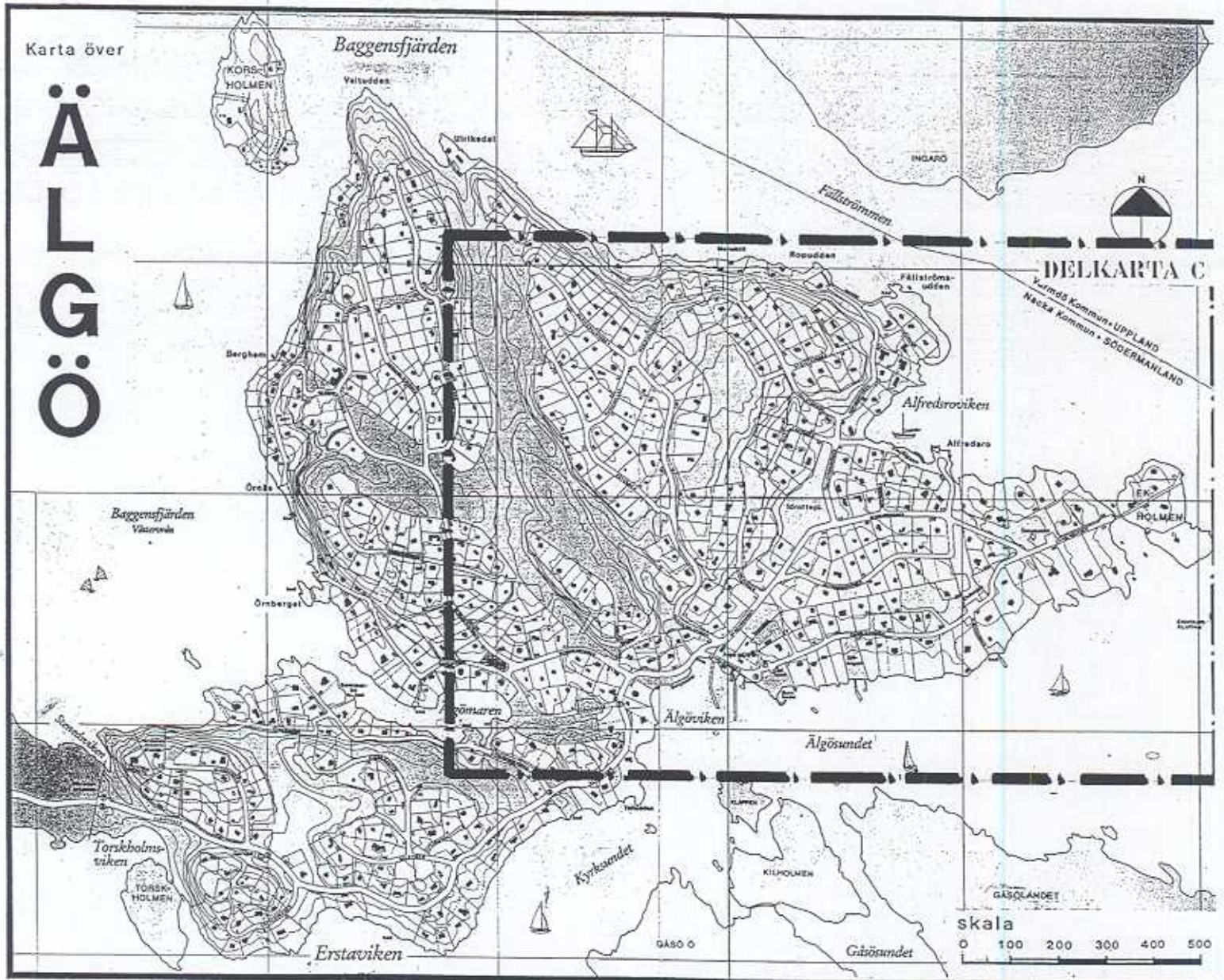
Kuststräckan har ett utsatt läge för Baggensfjärdens hårda vindar och vågbildningen från den ökande båttrafiken i segelleden ut genom Fällström har blivit alltmer besvärande. Sundells varv, som grundades 1934, har enligt utsago haft stora problem med båthanteringen på grund av vågbildningen.

Kommentar:

Det är fascinerande att promenera utmed denna strand men man bör nog passa på när det är lågvatten ty vissa klippställar är nog så besvärliga att passera.

Problematiken med detta område är i likhet med många andra grönområden på Älgö: svårtillgängligheten. Ulrikedalsvägen som löper ovanför detta område är tätt exploaterad och från vägen anar man faktiskt inte att det nedanför tomterna ligger en mycket brant men dock allmäntillgänglig strand. Kommer man genom Dalen är det nästan helt omöjligt att ta sig ned till stranden vilket inte tydligt framgår av Delkarta B.

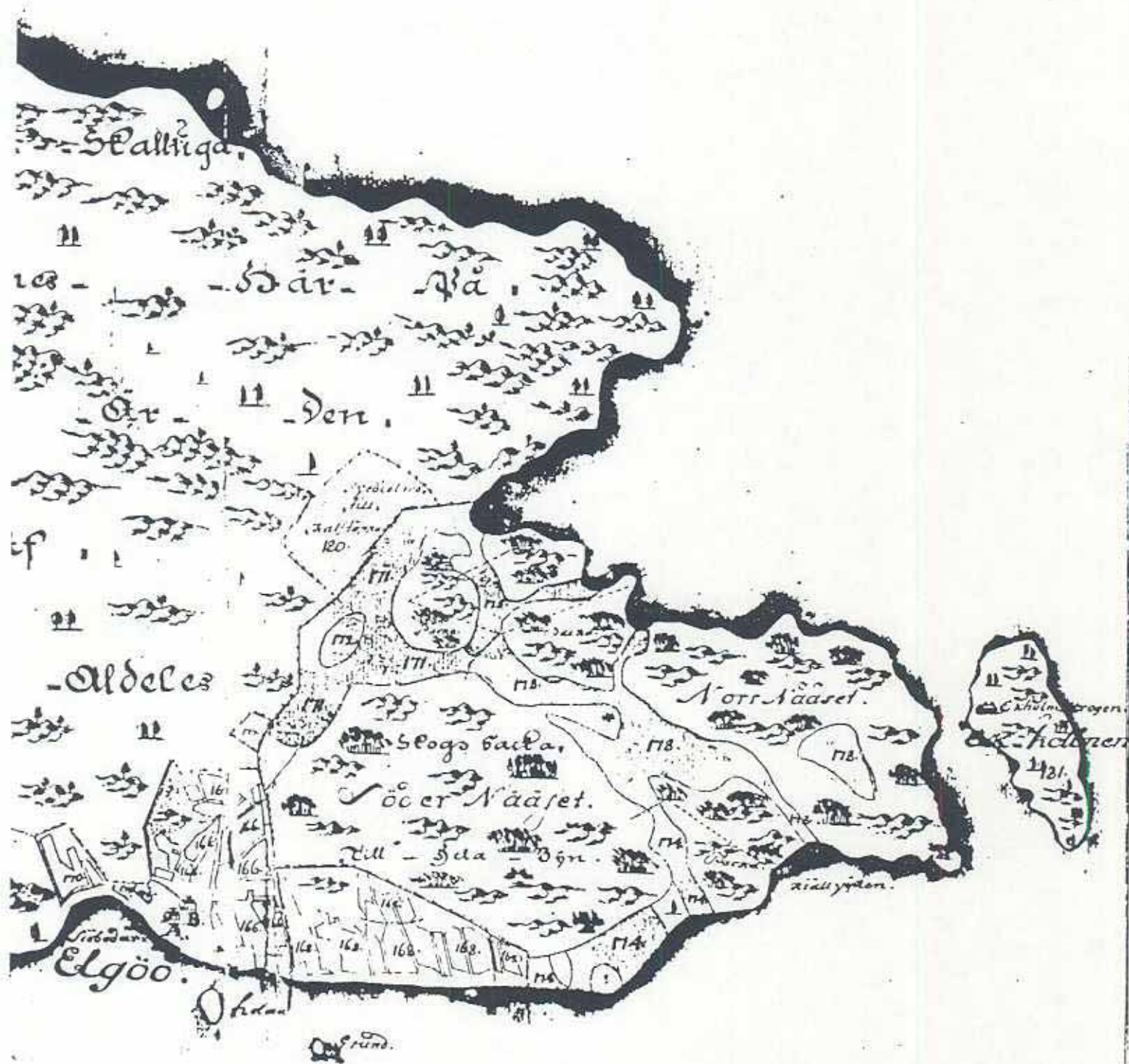
ÖSTRA DELEN

KARTA ÖVER ÄLGÖ VISANDE DELKARTANS LÄGE

DELKARTA C ÖSTRA DELEN

Säsö,
Landet.

Scala Usuarum.

ÖSTRA ÄLGÖ MED EKHOLMEN

Del av lantmäterikarta av
LARS KIETZLINGH Anno 1723

Lantmäteriet i Gävle

Kartan är en förminskning
av originalet

OMRÅDE NR 19

ÄLGÖPLATÅN

Utsikt över

Ingarö

Vacker häll-
marksvegetation

Naturens
konstverk

5.5 Östra Älgö

Område nr 19: ÄLGÖPLATÅN

Delkarta C.

Älgöplatån, är en långsmal platå med en högsta höjd på 50 m som i väster begränsas av bebyggelsen vid Ulrikedalsvägen, i norr av Mariehillsvägen och i öster av bebyggelsen vid Vallbacksvägen och Fällströmsvägen. (Se karta, sid. 97)

På sluttningarna i norr mot Mariehillsvägen är vegetationen ganska rik och där växer höga granar och även vanligt förekommande arter av lövträd.

Platån, som sträcker sig söder ut, är mycket naturskön och den har en växtlighet som är typisk för mellanskärgården med ganska glest växande låga träd av företrädesvis tall och en. Marken täcks här av vacker ljung, vitmossa och blåbärsris. Den södra delen av området utgörs av en platå som ger en magnifik utsikt över farleden.

Området fungerar som ett grönt stråk för djurlivet.

Kommentar:

Om man ser området som en resurs för rekreation och för det rörliga friluftslivet kan man nog lugnt konstatera att som sådan fungerar det dåligt eftersom ytterst få hittar in i området.

Älgöplatåns allmäntillgänglighet är nämligen starkt reducerad på grund av den okänsliga tomtstyckningen. Om man tittar på kartorna bör vandraren söka sig till denna underbara utsiktspunkt från Ulrikedalsvägen, Mariehillsvägen och från Fällströmsvägen under **kraftledningarna i brant stupande natur**. Det synes således som om tillgängligheten mer beretts med hänsyn till Elverkets behov att nå kraftledningarna än med hänsyn till att bereda allmänheten tillgänglighet till Älgös kanske vackraste utsiktspunkt.

Den som vill nå Älgöplatån, utan att passera under kraftledningarna, kan ta sig uppför det ganska branta berget från stigen mellan Tennisvägen och Vallbacken.

Återigen: grönområden som är avsatta för att vara allmäntillgängliga är synnerligen svårtillgängliga. I detta fall har ett underbart område nästan helt avskärmats från tillgänglighet!

Område nr 20: IDROTTSPLATSEN**Delkarta C.**

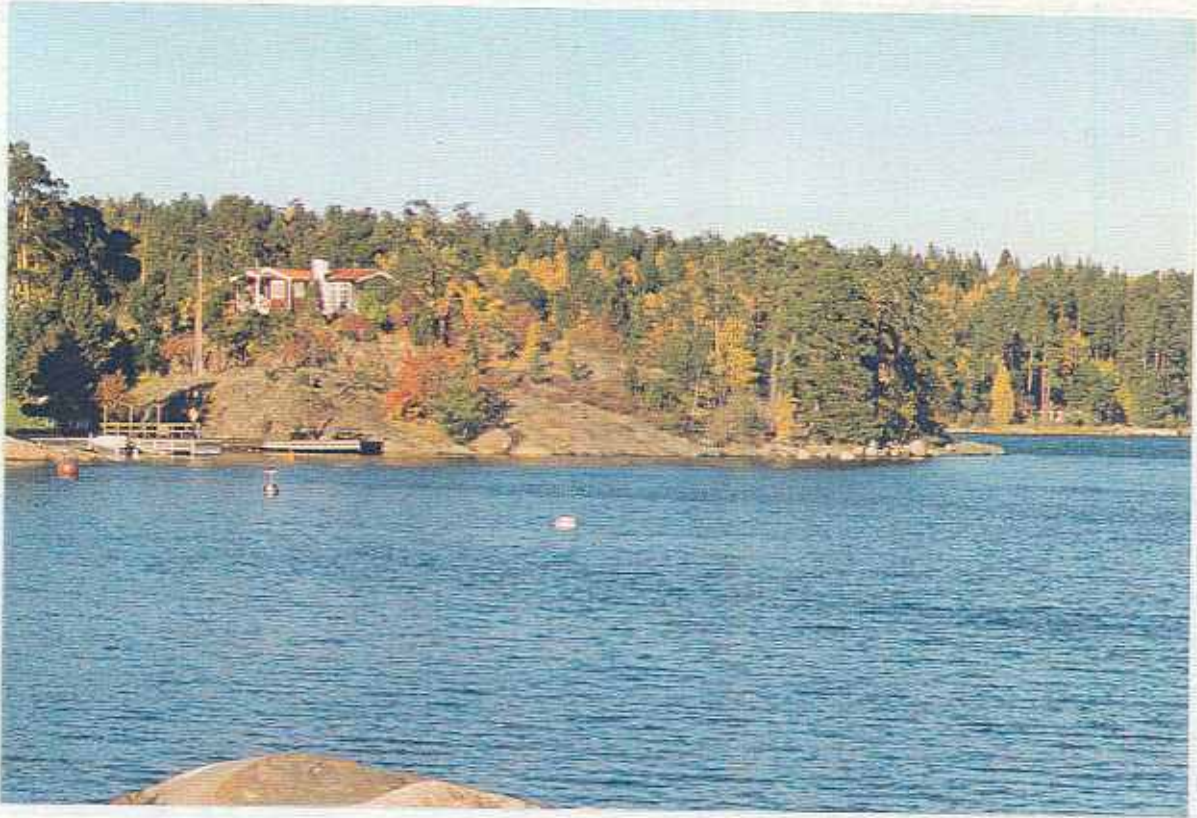
Idrottsplatsen ligger på gammal odlingsmark som ursprungligen tillhörde de två hemmanen på Älgö. Enligt lantmäterikartan från 1723 slogs dessa ängar gemensamt av byborna på Älgö. (Se Kietzlinghs lantmäterikarta, sid 14) Innanför idrottsplatsen intill bergssluttningen åt väster återfinns delar av den gamla odlingsmarken orörd och även några diken som troligtvis utgjorde gräns mellan odlingsbitarna. Denna ängsmark pryds idag av två magnifika sälgar.

På den mark som numera används som fotbollsplan har dock den äldre markfloran fått ge vika för en präktig gräsmatta och här firar älgöborna midsommar.

Idrottsplatsen omges av vackra skyddande lövträsdungar, övervägande asp och björk.

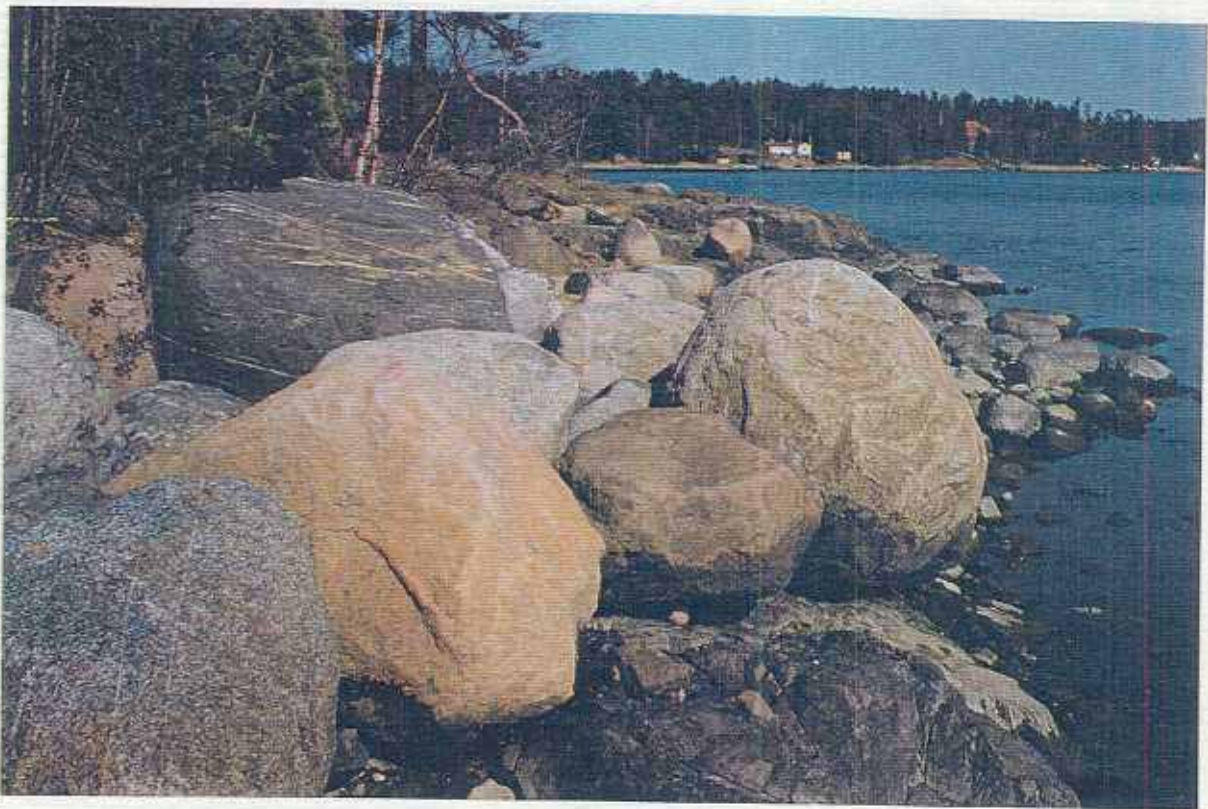
Kommentar:

Den gamla odlingsmarken ingår i den miljö som har "ett kulturhistoriskt värde som kan skyddas genom planbestämmelser", enligt Stiftelsen Stockholms läns museum i yttrande 1995-02-21.

OMRÅDE NR 21
FÄLLSTRÖMSUDDEN.

Den södra stranden mot Alfredsroviken, som förr användes till bad är numera avstängd på grund av omgivande bebyggelse.

Stenarna på Fällströmsuddens södra strand.

Område nr 21: FÄLLSTRÖMSUDDEN**Delkarta C.**

Vid Fällström på östra Älgö ligger denna vackra udde som har en dramatisk topografi och en omväxlande vegetation. (Se karta, sid 97)

Norra spetsen av udden stupar lodrätt ned mot de flata hällarna i vattenbrynet. En liten vacker sänka mellan två bergskammar går från norra viken fram till klipporna i söder vid Alfredsroviken. På stranden finner man stora, av havet rundslipade stenar.

Växtligheten är mycket variationsrik med bl a välvuxna ekar och krumma martallar. I den lilla sänkan blommar gullvivor och liljekonvaljer på våren.

Kommentar:

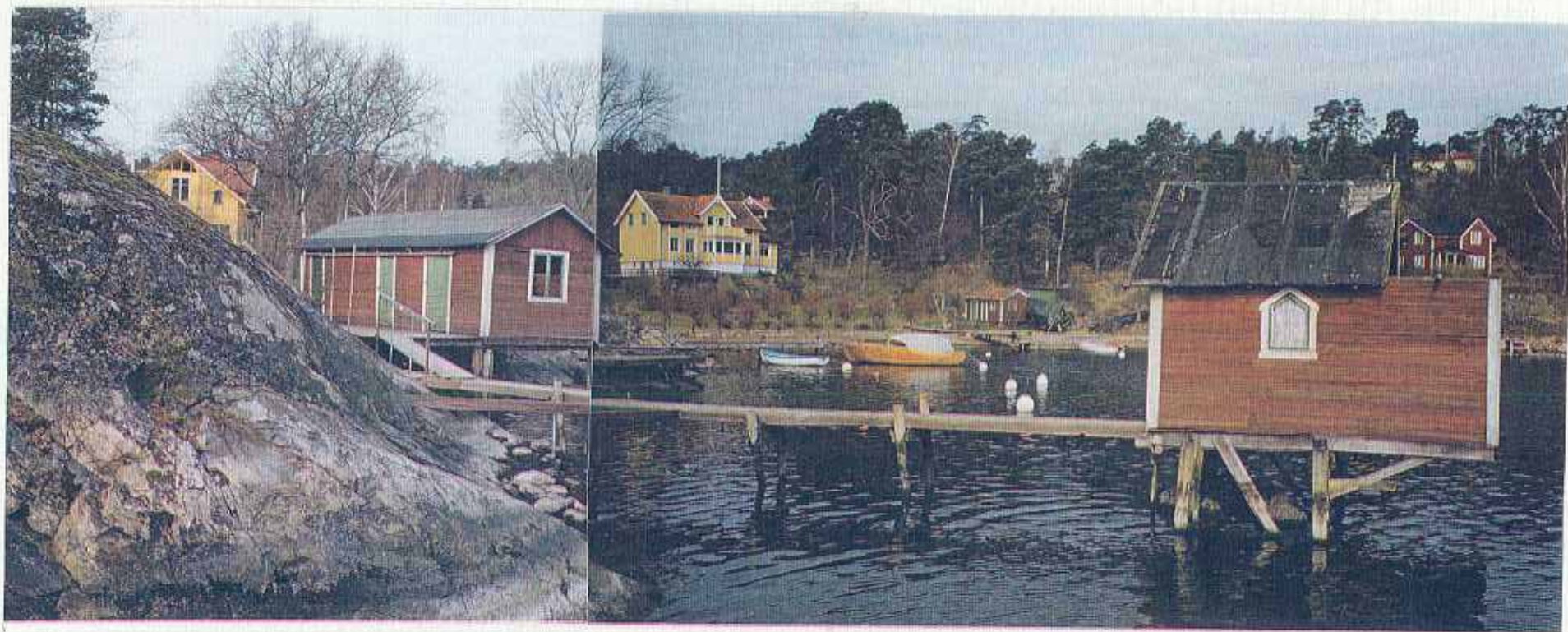
Avstyckningen av tomterna på Fällströmsudden har på ett mycket markant sätt bidragit till att **försvåra, ja nästan omöjliggöra, tillgängligheten för allmänheten att nå ut till detta grönområde med dess fina badklippor och underbara natur.**

På den södra delen av udden avstänger privata tomter helt all tillgänglighet till grönområdet och där har även en brygga anlagts som går ut på allmänningen.

På den norra delen är en ytterst smal remsa längs vattenlinjen tänkt som passage för allmänheten ut till udden, men eftersom fastigheten 29:1 enligt byggnadsplanen avstyckats nästan ända fram till vattnet är det få promenerande som förstår att stranden är allmän och inte privat.

Ett grönområde ska naturligtvis inte avskärmats så att dess karaktär av allmäntillgänglig mark över huvud taget kan ifrågasättas.

En tydligare markering av stigen och tomtgränsen samt en bättre stenläggning av den allmänna strandkanten kan bidra till att området återfår sin status av **allmäntillgänglighet.**

OMRÅDE NR 22: Vid ALFREDSROVIKEN

Tvättstugan med målarboden och badhuset är två kvarvarande ekonomibyggnader från slutet av 1800-talet i Alfredsroviken.

Byggmästare Alfred Andersson, som kom till Älgö omkring 1885, arrenderade marken kring viken och uppförde där de första husen i området för sommaruthyrning.

**Område nr 22: OMRÅDET VID
ALFREDSROVIKEN**

Delkarta C.

På östra Älgö söder om Fällströmmen ligger Alfredsroviken, som i äldre tider kallades för Norra Hamnen eller Norrhamnen, eftersom den låg norr om den delen där det fanns bofast befolkning på Älgö.

I inre delen av viken utmed södra stranden sträcker sig ett smalt grönområde, varav större delen ingår i Älgö Vägförenings ansvarsåtaganden enligt en länsstyrelseresolution från 1954. Även inom detta område har många träd fällts av fastighetsägare för att få bättre utsikt.

Utmed den allmänna stranden ligger ett fyrtiotal båtar och ytterst på udden finns ett mycket litet men mycket uppskattat bad med en liten sandstrand. (BAD 11)

Bryggan, som förr tjänade som ångbåtsbrygga, är renoverad och fungerar som en allmän brygga och även som "hoppbrygga" för de badande vid det intilliggande allmänna badet.

Den smala, allmänna strandremsan är maximalt utnyttjad av bryggor och badet. Området ger intryck av att vara välordnat men överbelastat.

Kommentar:

Området vid Alfredsroviken är till sin yta så begränsat att miljön inte tål någon form av expansion.

Gåsö Vägsamfällighets tankar att i Alfredsroviken få lägga en ponton för transittrafik skulle endast innebära att problematiken från Älgös få allmänna stränder på södra kusten med bilar, båtar, bad och friluftsliv i kollision även kommer att drabba denna lilla vik.

Denna problematik diskuteras närmare i Del III av detta arbete och i det sammanhanget kommer även synpunkter på Alfredsroviken att involveras.

OMRÅDE NR 23
Vid DANSBANAN.

Vägen mellan ekarna över Dansbaneområdet.
Dansbanan ligger till vänster utanför bild.

Vägen in från Ekholmsvägen med parkeringen till höger

Område nr 23: OMRÅDET VID DANSBANAN Delkarta C.

Område nr 23 ligger norr om Ekholmsvägen och Bergabovägen där dessa två vägar möts och sträcker sig med ett smalt markområde utmed Bergabovägen och Alfredsrovägen ned till Alfredsroviken. (Se karta, sid. 97)

Den östra delen av grönområdet ingick tidigare i Uppgårdens ängsmarker som enligt Kietzlinghs lantmäterikarta har beteckningen 178. (Se karta, sid.14 och sid. 98) Denna del ingår idag i Älgö Vägförenings ansvarsområde och användes förr som Älgös midsommarplats. Dansbanan inom detta område används dock fortfarande för dansen på midsommarkvällen.

På ängen växer bl a många mycket höga och påtagligt gamla ekar.

En bilväg går tvärs genom området till de fastigheter som ligger innanför ängen vid Alfredsroviken och i områdets sydöstra hörn vid Ekholmsvägen har en asfalterad parkeringsplats anlagts där de 20 parkeringsplatserna hyrs ut av Älgö Vägförening till gåsöbor.

Den delen av området som sträcker sig utmed Bergabovägen ned mot Alfredsroviken har en blandträdsvegetation och terrängen nere vid viken är helt igenvuxen av vass. Mitt i detta vassområde ligger dessutom ett upplag av byggnadsmaterial.

Kommentar:

Den lilla bilvägen tvärs över ängen vid dansbanan hade tidigare en mycket primitiv karaktär men i samband med byggnadsarbete på en av fastigheterna innanför ängen förbättrades vägen och har numera ett utseende av permanent väg. Nuvarande dragning tvärs igenom området är mycket störande och onckligen kunde en ur natursynpunkt betydligt mer diskret placering av vägen gjorts längre österut.

OMRÅDE NR 24

EKDUNGEN

Parkeringsplats
för gåsöbor.

Sensommarbild

ALFREDSROÄNGEN

Vy mot öster

ALFREDSROÄNGEN

Vy mot väster

**Område nr 24: EKDUNGEN OCH
ALFREDSROÄNGEN**

Delkarta C.

Ekdungen ligger norr om Ekholmsvägen, där Vintervägen möter Ekholmsvägen och har också en förgrening som går ned till Alfredsrovägen och Bergabovägen. (Se karta, sid. 97)

Området tillhörde en gång i tiden Uppgårdens hemman och ingick i Norra Näsets ängsmarker. (Se del av Kietzlinghs karta från 1723, sid. 100)

Intill Ekholmsvägen på områdets östra del ligger en parkeringsplats där Älgö Vägförening hyr ut 20 bilplatser till gåsöbor och bredvid denna ligger ett garage som tillhör fastigheten Älgö 57:1.

Den västra delen av området utmed Ekholmsvägen är ett vackert skogsparti med flera högstammiga tallar, ekar och aspar.

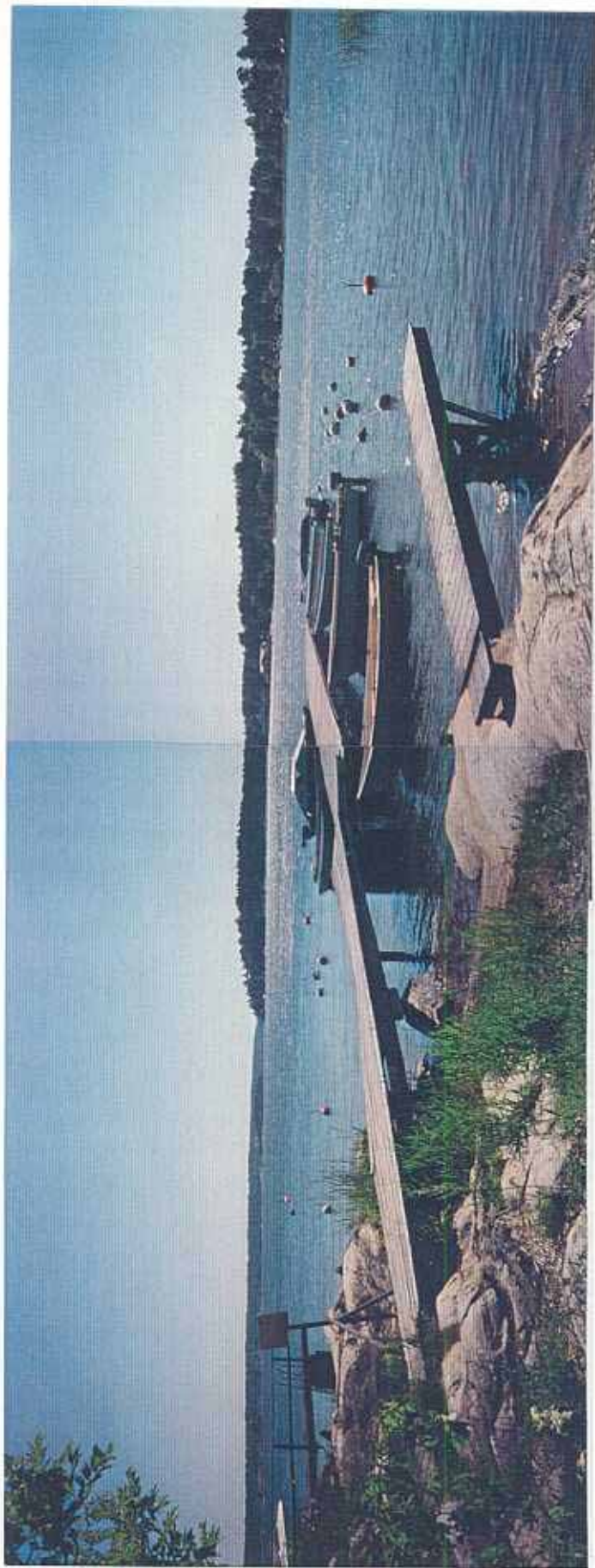
Vid infarten till fastigheten 54:7 strax innanför parkeringsplatsen finns en välvårdad gräsmatta och en liten äng och här firade älgöborna midsommar på 30-talet. Öster om denna äng finns ett skogsparti med stora, vackra ekar, tallar och aspar som bildar liksom en ridå mot parkeringsplatsen.

Förgreningen ned mot Alfredsrovägen och Bergabovägen består av gammal ängsmark med ståtliga enar och ett tätt buskage av slånbar. Här växer rara exemplar av johannesört, svenska soldaten, liljekonvalj, natt och dag. Den norra delen av detta ängsparti är ganska förslummad med buskage och älgörten har där slagit rot. Vid dikena finns bitvis ängshaken kvar.

Kommentar:

Då Älgö har ett ytterst begränsat antal fria, öppna landskap är bevarandet av denna gamla odlingsäng av högsta vikt för ön. Alfredsroängen är emellertid i stort behov av renovering för att inte helt växa igen. En skötselplan för denna äng rekommenderas.

OMRÅDE NR 25: VINTERVÄGSBADET.

Sommartid

Vintertid

Observera Gåsöpontonen
till vänster som går
ut över sandstranden.

Till höger ytterligare
en gåsöbrygga fastsatt
på en badklippa

Område nr 25: VINTERVÄGSBADET**Delkarta C.**

Från Ekholmsvägen leder den lilla Vintervägen ned till denna ytmässigt begränsade allmänning som ligger nere vid vattnet mellan två stora, privata sjötomter. Området ingår i Älgö Vägförenings åtagande såsom bad enligt en länsstyrelseresolution. (BAD 8, se karta, sid 97)

Under vintrar vid farbar is används denna plats som utgångspunkt för överfart till Gåsö, därav namnet Vintervägen.

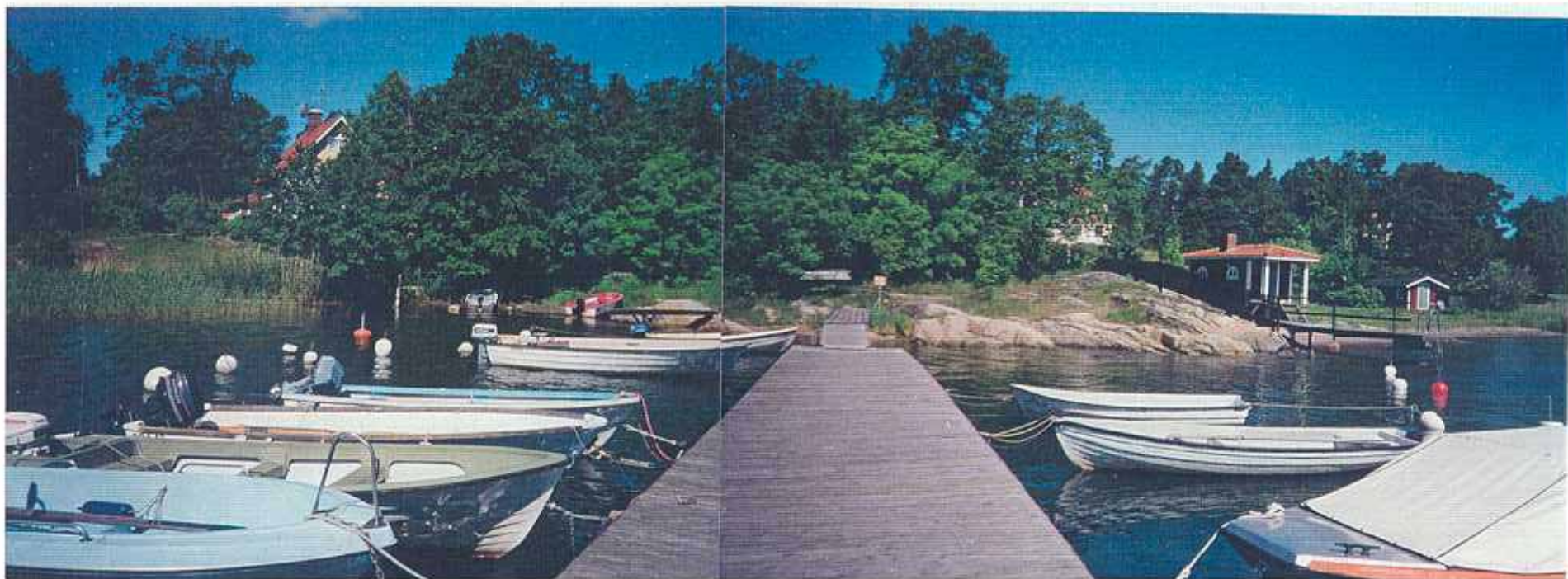
Den västra delen av badområdet består av sandblandad jord, medan den östra delen är bergig och har fina badklippor. Mitt på badplatsen ligger en liten sandstrand.

Över sandstranden går en förbrygga ut till den s k Långa Bryggan, en träponton som anlagts (utan byggnadstillstånd) och som nyttjas av fastighetsägare på Gåsö. Ytterligare en brygga (även den utan byggnadstillstånd) ligger på den lilla stranden och dessutom belamras badområdet av flera uppdragna båtar.

Kommentar:

Bildmaterialet understryker med all tydlighet att **gåsöbornas transittrafik kolliderar med de badandes och friluftslivets intressen.**

Området tas upp i Del III av detta arbete i samband med diskussioner rörande problematiken på framför allt Älgös södra kust.

Gåsöpontonen (GP 3)
med detalj på
förbryggan, som går
över sandstranden.

Parkeringar på Ekholmsvägen och på Sjöängen

Pontonen (BR 7) vid Sjöängens strand

Utsikt över Sjöängen och Gåsö

Pontonen (BR 7) vid Sjöängen.

Område nr 26: SJÖÄNGEN**Delkarta C.**

Mellan Ekholmsvägen och Älgösundet 200 meter öster om Älgö Gård ligger den vackra Sjöängen i ett svagt sluttande läge ned mot vattnet. Sjöängen tillhör de marker som med sin odlingsbara mylla på ishavslera brukades av invånarna i Älgö by och som kallades för Sädeshjerdet (markerat med nr 168 på Kietzlinghs karta från 1723, se sid. 98). Man odlade olika slags spannmål för självhushåll.

Vid en ängsinventering som gjordes 1987 gav Ulla Alm från Länsstyrelsens Naturvårdsenhet följande utlåtande om Sjöängen:

"Ett mycket fint naturparti med enar som karaktärsträd med inslag av druvfläder, nyponros, slån, vildhallon m.m. Frisk, dvs fri från nässlor och dylika örter, tyder på att marken inte har blivit gödslad. Av denna orsak har den goda chanser att efter lämplig slagning kunna återfå inom 2-3 år den ursprungliga örtvegetationen. /.../ Smörboll, gullvivor, backnejlika, blåklint, harklöver observerades som vittnar om mångfald som kontrast till våra dagars ensartade odlingar."

Sjöängen har dock - speciellt under de senaste 10 åren - varit utsatt för olika exploateringsförslag, alltifrån parkeringsplats, båtuppläggningsplats, recipient för BDT-avlopp, till nu senast tilläggsplats för gåsöbornas transittrafik.

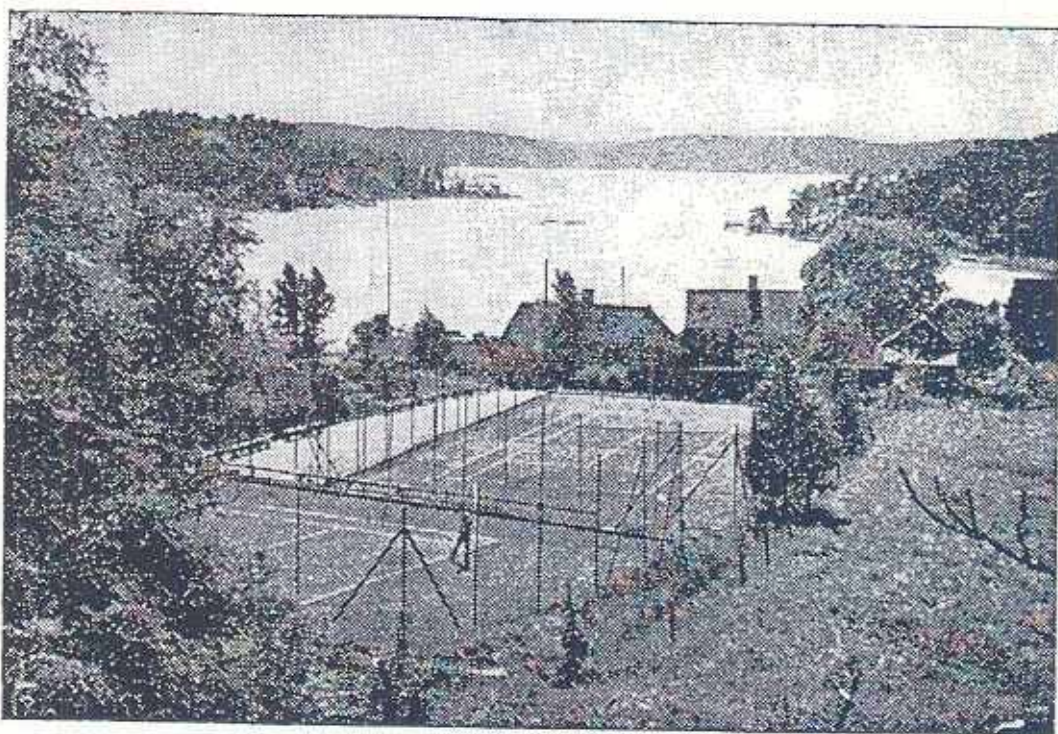
Kommentar:

Älgö är, vilket tydligt understrukits i denna inventering av grönområden, en mycket hårt exploaterad ö och det är därför av högsta vikt att de få öppna landskap som lämnades kvar orörda efter exploateringsvågen verkligen också får förbli orörda. Ett landskap och även människan och djuren behöver sina andningshål.

Nacka kommun visade dock förståelse för älgöbornas kompakta protest mot det senast föreslagna utnyttjandet av Sjöängen som transithamn för gåsöborna. Ängen ska nu restaureras av Nacka kommun och därefter skötas av Älgö Fastighetsägareförening efter en av kommunen upprättad skötselplan.

Sjöängen som gammal odlingsmark ingår i den miljö som har "ett kulturhistoriskt värde som kan skyddas genom planbestämmelser", enligt Stiftelsen Stockholms läns museum i yttrande 1995-02-21.

OMRÅDE NR 27: TENNISÄNGEN

Utsikt över fjärden, Algö.

Tennisbanorna i mitten och Tennisängen till höger.
Bild ur tidningen Ditt Land årgång 1946.

Utsikt över Tennisängen och en glimt av fjärden (Älgöviken).
Tennisbanorna till vänster utanför bild.

Område nr 27: TENNISÄNGEN

Delkarta C.

Nordost om Älgö Gård vid Bergabovägen och med de två tennisbanorna som närmaste granne ligger denna gamla odlingsmark som tidigare tillhörde Uppgården i Älgö by. (Se karta, sid. 97) Enligt Kietzlinghs lantmäterikarta från 1723 kallades området vid denna tid för TrädesGierdet och marken bestod av "Fin matmylla; god jord något Sandblandat /.../"

Ängen har till en viss del förslummats men är lätt att hävda, då den ännu inte är så igenvuxen, enligt en bedömning gjord av Saltsjöbygdens Naturskyddsförening.

En liten fin promenadstig genom slånbärsbuskaget nordost om ängen fungerar som förbindelselänk mellan Bergabovägen och Ekholmsvägen.

Kommentar:

I Byggnadsplanen från 1938 har ängen beteckningen Y, dvs mark för idrottsändamål och Älgö Tennisklubb har också uttalat sin önskan att där få anlägga en tredje tennisbana.

Många älgöbor vill dock behålla ängen som en kulturäng och låta det öppna landskapet runt Älgö Gård förbli intakt. Därmed skulle man kunna säkerställa ett "Odlings- och kulturlandskapsavsnitt med en mångfald spår av mänsklig odling" (Länsstyrelsens förslag till miljövårdsprogram, 1991).

Nacka kommun säger i sitt miljöprogram från 1992:

"Naturvårdsintressena sammanfaller ofta med rekreationsintressena och ibland med kulturintressena. Naturvården måste dock särskilt uppmärksammas, eftersom värden snabbt kan gå förlorade vid felaktig och utebliven skötsel."

Sammanfattningsvis: Med hänsyn till att marken på denna äng tillhör ett kulturlandskap som odlades åtminstone sedan början av 1700-talet och till att det centrala Älgö har få öppna, allmäntillgängliga platser bör Tennisängen skyddas från exploatering och bevaras och vårdas, helst med stöd av en skötselplan.

Som gammal odlingsmark ingår även Tennisängen i den miljö som har "ett kulturhistoriskt värde som kan skyddas genom planbestämmelser", enligt Stiftelsen Stockholms läns museum i yttrande 1995-02-21.

OMRÅDE NR 28
BARNBADET

Ekholmsvägen vid
Barnbadet.
Bussvändplatsen med
sin bilparkering
till höger.

Kiosken, ävenledes
med bilparkering
i fonden.

Barnbadets lekplats.
Bussvändplanen och
bilparkeringen
utanför staketet.

Bussens ändhåll-
plats intill
Barnbadets staket.

Område nr 28: OMRÅDEN VID ÄLGÖVIKEN

Delkarta C

Barnbadet, Bergbadet och området vid Handelsbodsbryggan

Sista området i inventeringen av Älgös grönområden utgörs av den geografiskt vackert belägna strandremsan vid Älgövikens östra del (BAD 7) till Handelsbodsbryggan (AB 1) i väster. (Se karta, sid 97)

Barnbadet:

En stor del av Barnbadet består av en plan och mycket välkött gräsmatta, som går fram till den långgrundade sandstranden. Östra delen av området utgörs av ett bergsparti omgivet av täta, vackra slånbuskar. Sydväst om sandstranden ligger vid vattnet ett litet berg med runda klippällar. Några välvuxna alar ger siluett åt området.

Badet med gungor och sandlåda samt simskola är centrum för öns alla småbarnsfamiljer.

Barnbadet sköts utomordentligt väl av Älgö Vägförening och är för barnen en oas som dessvärre omges av ett totalt trafik kaos. (Se vidare under kommentar på nästa sida).

Bergbadet:

Bergbadet ligger väster om Barnbadet och mellan dessa två bad ligger gåsöbornas pontoner för transittrafik med status av väg på ca 110 resp. 100 m ut i viken.

Bergbadet omges i norr av den starkt trafikerade Älgövägen, i öster av gåsöpontonerna som avstänger tillflödet av friskt vatten, i söder och väster av intill badet tätt trafikerade båtar mellan pontonerna, Handelsbodsbryggan och Gåsö.

Som namnet antyder består badet av ett berg som på en mycket smal kustremsa på ca 10-15 m starkt sluttar ned mot vattnet. Endast en smal remsa vid vattnet används för bad och solbad. Den övre delen av badet används aldrig av de badande på grund av störningar från den trafikfarliga Älgövägen som med sina avgaser och trafikbuller ligger duktigt an badet.

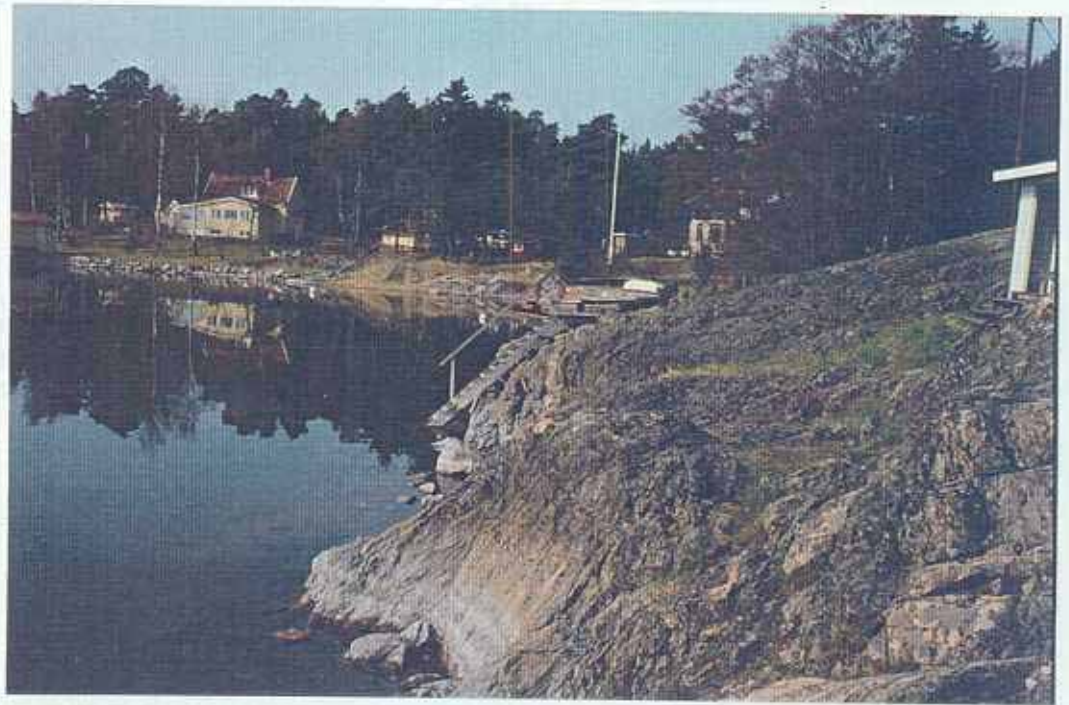
Området sköts av Älgö Vägförening och simskola för de simkunniga barnen är lokaliserad hit.

Bergbadet är, tillsammans med Barnbadet, Älgös mest besökta badplats, trots sitt allt annat än miljövänliga läge. Varför söker sig då människorna ned till Älgövikens östra del för att bada, kan man fråga. Inventeringen av Älgös grönområden har redan gett svaret: Öns topografi tillsammans med okänslig exploatering gör att Älgö har ett ytterst begränsat utbud av bad för allmänheten.

OMRÅDE NR 28
BERGBADET

Utsikt över Älgö-
viken med de två
gåsöpontonernas
betongvägar mellan
Bergbadet och
Barnbadet.

Bergbadets branta
badklippor, tidig
vår.
Det lilla badhuset
skymtar till höger.

Stranden vid
Handelsbodsbyggn
tjänstgör vintertid
som båtuppläggnings-
plats.
Gåsöpontonerna i
bakgrunden.

Område nr 28 (forts)

Området vid Handelsbodsbyggnaden:

Längst in i Älgövikens västra hörn ligger detta lilla grönområde som i öster gränsar till Bergbadet. Området är smalt och går från Älgövägen ned till en liten sandstrand och en allmän brygga (AB 1), som från början tjänade som tilläggsplats för kunder till den då existerande Älgö Handelsbod. En bäck med vatten från sydvästra Dalen rinner genom området och de få men höga träden skyddar det intilliggande Bergbadet.

Kommentar:

För ca 40 år sedan fungerade Bergbadet, Barnbadet, vägtrafiken och gåsöbornas få båtar (roddbåtar) tillsammans utan komplikationer inom Älgövikens begränsade mark- och vattenområde. Det var en lugn och harmonisk fritidsmiljö med friskt badvatten och ett för simning riskfritt vattenområde, och vägtrafiken erbjöd en relativt trafiksäker miljö för gående och cyklande och för bilister.

Utvecklingen fram till dagens datum visar dock upp en bild som blivit allt mörkare. Grönområdena vid Älgövik, och den lilla kustremsan mellan dessa, befinner sig för vart år i en allt mer utsatt position, inklämda som de är mellan en intensiv biltrafik i norr och överfartstrafik av motorbåtar i söder.

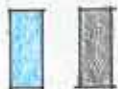
Det tidigare natursköna och funktionsdugliga området är nu ett område i kaos där:

- badvattnets kvalitet kan ifrågasättas,
- badsäkerheten för simmande inte kan garanteras,
- buller och avgaser från bilar och båtar sköljer över badklipporna och de badande,
- promenerande och cyklande ständigt befinner sig i en synnerligen farlig trafikmiljö,
- en buss, överdimensionerad både vad gäller vägkapacitet och trafikunderlag, har fått en bit av Barnbadets område och nu har slutstation dikt an badets lekplats,
- 120 m² av Barnbadets område har upplåtits till en kioskrörelse som med kioskarrendatorns bilar ständigt parkerade på kioskplanen utgör en trafikfara för kiosk- och barnbadsbesökande,
- trafiken till kiosken, tennisbanorna, gåsöpontonerna och de två allmänna parkeringsplatserna utgör ett farligt och osunt grannskap till de två för friluftslivet upplåtna badplatserna.

Områdena vid Älgövik, område 28, behandlas utförligt i del III av detta arbete tillsammans med andra kustområden på Älgö där särintressen tillåtit i så hög grad att intressekollisionen blivit total.

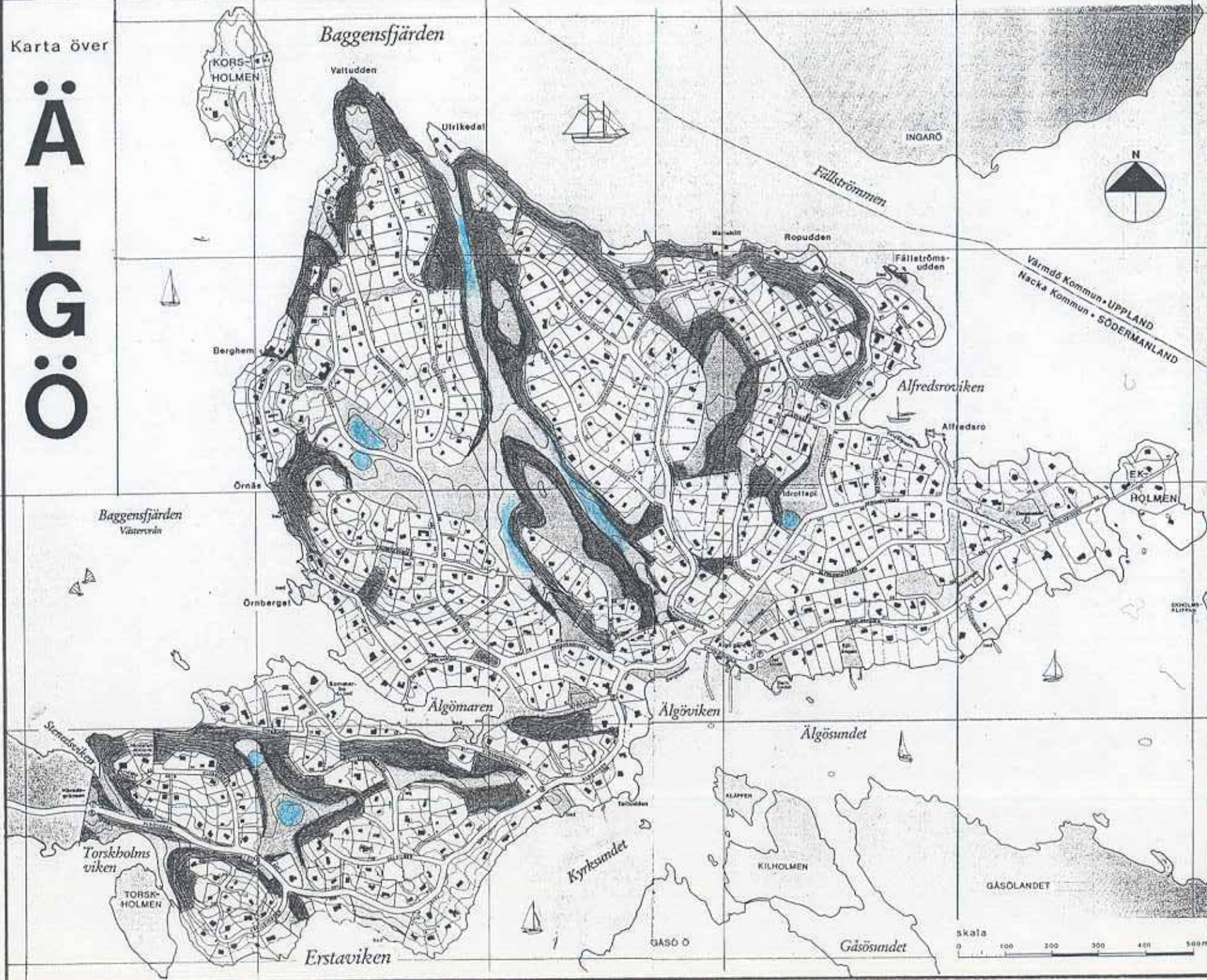
Karta över

ÄLGÖ

STUP ELLER BRANTA SLUTTNINGAR
KÄRR ELLER VÄTMARKER

SKALA 1 : 10 000

Värmdö Kommun • UPPLAND
Nacka Kommun • SÖDERMANLAND

skala
0 100 200 300 400 500m

På kartan som visar svårtillgänglig mark inom Älgös grönområden har jag markerat sådana områden som, pga stup eller för branta sluttningar och kärr eller våtmarker, minskar rörelseutrymmet för människan, dvs möjligheten till rekreation och friluftsliv. (Se motstående sida)

Dock vill jag betona nyttan och nödvändigheten av dessa svårtillgängliga marker för Älgö som skärgårdsö, såväl för flora och fauna som för luftigheten mellan bebyggelsen.

6.0

SAMMANFATTNING MED KOMMENTARER

"Här finns ju ingenstans att promenera!". Det är ett uttalande man ofta hör av de nyinflyttade älgöborna, - och de har rätt eller åtminstone nästan rätt i sitt konstaterande. På Älgö finns det ca 550 fastigheter och man använder den i statistiska sammanhang rätt vanliga beräkningen att varje hushåll består av 3 personer, kommer man fram till att 1.650 personer bor på Älgö under somrarna. Eftersom ön enligt gällande plan är ett fritidsområde räknar man naturligtvis med att möjligheten till en funktionell fritid bör kunna erbjudas de boende, dvs exploateringen av mark till privata tomter bör ligga i paritet med tillräckligt stora ytor av grönområden avsatta för det rörliga friluftslivet.

Här måste man tyvärr konstatera att det förekommer en obalans. Svaret på varför det blivit så framgår tydligt av min inventering av Älgös grönområden och återges även här nedan i en kort sammanfattning av fört resonemang.

För att läsaren av detta arbete ska få en fullkomlig och begriplig förklaring till dagens situation har jag valt att innan jag går in på själva grönområdesinventeringen ge en historisk tillbakablick. På dessa sidor tecknar jag de olika faserna av exploateringen av Älgö som alla har gemensamt att inte ha någon känsla för den framtida utvecklingen. Det var dagens exploatering som gällde, det var penningen som styrde och resultatet blev därmed en mycket okänslig och hård exploatering som bl a ledde till att **grönområden lämpade för friluftsliv och rekreation har blivit Älgös största bristvara.**

Efter den historiska tillbakablicken följer sedan själva inventeringen av Älgös grönområden. För att göra denna och det resonemang som förs så tydliga som möjligt för läsaren har jag valt att dela upp öns grönområden i 28 delområden vilkas läge, topografi, markbeskaffenhet, växtlighet, allmäntillgänglighet och kapacitet att användas som resurs för rekreation och det rörliga friluftslivet tydliggörs i text och med stöd av rikt bildmaterial och kartor.

I sammanfattning kan man säga att följande bild av Älgös grönområden framträder:

Älgö är en mycket bergig ö som på kartor dock kan förefalla rikt försedd med grönområden, men öns topografi begränsar starkt den geografiska tillgängligheten. Berg och stup förekommer över hela ön och dessutom begränsas framkomligheten av rikligt förekommande våtmarker.

Öns grönområden ligger isolerade och avskilda från varandra och eftersom de är ytmässigt begränsade blir avskärmningen mycket känbar för det rörliga friluftslivet.

Grönområden som ju är avsatta för att vara allmäntillgängliga är oftast mycket svårtillgängliga. Vid den hårda exploateringen tog man all byggbar mark till tomtmark. Det som blev kvar var av karaktär impediment som inte passade för byggnation och inte heller fungerade som passage till grönområdena. Där ligger säkert förklaringen till den nyinflyttades yttrande som nämns i början av denna sammanfattning. Många människor hittar helt enkelt inte in till grönområdena, och lyckas de verkligen med att hitta in så hittar de sedan inte någon passage ut.

Grönområden är parkmark som ska skyddas och p g a den olyckliga exploateringen av Älgös mark som så begränsat människans och djurens rörlighet bör man vara extra aktsam om den natur som finns bevarad. Men tyvärr möts man av exempel på fortsatt olycklig utveckling. Stigar till grönområden spärras av, skyddande växtlighet huggs ned, trädfällning på grönområden för att ge bättre utsikt åt privata fastighetsägare sker ständigt. Grönområden får lämna plats till bilparkeringar, uppdragna båtar ockuperar så gott som alla allmänna stränder (inklusive områden som är avsatta till bad). De senaste åren har avloppsledningar, som ligger i öppen dager på bergen, och infiltrationsanläggningar på grönområden dykt upp.

Älgös få, öppna landskap, som alla är gamla odlingsmarker, utsätts ständigt för exploateringsförslag trots att de, enligt Stiftelsen Stockholms läns museum, "har ett kulturhistoriskt värde som kan skyddas genom planbestämmelse". Sjöängen, som var hårt ansatt av gåsöborna för att användas som transithamn, räddades dock och ska nu istället restaureras och sedan skötas efter upprättad skötselplan. Vågar vi älgöbor se detta som ett gott omen?

Södra kustens få grönområden ligger mitt i ett trafikkaos av bilar och båtar. Det är till baden vid Älgöviken som alla älgöbor som inte har tillgång till egen strand söker sig, dvs ca 1.300 personer (enligt beräkningen 3 x 425 fastigheter utan sjötomt). Detta område rymmer emellertid också Gåsös transittrafik (med bil och båt), Älgös tennisbanor och Älgö kiosk. Koncentrationen av olika aktiviteter är här enorm och medför olägenheter för *alla*. det är olägenheter av mycket allvarlig natur: hotad badvattenkvalitet, bad där de simmande inte kan garanteras säkerhet, buller- och avgasstörningar, en mycket trafikfarlig miljö för gående och cyklister. det är ett område med underbart geografiskt läge och med stor naturskönhet som pga okänslig planering och accelererande olycklig utveckling fått så stora sår att skönheten överskuggats av överexploaterings nackdelar.

Hur ska man nu råda bot på denna situation i Älgöviken? Om man tittar tillbaka i tiden och försöker se den kronologiska utvecklingen, kan man notera att de allmänna baden var först på plats. Älgö har, som inventeringen visar,

nästan bara brant stupande kuster och de allmänna baden fick därför sin naturliga placering på den södra kusten. Någon annan placering var och är inte möjlig.

Transittrafiken, som växt för varje år, har som en tjänsteman på Nacka kommun uttrycker det - *felaktigt* betraktats som cementerad i Älgövikens. Dagens situation visar dock på en starkt miljöhotad vik med en utveckling som rimmar illa med 1995 års miljötankande.

Miljön i Älgövikens och på södra kusten kräver minskad bil- och båttrafik.

Bryt upp cementen!

Avslutningsvis vill jag endast referera till mina ord i kapitel 3.0:

”syftet med denna inventering av Älgös grönområden är /.../ att göra en utvärdering av ovanstående kartläggning för att få en bättre helhetsbild över hur Älgös befintliga grönområden bäst kan bevaras och förvaltas för en framtida ur miljösynpunkt uthållig utveckling.”

Bidrar detta arbete på något litet sätt till en positiv utveckling för Älgö, skulle det glädja mig mycket.

KÄLLFÖRTECKNING

- Bergengren, Kurt
 HUNDRA ÅR FRAMÅT I SKÄRGÅRDEN
 1969, Stockholm
- Gynther, Claes
 ÄLGÖ. HISTORISK KAVALKAD I ORD OCH BILD
 1978, Saltsjöbaden
- Hedenstierna, Bertil
 STOCKHOLMS SKÄRGÅRD
 Dis 1948, Stockholm
- SKÄRGÅRDSÖAR OCH FISKEKOBBAR, Del 2
 1990, Stockholm
- Johansson, Klas-Rune
 SKÄRGÅRDENS VÄXTVÄRLD
 1987, Stockholm
- Klackenberg, Henrik
 BEBYGGELSE INOM NACKA KOMMUNS OMRÅDE VID 1500-TALET
 MITT
 1976, Nacka
- Lindberg, Gunnar
 SALTSJÖBADENS HISTORIA
 1959, Uppsala
- Nordström, Alf - Sjöberg, Göran
 VÄGVISARE TILL SKÄRGÅRDEN I STOCKHOLMS LÄN
 1982, Stockholm
- Olinder, Ingrid
 EN UNG LÄRARINNA KOM TILL GÅSÖ 1907...
 DN Syd, 1981-10-29, Stockholm
- Schmidt, Ylva
 ÄLGÖ OCH GÅSÖ, BEBYGGELSEINVENTERING
 I NACKA KOMMUN
 1991, Stockholm
- SKÄRGÅRDSBOKEN - LANDSORT - STOCKHOLM - ÖRSKÅR
 Förlags ab BALTIC, 1970, Stockholm
- STOCKHOLMS FÖRSTÄDER OCH VILLASAMHÄLLEN
 Faksimilupplaga 1975, Stockholm
- Strandman, Barbro
 BYGGA OCH BO I SALTSJÖBADEN PÅ 1890-TALET
 1970, Saltsjöbaden
- NEGLINGE BY - Nackaboken 1973
- Nacka kommun: Äldre planer och utredningar
 ÖVERSIKTSPLANEN 1991
 MILJÖVÅRDSPLANEN 1992